

LandsByliv

Sosialterapeutisk Forbund

Sosialterapeutisk Forbund (SF) består av selvstendige virksomheter som arbeider med mennesker med spesielle behov: barn, ungdommer og voksne. Til grunn for forbundets arbeid ligger det antroposofiske menneskesyn, slik det er utformet av Rudolf Steiner.

SF har i dag 14 antroposofiske medlemsvirksomheter som gir skole-, bolig-, og arbeidstilbud til ca. 280 elever/beboere. SF er med i Nordisk Forbund for Helsepedagogikk og Sosialterapi.

SF har lagt grunnlaget for en bachelorgrad i Sosialpedagogikk som startet opp høsten 2012 på Rudolf Steinerhøyskolen i Oslo. Studiet gir en bachelorgrad i sosialfaglig arbeid basert på steinerpedagogiske metoder. Les om utdannelsen på deres nettside: www.rshoyskolen.no/sp

Kontakt:

Sosialterapeutisk Forbund, Oscars gate 10, 0352 OSLO
Geir Legreid, tlf +47 408 28 444, epost: geir@helgeseter.no
Sissel Jenseth, tlf + 47 975 63 875, epost: sissel@dialogos.no

Medlemmer i SF:

Granly Stiftelse, Østre Toten
Grobunn, Hedemarken
Klostergaarden, Tjøme
Helgeseter, Bergen
Rostadheimen, Bergen
Helsepedagogisk Steinerskole på Hedemarken
Ljabruskolen, Oslo
Steinerskolen på Skjold, Bergen
Camphill Solborg, Buskerud
Vidaråsen Landsby, Vestfold
Hogganvik Landsby, Rogaland
Camphill Rotvoll, Trondheim
Jøssåsen Landsby, Sør-Trøndelag
Vallersund gård og FRAM-skolen, Sør-Trøndelag

Les mer om alle stedene bakerst i bladet og på www.sosialterapi.no. Foto: Borgny Berglund

Helsepedagogiske skoler

Det er foreløpig fire helsepedagogiske skoletilbud i Norge. Skolene følger en godkjent fagplan og tilbyr en tilrettelagt undervisning hvor innslaget av praktisk-estetiske fag og kunst som faglig innfallsvinkel, er sterkt til stede. Skolene tilbyr undervisning i integrerte klasser, og/eller individuelt evt spesialklasser. I likhet med det som er vanlige i norske steiner-skolene, har helsepedagogiske skoler som målsetting å være en dannelsesvei for «hele» mennesket – kropp, ånd og sjel.

Sosialterapeutiske hjem

Det er fem sosialterapeutiske bofellesskap i Norge, alle med sine egne særtrekk. Se omtale bak i bladet.

Alle stedene tilbyr beboerne arbeid i et bredt utvalg av verksteder, hagebruk og kulturelle aktiviteter. Denne helhetsmodellen (bolig, arbeid, kultur) utgjør i stor grad det metodiske grunnlaget for driften, og er med å sikre et mangfoldig livsinnhold.

Camphill Landsbystiftelse

Camphill landsbyene tilbyr en beskyttet bo- og arbeidssituasjon for voksne med særlige omsorgsbehov. Det er seks Camphill landsbyer i Norge; tre i Trøndelag, en på Vestlandet og to på Østlandet. Se omtale bak i bladet.

Kunst og kultur vever seg inn i alle sider av livet, og landsbylivet er preget av økologisk bevissthet. I arbeidstiden er alle sysselsatt med landsbyens mange oppgaver; håndverk, jordbruk, matlaging og hushold. Alle har oppgaver som dekker reelle behov, og alle utfører sitt arbeid etter egne evner og forutsetninger.

Noen av landsbyene tilbyr også dagplasser i verkstedene. Framskolen er et toårig tilbud for ungdom på Vallersund i Trøndelag. Landsbyene har husfellesskap samt selvstendige boformer, der mennesker med ulike behov for bistand lever side om side med medarbeiderne.

Camphill Landsbystiftelses (CLS) formål er å skape inkluderende arbeids- og levefellesskap med utgangspunkt i Rudolf Steiners tregrente samfunnsbilde, og i legen Karl Königs arbeid med å virkeliggjøre dette. I landsbyene tilstreber man å leve etter den sosiale grunnlov.

Camphill landsbyene tar imot unge mennesker som ønsker et år som frivillige, eller å være medarbeidere for lengre tid. Alle søknader om plass eller arbeid rettes til den enkelte landsby.

Kontakt:

Camphill Landsbystiftelses sekretariat
Malvikvegen 1333
7550 Hommelvik
tlf +47 73 97 84 60, epost:
landsbystiftelsen@camphill.no
www.camphill.no

Foto: Nils Langeland

Tidsskrift for sosialterapeutisk arbeid i Norge

LandsByLiv er et forum for mennesker som lever, arbeider og er engasjert i sosialterapeutisk arbeid i Norge. Tidsskriftet vil være «et vindu til verden». Det skal berike miljø, kommunikasjon og livskvalitet.

Redaksjonagruppe: Rigmor Skålholt (faglig redaktør), Anne Langeland, Elisabeth Husebø, Dag Blakkisrud, Sissel Jenseth (ansvarlig).

Holdninger og synspunkter i artiklene i LandsByLiv er uttrykk for forfatterens egne tanker og erfaringer, og ikke nødvendigvis redaksjonens synspunkter.

Tidsskriftet LandsByLiv eies av Sosialterapeutisk Forbund
www.sosialterapi.no - Org. nr. 990 317 186

Kontakt og ansvarlig: Sissel Jenseth, sissel@dialogos.no
Adresse: Dialogos, Oscars gt 10, 0352 Oslo
Epost: post@landsbyliv.no **Telefon:** 975 63 875

Ansvarlig for produksjon av LandsByLiv:
Dialogos medie- og ressurscenter
Layout: Kaja Jenseth, Dialogos
Trykkeri: 07 Gruppen
ISSN 1504-0720

Frist for stoff til LandsByLiv 54: 15. februar
Tema: Gården og dens produkter

Henvendelse om abonnement:
Sissel Jenseth, tlf 975 63 875, sissel@dialogos.no
Bankkonto for abonnement: 1254 05 74136
Returadresse: LandsByLiv, co Dialogos,
Oscars gt 10, 0352 Oslo

Forsidefoto: Vidaråsen. Foto: Will Browne
Foto under: Luciamorgen Ilja Murometz hus, Vallersund.
Foto: Jørn Ende

Leder

Kjære leser

Tema for dette nummeret er verdigrunnlaget vårt, og verda rundt oss.

Alle verksemdene våre er jo tufta på antroposofi, men kven kan seie med nokre få ord kva *det* er for noko? Kanskje det å spørja, igjen og igjen, frå alle tenkelege synsvinklar: Kva vil det seie å vera eit menneskje? Og korleis kan eg bli eit sannare menneskje? Korleis kan vi bygga fellesskap, driva pedagogikk, dyrke jorda, på ein slik måte at vi kan hjelpa kvarandre til å bli sannare menneskje?

Og svara kan me få ei aning om – i møtet med verda rundt oss – sjølv om dette møtet samstundes ofte gjev opphav til nye spørsmål!

Sånn sett er hele dette nummeret gjennomlyst av temaet – frå Karl Königs foredrag om «Evig barndom» til fortellingane frå turar, skulekvardag, arbeidsliv og kulturhendingar, til det å eldast.

Bladet inneheld denne gangen fleire minneord – det er mange vi kjenner som har vortne «uteksaminert frå livets skule» dette året, i alle fall frå den skulen som livet her på jorda er. For ferdige med utdanninga til å bli heile og sanne menneske, blir vi nok aldri. Men vi vonar at bladet er ein inspirasjon til nokre skritt på den vegen i alle fall.

Elisabeth Husebø

Innhold

HVA SKJER

En helt vanlig Mikaelifeiring	5
Sommergudstjeneste på Granly	7
Tre ukers pilegrimsvandring rundt Mjøsa	8
Helgeseter: Åpen økologisk gård	10
«Seterpreik» - et nytt dialogkonsept	11
Setersprell «XV»	12
Maidager 2023 i Norge	14
Giljagaul - nordisk allkunsthendelse på Island	15
Opplevelser på Island	18

MØTEPLASSEN

Gjenoppbyggingen av Rødbrygga på Vallersund	20
Dikt: Åmot	22
Besøk på gartneriet på Solborg	23
Kjøkkenet på Granly	24
Besøk på Vinka, Granlys hytte på Totenåsen	27
Avskjed med en forkledd gud	28
Førpremiere på filmen om Ola	30
Tidløs ledelse på Rotvoll	33

MINNEORD

Tommy Johansen	34
Torill Haakonsen	36
Inger Elisabeth Anonsen	37
Sigrun Balavoine	38

KRONIKKER

Små desember-gleder	40
Å bli eldre	42
Kong Charles III og «hjertets øye»	45
Karl König: Evig barndom - det tredje foredraget	48

AKTUELT

Kaspar-Hauser-stevnet: Å være menneske i vår tid	54
Side ved side	57
Hogganvik 50 år	58
Sang til Hogganviks jubileum	60

TEMA: Verdigrunnet og verden rundt oss

Opplevelser i urteverkstedet på Vidaråsen	64
Hvordan organiseres ledelsen på Vidaråsen	70
Skolen - en virksomhet innenfor åndslivet	72
Den internasjonale konferansen 5.-9. oktober	74

GLIMT FRA VERDEN

Blagoe Delo: Prosjekt 'Sociopolis'	78
------------------------------------	----

LEGENDE

Den sprukne krukken	79
---------------------	----

BOKOMTALE

Om Madonna	80
Lese dikt om morgenen?	81

STEDENE

82

DIKT

MØT MEG

Je vil bygge
ei bru ta ømme ord
så kæn du
gå meg i møte

tørrskodd.

Inger Hjelpenstein

Den sosiale grunnlov

Et samarbeidende menneskesamfunns velferd er desto større jo mindre den enkelte stiller krav om selv å få utbytte av sine ytelser.

Velferden øker jo mer den enkelte avgir til sine medarbeidere og jo mer hans egne behov tilfredsstilles av de andres ytelser.

Alt som innenfor et menneskesamfunn motvirker denne lov, må i lengden på den ene eller annen måte avle ulykke og nød.

Rudolf Steiner

Geir Ringheim, Iselin Uldal og Eva McGough. Foto: Oddvar Holsen.

En helt vanlig Mikaelífeíring - og ví var med!

Tekst: Olaf Øines og Gyrid Langsholt

Denne høsten kunne Rostadheimen igjen åpne sine dører og invitere til Mikaelifest for oss alle. Bord og rom i Primen var pyntet til høstfest. Oppunder taket svedde dragen og Mikael, lyslykter i mangfoldige farger spredte lys ute og inne, høstens grønnsaker duftet fra varm suppe og eplene fra søte kaker. Tone fortalte om jernet, Geir leste fortellingen om Mikael, og dragen selv måtte også i år se seg overvunnet – og fortært. Det var samvær, prat, latter og sang. Mikaelimarkeringen var som den pleier å være, som den skal være, forberedt av gammel og ung gjennom dager. Alt var klart for å åpne dørene og feire med gjester.

Så ble det likevel en helt uvanlig Mikaelifeiring, for denne gangen var Torstein med. Plutselig! Eller?

Vår sønn kan gjerne være publikummer i en fullsatt Grieghall, men han klarer ikke måltider med «prat rundt bordet». Forberedelser kan han delta i, men i lang tid hadde han vært svært klar på at han ikke skulle være med på festen i Primen. Vi kom derfor til Rostadheimen for å ha en egen liten Mikaelimarkering inne i hans leilighet. Den varte bare noen minutter, rakk vel aldri å starte, før Torstein forsvant. Til Primen. Han er nysgjerrig, og vi har før opplevd at han plutselig vil «titte innom», før han like raskt trekker seg tilbake.

Festbordet i Primen. Foto: Foto: Oddvar Holsen.
Mikael og dragen. Foto: Toril Madsø.

Vi halset etter opp i Primen og opplevde til vår store overraskelse at han satte seg ned. Riktig nok ikke ved en oppdekket plass ved bordet, men i sofaen like ved. Akkurat i avstand til ikke å sitte ved bordet i lag med alle og samtidig så tett på at han var en del av samme fellesskap.

Det som virkelig gjorde denne kvelden til noe helt uvanlig, var at Torstein ble værende hele kvelden. Der satt han med sin ledsager, nettbrettet, helt til stede i to verdener, med gamle kjente fra NRK arkivet og daglige kjente fra Rostadheimen. Gjennom tale, sang, fortelling, suppe, kake og kaffe. Det var stort for far og mor, det var stort for alle, det var kanskje størst for Torstein.

Som alltid spratt han opp for å holde en tale, spille noen toner på pianoet, men returen var til sofaen og ikke til leiligheten. Han har nok ofte i samlinger opplevd en indre spenning over å boble over av bidragslyst og av frustrasjon over at det egentlig ikke passer inn. Fraværet av spenningen gjorde at denne helt vanlige festen likevel ble uvanlig. Denne kvelden var det, kanskje mer sansbart enn synlig, at han var «hjemme». Slik «hjem» kan være når man ikke bare er tatt inn i varmen, men også er en del av varmen.

Vi var glade etterpå, alle sammen, over den fine kvelden. Til og med værgudene må ha blitt rørt, for i stedet for vind og nedbør, ga de oss en mild, vindstille oktoberkveld som ramme for lanternegangen i labyrinten. Men sterkest i minnet hos far og mor sitter minnet av den glade, rolige gutten som tok avskjed.

Sommergudstjeneste på Granly

Tekst: Aina Nagell-Sværk

Foto: Line Emilie Engelund Olsen

Det er en fin og lang tradisjon at Østre Toten Kirkelige Fellesråd i løpet av sommeren har en gudstjeneste på Granly. I sommer foregikk gudstjenesten ute på tunet søndag 26. juni kl 11.00. Liturg var Christina Stokstad Grevbo og organist Eva Stende. Dag Lillejordet fra Granly hjalp til under gudstjenesten. Etterpå var det kirkekaffe. Den foregikk også utendørs i finværet.

Tre ukers pilegrimsvandring rundt Mjøsa

Tekst: Josefin Winther.
Foto: Steinerskolen på Skjold VGT

En gruppe elever fra Steinerskolen på Skjold, Helsepedagogisk videregående, gikk i mai 2021 fra Oslo via Eidsvoll, Stange, Hamar, Lillehammer, Gjøvik til Kolbu på Toten – over 300 km.

Det er virkelig sterkt å kjenne hva som skjer i løpet av en slik tur. Vi starter med hvert vårt utgangspunkt og våre forhistorier. Så begynner vi å gå. Langt. Hver dag står vi

opp sammen, spiser frokost og så går vi. Vi får vondt i beina, vi får gnagsår og vi kjenner at det er tungt, både fysisk og psykisk. Vi lever tett på hverandre. Om kvelden er vi trøtte, vi lager mat sammen og sovner.

Etter hvert skjer det en gradvis endring. Det er som at livet «der ute» slipper taket i oss, og turen begynner å vugge oss sammen i en ny felles form. Vi blir en gruppe, nesten som en organisme, og vi kommer i flyt. Rytmen gjør oss alle så godt. Vi føler oss sterkere, vi har energi også på ettermiddagene og kveldene, vi føler

oss våkne, mer sammensveiset. Vi ser nye sider av hverandre, – som vi ikke får muligheten til når vi bare møtes på skolen. Vi erfarer at vi kan ha lette og tunge dager, vi veksler på det, og det er rom for det i gruppen.

På turens siste dag føltes det som om vi kunne gått i tre uker til. For nå hadde vi lært å gå. Nå var vi blitt én gruppe, og i gruppen kunne vi både bære og bli båret – lærer som elev.

Turen i korte trekk

Vi fulgte pilegrimsleden i Norge og var på reise i tre uker. Turen startet i Oslo og vi vandret ut av byen. De fleste i gruppen vandret over 300 kilometer. Noen koblet seg på ved Hamar og gikk derfra.

Nordover fulgte vi Østleden, pilegrimsruten som går langs østsiden av Mjøsa. Pilegrimsleden var godt merket så vi kunne følge med langs veien og finne frem bare ved hjelp av skiltene og merkene.

Etter seks dager kom vi til Hamar. Underveis var vi innom Jessheim, Eidsvoll og Stange. På Stange var det virkelig vakkert, og der fant vi et overnattingssted drevet av en tidligere eurytmilærer og fikk et veldig fint opphold. Vi var også innom Ommang Søndre i Løten. På Hamar feiret vi 17. mai i regnet. Vi tok også en hviledag med bading, og så sang vi konsert på Steinerskolen på Hedmarken. På Hamar sluttet også tre nye deltagere seg til pilegrimsvandringen.

Vi fulgte pilegrimsleden videre i retning Lillehammer. Lillehammer var turens nordligste punkt. Det feiret vi med å gå på Lillehammer Kunstmuseum. Der var det en fin utstilling av Skagen-maleren Anna Ancher. De fleste pilegrimsvandrere fortsetter mot Nidarosdomen, mens vi la kursen sørover fra Lillehammer og fulgte nå pilegrimsleden på vestsiden av Mjøsa. Etter noen dager kom vi til Gjøvik, hvor vi holdt konsert i skolegården på Steinerskolen Gjøvik - Toten.

Så kom vi til den siste dagen med vandring. Vi var på Kapp og Granly og startet dagen med å synge for beboere og medarbeidere. Så vandret vi våre siste kilometer til Odd Lindbråten og Bente Edlunds store hus på Kolbu. Der fikk vi arbeide med leire og gips sammen med Odd, og kunne bearbeide inntrykkene gjennom å lage relieffer fra turen, tegne og samtale. Avslutningen

feiret vi med en skikkelig god hjemmelaget treretters middag i den store salen hos Bente og Odd, før vi tok toget hjem.

Underveis på vandringen sov vi for det meste i campinghytter, noen ganger på hotell, turisthytter og pilegrimsherberger. Alt vi hadde med bar hver av oss i egen sekk på ryggen. Vi hadde en utrolig flott vandring, og det var fint å gjøre seg bedre kjent med vårt eget hjemland og alle de vakre stedene rundt Mjøsa.

Dette var fjerde gangen en gruppe fra helsepedagogisk skole på Skjold går pilgrimsvandring. Tidligere har vi blant annet gått Camino, pilegrimsleden i Spania.

Teksten er hentet fra: <https://www.steinerskole.no/helsepedagogisk-videregaende-pa-3-ukers-pilegrimsvandring>

Åpen Økologisk Gård på Helgeseter

Tekst og foto: Gårdsgruppen på Helgeseter

Mandag den 26. september åpnet Helgeseter tunet sitt for besøkende under arrangementet «Åpen Økologisk

Gård». Det var lett regn og gråe skyer, men heldigvis holder vi til i Bergen, så det var nok mennesker som ville være ute likevel!

De to hestene våre sto ved inngangen og ble klappet og hilst på mens de spiste høy. Kuene fikk mye god silo som besøkende fant i trillebåren og ga til dem. Det var de veldig glade for!

Sauene gikk på beite på andre siden av veien, og de som ville kunne gå inn til dem. Det gjaldt å finne en av kosesauene, som da gjerne står lenge når den blir klødd. Hønene spankulerte rundt litt lengre nede på tunet, og de fikk minst like mye besøk. Der kunne man se og høre om de ulike rasene og gi dem mais.

Mange prøvde seg på hinderløypen over siloballer, planker og oppspente stropper. Til alle sultne mager ble det servert varm grønnsakssuppe, hovedsakelig laget av det vi på Helgeseter har dyrket i åkeren i år. Kalde føtter og tær kunne varme seg inne i Verkstedshuset. Der var det god stemning og mange fine menneskemøter.

«Seterpreik» - et nytt dialogkonsept på Helgeseter

Tekst: Geir Legreid

På Helgeseter lurte vi på hvordan vi kunne skape et fritt samtalerom, som er større enn de tradisjonelle fagtemaene og gruppemøtene vi har i hverdagen. Så vi kontaktet Rieberfondene for å høre

Audun Mykja om de kunne være med å sponse et nytt konsept, med Helgeseter som møteplass for mennesker som bor og arbeider i bydelen. En aksjonsgruppe ble dannet med en representant fra Helgeseter, en fra Helgetun seniorboliger og en fra Eplekartan Steinerbarnehage. Alle tre gruppene inngår i vår lille «landsby». Målet er å kunne drøfte tema som har en generell samfunnsrelevans, eller er aktuelt for folk og fe i bydelen vår.

Vi har nå fullført årets tre planlagte arrangementer, og det har vært en fin opplevelse. Første Seterpreik handlet om temaet «abort». Den dagen var det stiv kuling, islagte veier og korona-smittetopp, så det kom kun noen få deltakere. Til gjengjeld fikk vi en tett dialog med de to innleiderne, Grethe Fatima Syéd og Kjersti Sandvik, som har skrevet: *Hva snakker vi om når vi snakker om abort?* Boken anbefales for å få mer kunnskap om dette konfliktskapende emnet, som også er politisk aktuelt.

Til den andre Seterpreiken hadde vi invitert lege og forfatter Audun Myskja. Han holdt foredraget «Ungdomskilden» for et godt besøkt arrangement. Myskja er i tillegg en flott entertainer, så det ble mye energi og god stemning. Han har også erfaring fra Camphill i Storbritannia, som åpenbart har gitt ham verdifulle innspill om helse opp igjennom hans lange legekarriere. Myskja har skrevet over 20 bøker.

I oktober invitere vi presten i bydelen Leidulf Øy som fortalte om planene for det nye kirkebygget i Sædalen.

Det vil bli et veldig fleksibelt kirkerom med møteplass på daglig basis for barn og ungdommer, og naturligvis menigheten. Det blir kafé, og ungdomsaktiviteter grunnet mangel på ungdomsklubb i bydelen. Klokketårnet skal innredes med en ni meter høy klatrevegg på innsiden og et stort buldreareal nederste i tårnet. Et ambisjonsrikt prosjekt og veldig inkluderende, – akkurat det vi også ønsker å oppnå med Seterpreik-formatet.

Kjersti Sandvik og Grethe Fatima Syéd.
Foto: Solum Bokvennen.

Setersprell «XV»

Tekst: Geir Legreid
Foto: Helgeseter

Helgeseter arrangerte den femtende strake Setersprell-festivalen fra 21. til 30. september. Det var et slags jubileum som vi valgte å kalle «XV». Da kunne vi også booke enkelte artister som har spilt på festivalen tidligere, noe vi vanligvis ikke pleier.

Under sommermarkedet 1. juni tjuvstartet festivalen med en prolog, da Greenland Whalefishers kjørte en litt pønkete konsert på låven vår. Det ble stor stemning og vill dansing, akkurat som da de var her for fem år siden. Under den offisielle festivalåpningen 21. september bidro Helgeseter Kor som tidligere år. Festivalutstillinger var Irene Nygårdsvik med tekstilarbeider

inspirert av «sokratisk strikk». Hun holdt foredraget «Innstilling» som handlet om kreativitet i øyeblikket, akkompagnert av vår pianist, Guro Haugen. Dagen etter var det musikkafé med Villdring, et folkband som også tidligere har gjestet Helgeseter. Fredagen var det den tradisjonelle klassiske konserten med sopran Hilde Anine Hasselberg og pianist Kato Flem. Mandag var det Åpen økologisk gård. Det rufsete været sørget for

at publikumstallet ble langt mindre enn ventet. Senere på kvelden var det konsert med Snais fra Bergen. Et skikkelig partyband med høy energi og tekster med stor sjarm. Tirsdagen ble ett av festivalens høydepunkt da 150 førsteklasinger opplevde forestillingen «Heavykatten», velkjent fra Roald Kaldestads bøker. Onsdag returnerte en av landets mest meriterte gitarister, Mads Eriksen for nok en solokonsert på Helgeseter. Torsdagen var det Mikkelmess med vårt eget spill: «Se omkring deg» av Dilson Leste. En flott oppsetning. Spillet var et samarbeid mellom Helgeseter, Helgetun seniorboliger og Steinerskolen på Skjold. Siste dagen av festivalen opptrådte «Scenedrøm», en svær gjeng med musikkterapeuter, ulike dansegrupper, solister og korsangere, med og uten funksjonsnedsettelse. Tidligere i år hadde Scenedrøm en stor oppsetning i flere av byens kulturhus, og det var deler av denne vi fikk presentert som avslutning på nok en fin festival.

Festivalen 2023 er allerede under planlegging og arrangeres 20.-29. september.

MAIDAGER 2023 I NORGE

Stjerneskudd

Har du noen gang sett opp på stjernehimmelen, fortapt deg i skjønnheten storheten ... opplevd lengsel ... tilhørighet ... et øyeblikk av kontakt med deg selv i evigheten ...

Så fikk du plutselig øye på et stjerneskudd

og for et øyeblikk var det noe som rørte seg i deg ... en glede ... en anelse ... en tilstedeværelse...

Kanskje du husket å ønske deg noe og kanskje du glemte det igjen ... Men noe i deg vektet og du kjente at dette øyeblikket hadde med deg å gjøre.

Det er slik vi ønsker at maidagene i Norge skal bli: en stjernehimmel som inspirerer, styrker og vekker, en konferanse som bygger broer mellom kunnskap, erfaring og innsikt, mellom ide og praksis, alvor, humor og det felles skapende. Det er umulig å bestille stjerneskudd, men det er fullt mulig å delta på Maidager i Norge 😊 Så meld deg på! Vi har bare 300 plasser og regner med at de raskt fylles opp med deltakere fra Finland, Island, Danmark, Sverige og Norge og kanskje til og med fra de baltiske Land og Holland. Hjertelig velkommen!

ENGASJEMENT – GLEDE – NYSGJERRIGHET

- Idegrunnlag, kunnskap og erfaringer med helsepedagogikk og sosialterapi

Hva er det som vekker **engasjement** i hverdagen din? Hva skaper **glede**? Kan **nysgjerrighet** være en nøkkel til å åpne nye dører?

Er det ikke et mysterium hvordan relasjoner skapes? Allikevel står vi midt oppi det hver dag!

Noen ganger uten å vite det. Andre ganger våkner vi plutselig i et øyeblikk av berøring ... berøring med uante dyp ... I virkningsfeltet som medmenneske, pedagog, terapeut, assistent og følgesvenn:

Hva betyr du for dine elever, beboere, kollegaer?

Hva betyr de for deg og hva kan vi bety for hverandre?

Når blir vi hverandres veihjelpere?

Hva er det som gjør ditt arbeid verdifullt, hvilken virkning har det og hva skjer i mellomrommene der relasjonssubstansen utvikler seg?

Vi vil invitere den nysgjerrige forskeren i deg til sammen å bli med på en ekspedisjon i det mellommenneskelige, faglige og erfaringsbaserte landskapet som vi alle til daglig ferdes i.

Når: 7-10 mai 2023 **Hvor:** på Gjøvik ved bredden av Norges største innsjø, Mjøsa, på Quality Strand Hotel **Hvem:** alle som jobber med helsepedagogikk og sosialterapi og andre interesserte.

Hvordan: ved å utveksle ideer, inspirasjon, erfaringer og faglig fordypning gjennom samtaler, arbeidsgrupper, menneskemøter, kunstnerisk aktivitet, bevegelse, lek og alvor.

Vi gleder oss til å møte deg og dine kollegaer, så sett av datoen!

Praktisk informasjon, program og påmelding kommer i november og desember.

Giljagaul – nordisk allkunstfestival på Island

Det skapende mennesket: se - høre - gjøre

Tekst og foto: Dag Balavoine

Det tiende Allkunstverket i rekken siden 2003 ble avholdt i midten av juni på Island. Sommerens festival ble kalt «Giljagaul», som kan bety vindens hvisken i fjellene, eller vannets risling og bevegelse over og under bakken.

De cirka 300 deltagerne var samlet fra 13.-17. juni og fikk oppleve det særegne landskapet, fjellformasjoner, vulkaner, og varme kilder vi kunne bade i. Mennesker kom fra de helsepedagogiske og sosialterapeutiske virksomhetene i Danmark, Sverige, Norge og Island.

Fra Norge fant en stor gjeng fra Camphill-landsbyene og en gruppe fra Granly veien til Sagaøya, og vi fikk alle boplass ved en gammel skole ved Laugarvatn.

Årets tema var elementene og det skapende menneske. Etter morgensamlingen med sangøvelser og innlegg om elementene og om Island, kunne deltakerne velge mellom ni ulike håndverk de kunne prøve – der elementene inngikk. Instrumenter ble laget både av tre og metall: vi fikk smi av glødende jern. Det ble bakt brød i den varme sanden ved Laugarvatn og noen fikk lære å røke ørret. Innendørs ble det laget mange vakre produkter i farget ull.

På kveldene var det fremføringer til temaet fra de forskjellige virksomhetene og landene, og selvfølgelig var det dans og musikk.

En av dagene var det utflykt til Islands eventyrlig severdigheter: Geysir, der kokende vann plutselig spruter opp av jorden og høyt til værs. Vi fikk se Gullfoss, – et gigantisk fossefall som styrter ned i avgrunnen. Opplevelsen av det fossende vannet og de gjennomvåte «bygene» fra fossen, kunne ta pusten fra noen og enhver.

Vi hadde piknik på Sólheimar som i dag er en økolandsby. Stedet ble startet i 1939 av Sesselja Sigmundsdóttir

som den første antroposofisk-helsepedagogiske virksomheten i Norden. Landsbyen ligger vakkert til inne i en dal med varme kilder som varmer opp drivhusene slik at de kan dyrke mange slags grønnsaker, i et ellers så goldt landskap.

Høydepunktet under festivaldagene var framføringen av sangene i Almannagjá, de som vi hadde forberedt under morgensamlingene. Etter å ha vandret gjennom ravinen Almannagjá kom vi til Þingvellir hvor det første Alltinget på Island ble holdt for mer enn tusen år siden. Menneskene som levde her på den tiden, hadde her sine årlige samlinger som hadde stor betydning både politisk, religiøst og sosialt. På Alltinget ble det i 1014 bestemt at islendingene tok imot kristendommen.

For oss deltakere var det en helt magisk opplevelse å vandre gjennom det historiske juvet med sang, faner og de ulike nasjonale gruppene inndelt etter farger.

Vi avsluttet Allkunsthøytidenst den 17. juni som både er Islands nasjonaldag og FRAMskole-elev Mari Rudlands fødselsdag. I Reykjavik fikk vi oppleve islandske troll som gikk rundt i gatene under «17. juni-toget» der.

Igjen et praktfullt Sosialt Allkunsthøytidenst som denne gang foregikk på Island til glede for beboere, elever, praktikanter og medarbeidere fra de sosialterapeutiske virksomhetene i Norden. Og som alltid på disse festivalene, blir nye vennskapsbånd skapt på tvers av virksomheter og nasjoner. Som gjør at man gleder seg til neste gang! Det blir 2024 i Sverige! Festivaldeltakerne fra Järna ønsker å invitere alle dit til neste Allkunsthøytidenst-festival.

Opplevelser på Island í forbindelse med «Gíljagaul»

Tekst og foto: Clara Grundmann og Mats Miersch

Yngvild Rønning, Borghild Bromstad, Mats Miersch og Clara Grundmann fra Rotvoll dro til Island for å delta i «Gíljagaul», Allkunsthifestivalen ved Laugarvatn. Siden vi skulle reise så langt, bestemte vi oss for å legge til noen dager og oppleve mer av det store ville landet, elementenes øy.

Reykjavík

Våre første to dager på Island var en kulturhistorisk oppdagelsesferd i Reykjavík. Vi jaktet også fortidens spor til en av oss som hadde bodd i Reykjavík i to år da hun var barn. På kvelden gikk vi på restauranten Þrír frakka, som er kjent for sitt tradisjonelle islandske kjøkken. Mens vi ventet på maten, forsøkte vi å uttale gate-navnet Skólarsvöðurstígur, og vi sa det både høyt og fort – til stor glede for de andre islendingene i samme rom. Dermed kom småpratene i gang, og de tilbød oss å smake på deres forrett «Hákarl», en fermentert og lufttørket hai (håkjerring). Den hadde en kraftig ammoniakk-smak og seig konsistens, som «Wasabi». Vi likte det, selv om smaken var ganske særegen.

I Reykjavík var det Sjómannadagurinn (Sjømannedagen) og mye liv i gatene. Vi fikk se rare dypvannsfisk, tilsvarende den haien vi hadde smakt, og en fisk som lignet et neshorn. Vi gikk opp i tårnet av Hallgrímskirkja

og nøytt utsikten over hovedstaden og landskapet rundt. Da begynte plutselig kirkeklokkene å slå rett ved siden av oss – det var en opplevelse. Sist på dagen besøkte vi Landnámssýningin Bostettingsmuseum og fikk lære om hvordan Island ble bosatt av vikingene, hvor menneskene slo seg ned i Reykjavík-området, og hvordan folk har levd fram til 1980-tallet.

Laugarvatn

13. juni reiste vi til Laugarvatn. Det var en halvannen times busstur gjennom et fantastisk landskap der grønn mose står i kontrast og vokser på det svarte fjellet av vulkanstein, og der damp fra varme kilder avtegner seg mot store blå innsjøer og brede, grønne daler.

På Allkunsthifestivalen på Laugarvatn var vi til sammen 300 deltakere, med og uten funksjons-variasjoner, fra Danmark, Sverige, Island og Norge. Bygda Laugarvatn har kun 200 innbyggere, så de innfødte syntes at arrangementet ga stedet en sjarmerende stemning.

Utflukt

En av dagene var vi på utflukt. Først kjørte vi til Geysiren. En mystisk stemning oppsto når det dampet opp fra jorden og vannet fosskokte i ultrafiolette farger. Geysiren var det artigste høydepunktet, selv om noen ble skremt da den «eksploberte». Etterpå dro vi til den mektige Gullfoss, Islands parallell til Niagarafallene. Her fikk vi se og oppleve vannets krefter som i flere tusen år har formet og dannet et svært, dypt juv.

Avskjedsseremonien

Den vel mest iørefallende hendelsen under festivalen var avskjedsseremonien. På kvelden dro alle de 300 deltakerne inn til Almannagjá, et juv som fører gjennom fjellet ned til Þíngvellir. Mens vi vandret nede i juvet, sang vi, ledsaget av et islandsk kor. Vi stoppet på forskjellige steder i juvet, og der ble det framført ulike sanger og dikt fra Völuspá. Det var en utrolig flott opplevelse å gå gjennom juvet og oppleve landskapet rundt. Vi så store, vulkansvarte fjell dekket med isbreer, en foss rant gjennom juvet, og plutselig var vi ved den store brede ting-sletten «Þíngvellir», der islendingene holdt sitt årlige Allting allerede for 1000 år siden. Det var en helt magisk erfaring!

I leiebil til Suðurströnd

Men vår reise fortsatte. Vi leide bil i Keflavik og dro de neste dagene langs Islands sørkyst, Suðurströnd. Først utforsket vi Reykjanes, landspissen sør for Reykjavik. Området er preget av geologiske og geotermale forandringer, der den eurasiske og den nordamerikanske kontinentalplaten drifter fra hverandre. Vi gikk på en bro over riftdalen Álfagjá, som markerer skillet mellom Europa og Amerika. Så hvor vi egentlig var hen, da vi sto midt utpå broen? Juvet mellom de to platene trekker seg 2 cm fra hverandre hvert eneste år.

Vi fortsatte til Gunnhver. Det var en spesiell utfordring og et eventyr, for stien førte gjennom tett damp fra det fosskokende vannet, mens svovellukta bredte seg i luften. Det første forsøket på å passere dampen, endte i et panisk tilbaketog. Det krevde et stort mot før vi alle torde å gå gjennom dampveggen. I Krýsuvík koker gjørm, leire og vann på et 8 kilometer stort område. Rustrød sand og vulkanstein stod i fargerik kontrast til turkisblå innsjøer, grønn mose, fjell og sandstrender ut mot det åpne havet. Her fantes en bitteliten varm kilde i et gammelt lavafelt, og noen av oss fikk da vårt første bad på Island.

Neste dag dro vi til Seljalandfoss. En imponerende foss som styrter utfor et fjellplatå. Det spesielle er at vi kunne gå bakom fossen – en fasinerende opplevelse, selv om vi ble klissvåte. Men ikke noe problem, for vi dro derfra direkte til Seljavallalaug; et gammelt, nesten glemte basseng med naturlig varmekilde innerst i dalen. Både temperatur og vannutskifting reguleres av naturen. Stor kos i solskinet med naturlig spa! Etterpå fortsatte vi til Skogarfoss. Den har 60 meters fall og er ganske bred. Vi gikk opp på platået og fikk utsyn mot den mektige Mýrdalsjökull, før vi fortsatte til Vík i Mýrdal hvor vi skulle sove for natten.

Den tredje dagen startet med «svarti sandur», en paradisiske fin sandstrand som består av pulverisert lavastein. Her var det også en mystisk hule preget av sekskantete basaltøyler. Etterpå gikk vi til Svartifoss, en foss kjent for sin spesielle form preget av basaltøyler. Den ligner orgelet i Nidarosdomen. Men for å komme dit måtte vi kjøre gjennom ingenmannsland, et område preget av sand og «hraun» (flat mark av gammelt lava), som ligner en ørken. Plutselig ble skyene på horisonten til imponerende fjell med isbreer som strakk seg fra

himmelen ned mot «ørken». Vi så den majestetiske Vatnajökull da vi kjørte gjennom Skeiðarárssandur, en stor sandflate som er utvasket og formet av smeltevann og flom fra isbreene.

Vårt østligste stopp var Jökulsárlón, som kanskje var det mest imponerende stedet. Her kalver isbreene ned i en innsjø bak en opphopning av småstein som danner bassenget, trolig lagd av flodbølger når isbreene kalver. Her var det en særegen stemning: Stille og rolig som om tiden hadde stanset opp. Store lyseblå isfjell drev over vannet, mens sol og tåke dannet et utrolig fint fargespill i isbreen ovenfor. «Her får vi oppleve istiden», ble det sagt. I tillegg lekte 20 til 30 seler i vannet rundt isfjellene. De var nysgjerrige og kom ganske nær oss. Mens store og små blåhvite isflak ble skylt ut mot havet, over beksvart sand og truffet av sjøsprøyt fra bølgene.

Den fjerde og siste dagen dro vi innom «The Secret Lagoon», et basseng av varme kilder. Der kunne vi slappe av og nyte den siste tiden på Island. Vi snakket om alle de fantastiske opplevelsene på øya og alt vi hadde med tilbake til Norge.

Butikken (gult), den gjenoppbygde Rødbrygga, og bakerst, den gjenoppbygde Hvitbrygga.

Gjenoppbyggingen av Rødbrygga på Vallersund Gård

Tekst og foto:
Dag Balavoine

Den 16. desember 2018 brant Rødbrygga på Vallersund Gård ned til grunnen. Det var en sjokkartet opplevelse for alle oss som bor her, men også for alle de som er glad i det flotte gamle handelsstedet. (LandsByLiv 46 og 49)

Riksantikvaren ba Vallersund Gård om å gjenoppbygge en kopi av Rødbrygga, og at dette skulle gjøres etter tradisjonelle byggemetoder. Men vi fikk lov å gjøre noen små endringer, slik at bygningen bedre kunne tilpasses bruken i landsbyen.

Rester av det brente tømmeret ble betraktet som brukbart byggemateriale, fordi bare det ytterste laget var brent og inni var det kjempehardt av salt fra sjøvannet.

Hvitbrygga, som hadde stått her fra gammelt, ble først bygd opp. (LandsByLiv 50) I den fikk vi plass til selve varmepumpeanlegget. Dermed trenger vi ikke å ha disse maskinene i Rødbrygga.

Så ble det «ryarkurs» (rying = kunsten å kante tømmer med øks), og tradisjonshåndverkere ble invitert for å lære å felle trær på gamlemåten. De benyttet kun tradisjonelle verktøy som øks og sag i skogen, før tømmeret ble fraktet til Vallersund Gård og tømmerstokkene ble hugget til bjelker. Hele huset ble satt opp på gamlemåten. Alt ble gjort med håndmakt, og det ble kun benyttet treplugger og ingen spiker. Også høvlingen foregikk på gamlemåten.

I første etasje vil Rødbrygga bli slik som den tidligere var innredet, men i annen etasje har vi mulighet til å etablere et flott allbruksrom.

Taket har fått skifer, slik det var opprinnelig. Utvendig er brygga malt med den tradisjonelle malingen, som er basert på tran; en såkalt tranoljemaling. Den fester seg svært bra i treet og vil holde svært lenge. Det luktet litt tran i begynnelsen, men lukten blir heldigvis fort borte.

Nå er huset ferdig i det ytre, men det må stå en tid og få tørke ordentlig, før den siste innredningen kan blir gjort.

Åmot

De er sjeldne disse møtene
og de er så lette
liksom uten motstand.
Ikke et ekkokammer
om alt vi er imot
der vennskapet starter
med et stort NEI.
Disse møtene er som
åpne akkorder,
en maj7 eller moll7 kanskje,
som etterlater seg et rom
der fortsettelsen ikke er gitt,
men der tilliten er selvsagt.
Der interessen for ens eget
blir en bisetning
og det som oppstår

i disse tidløse øyeblikk
blir et mirakel av
ord du ikke visste at du eide.
Som Åmotet der elv
møter elv
og glir sammen
sømløst
og alt er som det skal være
Om det så er en bekk
som møter en flod
ALT er som det skal
Vann er vann
sammenhengende.
Alltid.

Jan Tommy Kirkholt, 2021

Besøk på gartneriet på Solborg

Tekst: Wenche, Emilie og Mira. Foto: Wenche

I midten av september dro skrivegruppa på en liten utflykt for å besøke gartneriet på Solborg. De jobbet på åkeren på Alm den dagen, så vi besøkte dem der.

Det er mange grønnsaker som vokser i gartneriet. Potet, squash, løk, mais, gresskar, tomat, rødbet, bønner, agurk, salat, kål, sellerirot, gulrot, purre, hvitløk, pastinakk, fennikel, erter, knutekål, kålrot, rosenkål, brokkoli, reddik, masse forskjellige typer blomster og urter som f.eks. persille, basilikum med mer.

De som jobber på gartneriet planter, luker, steller plantene og høster inn. Det er mange som jobber der og det endres hele tiden, men akkurat nå er det disse beboerne som jobber der: Emilie, Marte, Aleksander, Thomas, og Tellef. Av medarbeidere jobber Glauberg, Neil, Samuel, Helena, Sabina, Bruna og Mira. Vi har også besøk av

Maureen som hjelper til i gartneriet denne uken.

Det de har igjen å høste er gresskar, purre, sellerirot, gulrot, kål, mais, gulrot, resten av tomatene, stangselleri, pastinakk og bønner.

Gartneriet har samme arbeidstid som de andre verkstedene. Fra klokken 9 til 12 på formiddagen og fra klokken 14 til 17 på ettermiddagen. Gartneriet er stengt om vinteren. Medarbeiderne begynner å jobbe der i mars, mens beboerne begynner i mai og er der frem til midten av oktober. Om vinteren jobber Sabina halve dager i gartneriet alene.

Vi ble med bort til åkeren og fikk se dem høste noen gresskar, og så tok vi et gruppebilde av alle på gartneriet.

Teksten er hentet fra Solborg Avisen julyen 2022.

Kjøkkenet på Granly

Tekst og foto: Lars Magnus Jenssen og Toini O. Bratli

Granly stiftelse har et unikt bo- og levetilbud som er blitt kultivert gjennom nesten 90 år. Grunnverdiene harmonerer perfekt med det vi på kjøkkenet mener er viktig innen vårt fag: Hjertevarme, respekt, ansvarlighet og selvstendighet for hele mennesket – hele livet.

Kokk Toini

Men først skal vi tilbake til våren 2018. Midt i tettstedet Kapp på Toten ligger en liten høyde, godt beplantet med grønne vekster og en klynge bygninger. Kjøkkenhagen har begynt å våkne til liv etter vinteren. Frukttrær og bærbusker blomstrer over alt. Vakre knopper og nyt-sprungne kronblader strekker seg frem mellom veggene. Det er tidlig på morgenen, men noen av beboerne på Granly er allerede våkne når de ansatte kommer gående inn på gårdsplassen. «Hei kokken min!» roper en glad stemme fra et åpent vindu. Kokken hilser tilbake med et stort smil om munnen. Hun føler seg som verdens heldigste person!

Øverst: Granlys salgsbod under «Helt på jordet», matfest på Toten.
Under: Smoothie-laging til lunsj og tomatslang i drivhuset.

Det er bare gått noen få uker siden Toini O. Bratli ble ansatt hos Granly stiftelse. Hun har fått i oppdrag å bygge opp et felles kjøkken for de seks boligene på tunet. Driften skal sørge for at alle beboerne får varm middag på bordet hver dag, og at alle får det samme hel-hetlige ernæringstilbudet. Det tar ikke lang tid før den erfarne kostøkonomen har utstyrt kjøkkenet etter beste evne og startet matlagingen. Men hun vet at arbeidet bare så vidt har begynt! For hos menneskene som bor på Granly, bugner det av muligheter, glede og kjærlighet. Og Toini har planene klare for å få alt sammen med i «oppskriften»!

Kokk Lars Magnus

Å drifte et kjøkken som skal lage middag til 30 personer, gjøre bestillinger, ta imot og distribuere kolonialvarene, skrelle, kutte og bearbeide ferske råvarer hver dag, er utfordrende og krever et fagteam. Derfor ble det våren 2019 utlyst en stilling etter enda en kokk slik at man kunne få kontinuitet i ernæringstilbudet hele året.

Lars Magnus Jenssen ble ansatt, og i dag er vi to faglærte og åtte beboere som kokkelerer på kjøkkenet på

Kjøkkengjengen med nye kokkejakker.

Granly. Alle som jobber her har egen kokkeuniform, og alle har fått velge fargen selv. Vi lager middag, bearbejder råvarene og produserer egne matprodukter. Kjøkkenet har også ansvar for å kjøpe inn og distribuere alle kolonialvarene som benyttes i boligene.

Studietur

I 2020 vant Granly Matomsorgsprisen, og i 2021 ble vi nominert og kom vi til finalen i Matprisen «Årets storkjøkken». Førstnevnte pris gjorde det mulig for Lars og Toini å dra på studietur til Italia og Piemonte våren

2022, for å besøke ulike organisasjoner og bedrifter som er opptatt av mangfold, inkludering og at alle har sin plass i samfunnet. Det ble mange varme og sterke møter. Blant annet en hel dag sammen med Antonio De Benedetto som driver hotellkonseptet «Albergo Etico» og restauranten Tacabanda i Asti. Begge steder ansetter mennesker som har lignende forutsetninger som beboerne på Granly.

Samarbeid med ute-gruppa

På kjøkkenet på Granly har vi fokus på bærekraft, at mat

Klargjøring av tomater som skal ovnsbakes.
Ringblomst fra Hagen.

skal lages fra bunnen av, og at råvarene helst skal være økologiske og produsert lokalt. I 2019 ble kjøkkenet Debio-sertifisert med sølv, som betyr at vi kan dokumentere et økologisk innkjøp på over 60 prosent.

Granly har sin egen hage som produserer en mengde urter og grønnsaker. Arbeidet ute er også en beboeraktivitet, og det er viktig å ha et godt samarbeid med utegruppen slik at vi kan bruke mest mulig egenproduserte råvarer. Beboerne får virkelig følge maten hele veien fra jord til bord.

Vi handler også råvarer fra flere lokale gårdsbruk, så vi vet at dyr og grønnsaker har blitt behandlet bra. Samtidig blir det lettere å tilpasse råvarene slik at de blir gode å håndtere for oss på kjøkkenet. Vi reiser til dem på besøk så ofte vi kan, for å se og lære mer om maten vi spiser.

Læring og næring

Hjemme på kjøkkenet snakker vi om råvarene og de rettene som vi lager. Vi følger oppskrifter, eksperimenterer, og smaker til og hjelper hverandre. Kjøkkenet skal være et sted hvor beboerne tilbys læring og næring.

Uke-menyen består mest av fisk og vegetarretter, men også noe kjøtt. Vi lager en god del norsk tradisjonskost, men lar oss inspirere av spennende smaker fra alle verdenshjørner.

Det aller viktigste for oss to faglærte, som kommer til Granly hver dag, er å lytte til de som bor her og legge til rette for dem en hverdag som gir mening, glede og trygghet. Da blir det god næring både i arbeid og kost!

På studietur i Piemonte, på besøk hos Antonio de Benedetto.

Besøk på Vinka, Granlys hytte på Totenåsen

Tekst: Ole Bjørn Olsen
Foto: Aina Nagell-Sværk

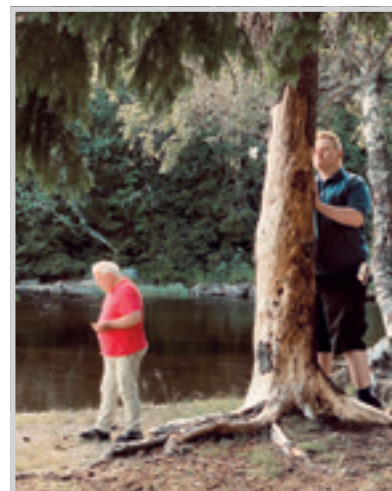
David, Verena, Aina og jeg var på Vinka, Granly sin hytte på Totenåsen, mellom fredag aften og søndag en vakker juni-sommerhelg.

Jeg satte meg ned ved hytteveggen med en smakfull frokost og tenkte: «Å, for et underfullt øyeblikk, det å få komme opp hit og sette seg ned når sola lyser, varmer og stråler!»

Jeg tok en gjennomgang av mine gamle salmer. Og da jeg sang: «O du underfulle fylt av nåde er Du, O Herre Gud og Ditt hellige navn», – da kom lammene og sauene fra periferien, de sto der og lyttet; alt dette sammen i stillhetens, roens og fredens vesen.

Naturen er fylt av sommerens strålende under, den lysende, varmende solen fra den sommerblå himmelen, og vi vet at sådanne hellige øyeblikk kun sjeldent kan komme tilbake.

Utsikt over Hersjøen på Totenåsen.
Ole Bjørn i hytteveggen.
Ole Bjørn og David utforsker naturen.

Avskjed med en forkledd gud

Tekst: Ola Henningsen. Foto: Harel Gafni

Tittelen på denne artikkelen vil jeg nå forklare. Vi satte opp «Forkledd gud» på Vidaråsen for seks år siden, og som kaptein og dirigent sto Cornelius Evensen, ja nettopp som en ekte gud.

15. september ønsket vi en særdeles viktig del av Vidaråsen i ni år farvel, og vi gjorde vårt for at han skulle få en følelse av at *her* har han satt spor som kommer til å henge igjen i lang, lang tid fremover. Gjennom å koordinere en fest, sette opp diverse spill eller bare være den

han er, har Cornelius bidratt til at Vidaråsen aldri har mistet gløden, – fra mitt synspunkt i hvert fall.

Min husfar Harel beskrev det veldig treffende; at det er virkelig rart å arrangere en fest uten at Cornelius skal ha noe med det å gjøre. For avskjedsfesten skal være hemmelig for ham.

Det var en viss spenning i luften i Kristofferhallen denne dagen i september. For i løpet av ettermiddagen og kvelden skal vi hedre en ekte hedersmann. Den «forkledd gud» er igjen synlig i form av de flotte bannerne som ble lagd til jubileumsfeiringen i 2016 og som er en viktig del av oppsetningen.

Harel innleder avskjedsfesten som kveldens vert og forteller litt om de kaotiske prosessene som det har vært å forme denne festen som nå har blitt til. Så blir kveldens hedersmann brakt frem til tonene fra stykket «Forkledd gud», før «en engel» fører ham til hedersplassen. Engelen er forresten en karakter fra julespillet som Cornelius introduserte for landsbyen i fjor.

Før den mektig flotte dirigenten i form av Nils-Harald blir brakt frem for å utøve både hans og Cornelius' virke i «Forkledd gud», nemlig dirigentrollen. Engelen kommer frem på ny, og finner Eli som har forberedt et lite blokkfløytestykke. Neste gang er det Aud Synnøve som vil dele sine gylne Cornelius-øyeblikk med landsbyen. Nok en gang kommer engelen frem; nå er det Valentin som starter å spille, og Fredrik som setter seg til rette med fløytespill.

Spenningen er til å ta og føle på: Hvem blir den neste til å hedre Cornelius. Rolf-Kåre trer frem og forteller hvordan han opplevde å være en del av «Forkledd gud», og at Mikkelsmess-spillet gjorde et sterkt inntrykk på ham, særlig måten Cornelius fikk frem det beste i alle de som deltok.

Så kommer en utvalgt gruppe av kordeltagere for å fremføre noe som har blitt Cornelius sitt hjertebarndans siden det så dagens lys for to eller tre år siden, nemlig den vakre «Høstsol». Det ble en helt fantastisk fremført versjon, som umulig kunne etterlate mange tørre øyekroker. Deretter en flott eurytmifremførelse, som også har vært

Cornelius Evensen tok i 2016 imot hyllest og blomster etter fremføringen av «Forkledd gud». Foto: Will Browne.

Cornelius sitt virke. Det er noe han brenner for, og som selv undertegnede har fått øynene opp for. Salen er stum av begeistring.

Så blir noen lys tent for Cornelius, hvor de som tenner lys, deler noe med resten av landsbyen. Her finnes mange gullkorn. Sist i rekken fremfører Anne-Käthi et flott dikt, før alle lys slukkes. Så er det ungdomsgruppen sin tur, og de fremføre noe Cornelius har lært mange i landsbyen; hvordan håndtere klokker. Sangen er «Anti-janteloven» som beskriver Cornelius i et nøtteskall.

Så må engelen finne neste programpost. Engelen bringer Cornelius frem på scenen, og vi venter i spenning. Saskia går frem og inviterer Cornelius til en tango, noe som også har vært en rød tråd i hans tid på Vidaråsen. Det bidrar til at temperaturen stiger, slik tango jo har som effekt å gjøre.

Dagens hedersmann blir ført tilbake til plassen sin anført av engelen. Så gjør Valentin en Cornelius-parodi

som naturligvis frembringer mye latter. Det var visst bare starten på en rekke av parodier av hedersmannen, før alle fem får møte den ekte Cornelius, og han deler ut klemmer og forteller hvordan det er å se seg selv. Deretter forteller Cornelius hvor beriket han nå er og hvordan han har opplevd å være her de siste ni årene. Sporene hans kommer til å henge igjen i landsbyen i flere tiår fremover. Dette er ikke slutten, men begynnelse på noe nytt.

Som sitt siste ord ønsker kveldens hedersmann at vi tar «Veien er lang» med ny stemme, også med Cornelius og Nils-Harald, før kvelden avsluttes med at flere og flere vil fremføre Jerusalema-dansen under ledelse av Martina, som er drivmotor her.

Det var virkelig en kveld en landsbylegende verdig – en forkledd gud i ordets rette forstand. Jeg tror jeg med hånden på hjerte kan si at denne kvelden var en brak-suksess av en solskinnshistorie, noe også mesteparten av tiden med Cornelius i Landsbyen har vært.

Filmen om Ola hadde førpremiere under representantskapsmøtet på Vidaråsen 5. november.

Førpremiere på filmen om Ola

Tekst: Will Browne. Foto: Ruben Khachatryan

Dokumentarfilmen om Ola som bor på Vidaråsen er nå ferdig. Det har vært en lang reise.

Det var i 2014 at spørsmålet om en dokumentarfilm kom til landsbyen. Det var Jorun Vang fra NRK som ønsket å lage en film til serien «Folk» som skulle gi et usminket bilde av livet på Vidaråsen gjennom et helt år. Hennes konsept innebar å ta opp tidsaktuelle temaer og dilemmaer knyttet til individuelle valg i et idealistisk samfunn. Dette er innledningen til hennes forslag i en intern konkurranse i NRK: *Året i landsbyen. En varm og ærlig fortelling om en alternativ livsstil. Vi håper å kunne vise denne alternative måten å leve på, upåvirket av trender og ytre press, ærlig og usminket. Gjennom serien håper vi å vekke reaksjoner. De medmenneskelige forholda og måten de løser hverdagsutfordringene på vil både*

røre, gi refleksjon, opplevelse, ny innsikt, provosere og ikke minst få oss til å reflektere. Livet i landsbyen vil gi seerne nye svar på hverdagsdilemmaer og eksistensielle spørsmål i livet. Det at de er så tro mot sin måte å leve på, gjør at vi tvinges til å reflektere over eget liv.

Da vi fikk denne henvendelsen fra NRK, måtte landsbyen ta stilling til om det var ønskelig med en slik ytre eksponering. For Camphill er ofte blitt beskrevet som en godt bevart hemmelighet ytterst få i Norge kjenne til. Det gir en viss beskyttelse. Samtidig trenger vi å rekruttere både medarbeidere og beboere, samt å synliggjøre tilbudet vårt for myndighetene.

Vi tok den beslutning, med oppmuntring fra både pårørende og Camphillstiftelsen, at tiden var moden for å åpne opp for slike prosjekter under visse betingelser. Personvernet måtte ivaretas, og ingen skulle filmes som

ikke ønsket det. Vi gjorde oss altså klare til å «leke med ilden» og samtidig «bringe menneskelige varme inn i stuen rundt om i landet», som en av de pårørende uttrykte seg. Men programforslaget til Jorun Vang vant ikke konkurransen, og filmen ble ikke noe av. Men forespørselen hadde fått oss til å drøftet tematikken om å komme mer til syne i media.

Samme år, i september 2014, fikk vi utrolig nok en annen henvendelse om et filmprosjekt, denne gangen fra Ragnhild Nøst Bergem. Hun er tidligere Steinerskoleelev, og som del av hennes utdanning på Høyskolen i Lillehammer i dokumentarfilmregi på Den norske TV-skolen, ønsket hun å lage et miljøportrett fra Vidaråsen. Året før hadde hun laget et personportrett om familien Pål som hadde den dødelige nervesykdommen ALS. Hennes intensjon var å belyse grupper i samfunnet man ellers ikke hører så mye om, og nå tenkte hun det var interessant å kunne gi et innblikk i et fellesskap litt utenom det vanlige, hvor psykisk utviklingshemmede bor og jobber i en egen landsby. Hennes tanke var å lage en observerende film, gjennom å være «flue på veggen» og fange hverdagen sånn som den er. Resultatet ble den korte dokumentarfilmen «Sammen», som ga et varmt og nært bilde av livet til noen av beboere på Vidaråsen.

I 2016 tok Ragnhild kontakt med landsbyen igjen. Hun hadde tenkt mye på Vidaråsen og ønsket å vende tilbake for å lage en lengre dokumentarfilm hvor hun kunne følge hverdagslivet over tid, for å se utviklingen hos medarbeidere og beboere, og få mulighet til å gå dypere inn i relasjonene. Målet var å lage en film som vekker nye tanker, bidra til forandring og synliggjøre verdiene som ligger i mangfoldet. At de som er annerledes kan dele av sine erfaringer og kunnskap.

I løpet av de seks årene som har gått siden da, har Ragnhild filmet og vært «flue på veggen» på Vidaråsen i mange forskjellige sammenhenger. Etter hvert ble vi så vant til at hun filmet, at vi la knapt merke til henne. Sammen med filmprodusent Eirin Høgetveit arbeidet Ragnhild for å selge filmkonseptet til forskjellige mediaplattformer. Det fikk mange positive tilbakemeldinger, men lite konkret skjedde. I mellomtiden jobbet Ragnhild også med andre filmprosjekter som blant annet ble vist på fjernsynet; «Koronadagbøkene» (TV2) og «Vær her» (NRK), og som hun fikk veldig mye ros for. Dokumentarfilmen «Vær her» ble også nominert til Amandaprisen for årets Beste dokumentarfilm.

For å øke interessen for filmprosjektet på Vidaråsen, valgte Ragnhild å endre vinklingen fra å handle om landsbyen til å konsentrere seg om en av beboerne, Ola.

Gjennom å følge ham og hans utvikling, håpet Ragnhild at filmen ville få mer generell appell. I istedenfor å skildre livet på et uvanlig sted, skulle filmen nå handle om ett menneske og dets relasjon til de andre og arbeidet og miljøet i landsbyen. Det viste seg å være et avgjørende vendepunkt. NRK ville kjøpe rettighetene til å vise filmen, og Einar film, som er selskapet som eier filmen, søkte om tilskudd til gjennomføring av produksjonen. I januar 2022 ga Norsk Filminstitutt et vesentlig tilskudd, og prosjektet var i boks. Filmene fikk etter hvert tittelen «Ola – en helt vanlig, uvanlig kar».

Gjennom hele denne prosessen har Ola vist seg som en modig, tålmodig og meget reflektert person. Det oppstod en tett og fin relasjon mellom ham og Ragnhild, noe som gjorde det mulig å berøre vanskelige spørsmål og utfordringer på en naturlig og skånsom måte. Olas motivasjon for å være med, var å kunne gi stemme til de som ofte ikke blir hørt. Han synes at det har vært krevende å vise egen sårbarhet, men er veldig glad for all støtte han har fått fra sin nærmeste familie og i huset på Vidaråsen. Han er veldig spent på hvordan filmen vil bli mottatt,

spesielt av de mange som kjenner ham fra før, men som nå får se også andre sider av ham.

På Vidaråsen er vi veldig glade for at det nettopp er Ragnhild som er filmskaper for dokumentaren som skal vise livet vårt på storskjerm og TV. Hun har klart å bygge opp en tillit til oss alle og ikke minst til Ola og hans foreldre Tone og Per. Gjennom hennes profesjonalitet og evne til å leve seg inn i det hun skildrer, har hun laget en film som vi kjenner oss igjen i og som vi kan være stolte av og glade for, uten at det blir for rosenrødt. En liten gruppe på Vidaråsen med Runa Evensen som

hovedkontakt, har blant annet bidratt med å passe på at filmen inkluderer også de sosiale hendelsene i hverdagen som er viktige rammer for Olas liv.

Formålet med filmen er å bidra til samtaler i samfunnet om selvstendighet, tilhørighet og hva som er et verdig liv. Vi håper at lansering av filmen og visninger på TV, kino og i fagforsamlinger vil åpne opp for nye innsikter og inspirasjon. En foreløpig respons etter visning av et klipp på SOR-konferansen samt førpremiere for pårørende og representantskapet på Vidaråsen, virker meget lovende. Snart starter filmens reise videre ut i det offentlige rom.

Norsk Filminstituttets konsulentuttalelse:

Bak Ola står regissør Ragnhild Nøst Bergem. Hun kjennetegnes, sin unge alder til tross, allerede for sitt usedvanlige filmkunstnerskap hvor hun med nærhet og inderlighet skildrer sårbare karakterer på en måte som løfter det gjenkjennelige og allmennmenneskelige. Ola, som er foran kamera i denne filmen, er også med bak. Han jobber med innholdet sammen med Ragnhild. Filmene følger Ola det året han skal bli 30, og står foran flere livsvalg. Filmene vil gi stemme til og en opplevelse av et underrepresentert perspektiv. Og den vil gjøre det med en inderlighet, nærhet og en kompleksitet som jeg tror vil sette dype spor. Både Ragnhild og Ola har mye på hjertet. Filmene skal vises i samarbeid med flere partnere, og den vil også komme på NRK. Jeg tror Ola vil bli en visuell film som vil røre og skape engasjement, og få oss til å stille mange spørsmål vi ikke ante at vi hadde. Her er mye å se frem til!

Bildet er hentet fra filmen «Ola» av Ragnhild Nøst Bergem som vil vises på NRK i løpet av 2023.

Tidløs ledelse på Rotvoll

Tekst og foto: Geir Legreid

For tredje året på rad gjennomførte Sosialterapeutisk Forbund et lederseminar, som skjedde dagen etter høstmøtet på Rotvoll. På forhånd hadde vi varslet at formen ville bli endret fra tidligere seminar. Denne gangen ville det være mer fokus på egenutvikling og selvrefleksjon fremfor organisasjonsstrukturer og verdigrunnlaget, som vi har jobbet med tidligere.

Even Lynne er professor ved Steinerhøyskolen og har utviklet et nyskapende konsept. Han bruker dramaturgi fra eventyr og populærkulturen, ispedd en dose jungianske arketyper og Steinerpedagogikk. Denne miksen blir benyttet for at vi skal få mulighet til å bli bedre kjent med våre egne styrker, men også vrangsider.

Evens gode humør ispedd noen morsomme øvelser bidro til at de fleste av deltakerne ble trygge nok til å

ta ut litt mer enn hva vi ellers er vant med fra tidligere seminarer. Men formen er også utfordrende. Særlig merkes det når vi arbeider med «innsiden», noe som er en uvant metodikk for flere av oss.

Even har jobbet med dyptpløyende coaching og ledertrening i en årrekke, og lederprogrammet han holder på Steinerhøyskolen, samler deltakere fra både finans- og næringsliv, kulturrenaer, steinerskoler og offentlige virksomheter.

Både Even og Steinerhøyskolen ønsker å bidra til at forbundets medlemsvirksomheter blir styrket og bedre på ledelse, samt nødvendig lederrekruttering til virksomheten. Steinerhøyskolen vil derfor prioritere deltakere fra det antroposofiske miljøet og tilbyr halv pris på lederprogrammet «Tidløs ledelse» i vårsemesteret 2023. Sjekk Steinerhøyskolen sin nettside for mer info, eller ta en prat med Even Lynne om du er nysgjerrig.

Tommy Johansen

16.08.1970 - 2.09.2022

Ein av LandsByLivs trufaste bidragsytarar har gått ut av tida. Tommy budde heile sitt vaksne liv i Camphill, først ti års tid på Solborg, og så i drygt tjuge år i Hogganvik Landsby.

Tommy var full av livslyst og arbeidsglede. Han var i alle år ein trufast medarbeidar på garden og hjalp også til i skogen. Han var stor og sterk med mye energi og krefter som fikk utlaup i hardt kroppsarbeid. Då vevstova starta opp igjen på Hogganvik for åtte år sidan, stakk han ofte hovudet inn og såg på kva som vart gjort, og forkynte at her ville han også jobbe. Etterkvart fekk han også ein plass der, slik at arbeidsdagane vart delt mellom meir fysisk utearbeid og meir finmotorisk inne-

arbeid. Han hjalp også gjerne til med matlaging om han fekk høve til det, og han elska å vaske opp!

Tommy følgde med stor interesse med på alt som gjekk føre seg i landsbyen, og han skreiv masse brev der han oppdaterte vener og slekt om stort og smått; eit hus var blitt måla, ei ku sendt til slakt, kor mange lam som var fødde, folk som kom og som drog. LandsByLiv fekk jo også nokre av desse breva (sjølv om sekretæren hans var streng og sa at han måtte halde seg til eitt tema når han skreiv til bladet.)

Sjølv om ordforrådet hans ikkje var så stort, var han utruleg flink til å kommunisera; møtte han folk når han var ute på tur, hadde han snart greie på kva dei heitte og kvar dei budde, om dei hadde katt eller andre husdyr, kor gamle barna var o.s.b. Og så fortalte han at det vart laga god ost på Hogganvik, som dei burde koma og kjøpe.

Å gje gåver var noko Tommy likte! I månadene før jul fekk vi veta at han hadde skrive liste over dei han skulle kjøpa julegåve til, og det var mange! «Du er på lista mi!» forkynta han til den eine etter den andre og lo løynsdomsfullt. Og litt seinare: «Eg har kjøpt gåve til deg!» Men kva han hadde kjøpt, røpa han aldri på førehand.

Tommy var stort sett frisk og sunn, og tok aldri nokre medisinar. Men på seinvinteren begynte han å kjenna seg dårleg og vart lagt inn på sjukehus. Dei fann at han hadde ein alvorleg sjukdom, som han ikkje ville bli frisk frå; det einaste som kunne gjerast var å lindre smerte. Så kom han heim til Hogganvik, og heimesjukepleia stilte opp, meir og meir ettersom behova vart større, slik at han kunne bli her heilt til det siste. Han kunne vera med midt i landsbylivet så langt kreftene strakk til. Til 52-årsdagen sin 16. august inviterte han kreti og pleti, der var om lag førti menneske til kveldsmats-buffé og bløtkake. Og nokre dagar før han gjekk bort, satt han ute på trammen og prata med dei som kom forbi.

Ei veker tid etter fødselsdagen hans, skulle eg til byen og fekk med ei handleliste frå Tommy, som seier mykje om kva slags menneske han var: fødselsdagspresangar til to i huset som nyleg hadde fylt år; no hadde han kome på kva dei skulle få. Og så ein fin vase og ein bukkett med roser – Tommy var glad i det som var vakkert!

Tommy sovna inn på kvelden 2. september, ein times tid etter at han hadde fått den siste olja.

Elisabeth Husebø

Det var veldig kjekt å bli kjent med Tommy. Han var et veldig snilt menneske. Han var alltid glad, og det var alltid kjekt å treffe på ham. Han gjorde andre folk glad. Det var trist da han døde. Men det var fint at han kunne være her på Hogganvik helt til siste slutt, så vi kunne gå og besøke ham og ta farvel før han døde. Jeg var inne hos ham med en fin blomst, og så takket jeg ham for alle gode minner.

Sandra Lovise Haugland

Det var trist at Tommy døde. Jeg savner ham veldig. Men det var fint å se ham da han lå i den åpne kisten, så vi kunne si ordentlig farvel til ham. Før kisten ble lukket, la jeg ned et brev til ham. Da han var syk, kjøpte jeg fine roser til ham, for han var veldig glad i blomster. Og så kom han ofte ut på kjøkkenet til meg, eller jeg gikk og besøkte ham på rommet og satt og snakket med ham en stund.

Anne Karin Offerdal

Jeg og Tommy jobba sammen i fjøset. Han var veldig flink til å skrape luftegården fri for møkk og å tømme myse til grisene. Vi jobba sammen på vevstua også. Han var veldig flink til å veve. Og så pleide han å lage spoler til meg. Han var alltid i godt humør på jobben. Han var kjempesnill, han Tommy.

Tommy hadde oppsyn med søppelet; han passa på at folk sorterte riktig. Han var veldig flink å sortere søppel. Og når vi skrev ukeprogram, så minna han oss alltid på når det var søppelhenting. Han hjalp til med å sette ut søppeldunkene og sette dem på plass igjen når de var tømt.

Det var trist at han døde. Men det var en fin begravelse. Jeg la ei rose på kista hans i kirka. Han var en veldig fin mann, en koselig mann.

Cecilie Moxnes

Farvel til Tommy! Jeg kjente ham godt. Vi bodde sammen i mange år. Jeg kjenner Tommy.

Mats Ianke

Tommy var et godt menneske. Jeg har kjent ham i over tretti år. Jeg ministrerte når han fikk den siste olje, og også på utsigningen og begravelsen.

Roy Victor Hansen

Torill Haakonsen

12.07.1949 - 29.07.2022

Torill Haakonsen gikk bort fra oss helt uventet den 29. juli, Olsoksdagen, og hennes begravelse var den 2. august, her på Solborg, i Olavsalen.

Torill ble født i 1949 og flyttet til Vidaråsen ikke lenge etter det ble startet. Hun flyttet til Hogganvik da den landsbyen ble stiftet i 1972, og hun kom til Solborg før Olaug, antakelig midt på 1990-tallet. Olaug ble hun kjent med da hun kom til Solborg i 2000. De bodde sammen i Pegasus Hus på Solborg.

Torill visste om alt som skjedde, og formidlet det videre til alle hun traff. Med Torill i landsbyen hadde vi ikke behov for verken ukeprogram eller Solborg Avis! Hun var nesten aldri syk, og stilte på jobb hver dag. Hun var veldig pålitelig. En gang tok Olaug Torill med seg til et selskap, og da trodde folk at Torill var medarbeideren fra Solborg! Hun var ikke alltid like lett å bo sammen med, men hun viste omtanke for alle, og passet på at Olaug kom seg opp og til måltider på riktig tid, og hun var alltid til stede for henne.

Vi savner henne!

Hentet fra Solborg Avisens spesialutgave til minne om Torill Haakonsen

Torill Haakonsen het hun. Nå er hun født inn i den udødelige verden og lever der. Hun er nå udødelig. Men da hun levde, snakket hun om Solborgs barn, dyr, medarbeidere og medinnbyggere. Skulle for eksempel Sabina spille fløyte, så sa Torill: «Nå skal Harry spille fløyte!» Harry er Sabinas katt. Det var som om det i dette utsagnet lå innebakt at Sabina ikke fikk lov til å være strengere og farligere enn søte lille pusen. Som om Sabina var for stor, så Torill måtte si at det var Harry-Pus som skulle spille fløyte!

Ellika er Moritz og Steffis søte, lille datter, og når Moritz skulle fortelle noe, så sa Torill nesten alltid: «Nå skal Ellika snakke om turen til Tyskland!» Så det var klart at Moritz skulle være like ufarlig og søt som lille Ellika! Ikke stor og streng!

Jeg roper til Torill: Kjære Torill! Takk for alt du ga, og velsignet være ditt minne! Lykke til som udødelig i den åndelig verden og dine oppgaver og ditt vordende arbeid der! Stor takk!

Kjærlig hilsen, Nina Maria.

Torill bodde på Pegasus, nabo huset og tilknyttet Bjørneboe Hus. Vi drakk kaffe sammen i pausen på Bjørneboe og på vevstuen. Vi jobbet sammen i vevstuen på ettermiddagen. Vi laget rabarbra, stikkelsbær- og solbærsyltetøy, og så vevet vi tepper, og Torill strikket luer.

Vi dro på tur sammen til Hønefoss med Maria og noen ganger Wenche og Lone. Der satt vi på kafé og drakk kaffe og spiste vafler og kaker. Noen helger dro vi sammen til en svømmehall. Der badet vi i et varmt basseng. For noen år siden dro vi til Tyskland med Ellika, Steffi, Moritz, Alva, Linnea, Maria og Wenche. Vi tok Kielfergen. En vinter dro vi til Fjellheimen. Der kjørte vi snøscooter, grillen og akte på dasslokk.

Marte Mære

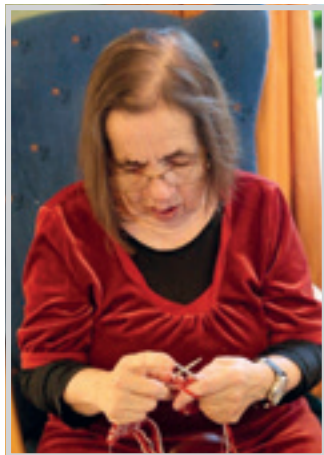
Inger Elísabeth Anonsen

18.05.1947 - 18.03.2022

Inger Elisabeth vokste opp hos mor Åse i Oslo. Far var håndverker og hadde verksted i hagen. Der luktet det godt av maling og terpentin. Han laget fargelagte spill, terninger og annet. Far og mor skilte lag da Inger var liten. Inger begynte på Torshov offentlige skole for psykisk utviklingshemmede og gikk der til hun var 15 år. Mor Åse skapte et trygt hjem for Inger. De to hadde et sterkt forhold til hverandre. Som voksen reiste Inger ofte hjem til mor, inntil mor begynte å bli skrøpelig og gammel. De reiste sammen på ferier, både i Norge og til utlandet.

Da Inger var 4 måneder gammel, ble hun operert første gang. Det ble mange operasjoner både i barndommen og voksen alder. Hun var født med leppe-kjeveganespalte. Inger var ikke særlig glad i hvite frakker og sykehusopphold. Etter konfirmasjonen flyttet hun til Emma Hjorts hjem i Bærum. Der bodde hun i 13 år. Så flyttet hun til Hogganvik landsby og ble der ett år. Ferdene gikk så videre til Vidaråsen landsby. Den første som møtte henne der, var Anne Kari. Hun viste henne rundt i landsbyen. Etter det har Inger og Anne Kari fulgt hverandre gjennom livet. For en periode flyttet Inger og bodde også på Jøssåsen og Solborg, før hun søkte seg tilbake til Vidaråsen.

Inger lærte å veve og utførte sine oppgaver på vevstuen pliktoppfillende og med ansvar. Hun var en viktig del av felleskapet i landsbyen. Med sin enestående livsvisdom kom hun med glimrende bidrag og betraktninger i sammenkomster og på bibelaftener. I sin mors begravelse holdt hun en spontan og sterk tale.

Inger hadde selvinsikt og var en sterk personlighet. Muligens bidro det til at hun ikke alltid fant seg til rette på der hun bodde. Hun ønsket å bli sett og verdsatt. Hun hadde omsorg for andre, men kunne også si hva hun mente om dem. Å samtale

om de store ting i livet var viktig for henne. Hun talte med hele kroppen, med sine fine hender og sin syngende stemme. De store brune øynene utstrålte begeistring.

Ingers siste år på Ita Wegman hus var givende for både Inger og personalet. Anja og Anne Cecilie ble Ingers både trofaste pleiere og primærkontakter. De ble også Ingers kjæreste venner. Inger ga uttrykk for vennskapet: «Vi er gode venner.» Sammen med personalet var det fint å handle klær.

Inger likte å pynte seg og kle seg pent. Noen ganger måtte Anja fungere som prøvedukke i butikken for Inger, og det hendte at Anja gikk tilbake til butikken og kjøpte samme klesplagg til seg selv. Inger elsket å høre på Elvis og å se på TV. Hun hadde humor og kunne le og tøyse med sine nære.

Både Anne Kari og Inger bodde begge til slutt på Ita Wegman hus. De hadde en gjensidig respekt og omsorg for hverandre. Inger var berørt da Anne Kari ble syk og døde. Inger var mye syk i flere år og var nær ved å dø flere ganger, men hun ville videre i livet, inntil døden innhentet henne den 18. mars. Inger ble født den 18., kom til Vidaråsen den 18. og døde den 18. I numerologien står 18 for: Uavhengighet, humanitært arbeid og å skape ting som varer. Symbol for omsorg for mennesket. Det er vel slik vi husker Inger Elisabeth.

Daan Ente, prest i Kristensamfunnet

Sigrun Balavoïne

15.03.1933 - 12.07.2022

Sigrun døde 12. juli 89 år gammel. Noen mennesker dør «mette av dager». Ikke Sigrun. Hun hadde mye på hjertet helt til de siste ukene av sitt liv. I siste nummer av LandsByLiv trykket vi en artikkel som Sigrun skrev en gang for menighetsbladet i Søndre Land. «Hellige steder, hellige handlinger, hellige øyeblikk». Her sier hun: «Hellige øyeblikk er for meg når det oppstår en forbindelse mellom det guddommelige og det innerste i meg». Slike øyeblikk kunne hun selv skape, særlig i møte med mennesker.

Det ble et langt og innholdsrikt liv. Sigrun vokste opp på Torshov i Oslo. Etter krigen, 16 år gammel, haiket hun sørover i Europa. Hun var au pair i London og siden studerte hun psykologi i Basel i Sveits. Hennes mor var ikke begeistret for at Sigrun dro alene på haiketur, og sa ifølge Sigrun: «Det hjelper vel ikke at jeg forsøker å få deg ifra å reise, for du reiser jo likevel.» Og slik reiste Sigrun gjennom livet, besluttsom og handlekraftig.

Knappt 20 år gammel giftet hun seg med Jacques og flyttet til Paris hvor eldstemann Eirik kom til verden. De flyttet hjem til Norge etter et par år og bosatte seg i Oslo, hvor Dag og Jan Petter ble født.

Gjennom Dag knyttet Jacques og Sigrun kontakt med

landsbyene Vidaråsen og Vallersund. De drev forretning med hjelpemidler for funksjonshemmede. Tanken på å hjelpe mennesker gjennom alternative metoder, modnet, og de solgte butikken i Oslo og kjøpte Snekkerhaugen i Landåsbygda, Søndre Land. Da var begge

over 60 år. Her startet de arbeidet med å bygge opp et retreatsted.

Så kom et tungt slag. I 1995 døde Jacques etter en alvorlig trafikkulykke. Da kunne Sigrun ha gitt opp, men hun bestemte seg for å drive Snekkerhaugen videre, alene. Hun vokste på de store utfordringene hun fikk. Hun tok også videreutdanning, grunnfag i psykologi og utdannet seg innen Nordlys-massasje.

Sigruns motto var å hjelpe mennesker til å finne det friske i seg. Snekkerhaugen ble et hellig sted for menneskemøter. Her ble mange tatt varmt og våkent imot.

Sigrun strålte av livsmot og glede. Få uker før hun døde på Hovlitun sykehjem i Søndre Land, fikk hun sønnen Jan Petter til å hjelpe seg med nytgivelsen av sin bok, *Gode leker*. Her sier hun blant annet: «Jeg blir aldri lei av å leke. Leken kan inspirere vårt terapeutiske arbeid ... Det viktigste er likevel samværet, moroen og latteren.»

Sigruns impulser lever videre. Spørsmålet «Hva skal dette si meg?», hørte vi henne ofte si når livet lugget. Smerter i hofta eller tærne, og hva som ellers meldte seg. Det var alltid et åpent spørsmål på leting etter ny innsikt. Takk, kjære Sigrun.

Rigmor Skålholt

Små desember-gleder

Tekst: Knut Dannevig. Foto: Will Browne

Endelig har naturen tatt vinterkappen på, til glede, ikke bare for menneskene og deres barn, men også for naturens barn. Det demrende morgengryet tynges ikke mer av nattens mørke vedheng. Alle hverdagskjente konturer tegner seg for oss med et høytidelig preg, som om noe stort skal finne sted. I disse dagene drøyer det likevel en lang morgentime innen det nære og det fjerne finner hverandre. For oss som har fuglebrett, skjer det mye nettopp i denne timen. Hagenes, parkenes og skogkantenes flyvende beboere ankommer fuglebrettet etter tur. Småfuglene vet alt om å mestre vinteren, de driver friluftsliv hele året.

Det er alltid de minste fuglene som ankommer først, hver eneste morgen. En eller to blåmeiser dukker opp før alle de andre. Samme ritualet hver morgen. Når de plutselig innfinner seg, som sluppet ut av mørket, har de allerede vist sitt blåmeisemot. For det er på denne tiden av døgnet, i overgangen mellom mørke og lys, at spurveuglen jakter. De to små fjærballene snur og vender seg, titter opp, titter ned, rører først ikke et eneste solsikkefrø på brettet, skifter plass og tar hele situasjonen i øyesyn. De vet ikke hva det vil si å være morgengretne, de hever hodene og løfter nebbet høyt opp. Dette er et tegn. På fuglespråket betyr det: «Vi ser lyst på livet! Kom, bare kom!» De to små rekker knapt å nappe hvert sitt solsikkefrø, for å fly til sin foretrukne spiseplass på et skjermet sted, før kull på kull med små blåmeisefren-der dukker opp.

Med ett er det et yrende liv av gemyttlige bevegelser rundt og på fuglebrettet. De flyr muntert av sted. Hver flyvende oppstigning skjer med lekende livlighet. Deres gladeste dag er i dag! Mens alt dette foregår, har også kjøttmeisene ankommet. De er litt større og tyngre, men de er en del av flokken. Flere av dem vil gjerne bryske seg overfor sine små slektninger, men som regel lar ikke blåmeisene seg skremme. På fuglebrettet kan også skogmeisene dukke opp; svartmeis, gråmeis (granmeis) og også en sjelden gang den lille toppmeisen. De er fullstendig tillitsfulle og frykter ikke oss mennesker. Disse er helt avhengige av flokken sin og holder sammen etter uskrevne lover. Alle meisene har vintermunterheten til

felles. Når den første høstkulden kommer, psyker de seg opp i det de slutter seg sammen i små flokker. Psyker seg opp med kvitter og yrende bevegelsesglede, psyker seg opp, så det holder helt til vårens komme.

Vi mennesker kan lære av meisene, ikke i ord og råd, men ved å åpne oss. Vi kan suge inn inntrykkene som barn, for det er denne barnegleden som lever i meise-flokken. Særlig hos de små blåmeisene. Den første flyvegleden utfolder seg hos hver enkelt i det de fulle av mot forlater fuglekassen. Denne gleden utfolder seg gjennom hele livet, især om vinteren, både når de streifer omkring eller flokkes rundt et fuglebrett.

Her hos oss går det nok med minst 175 kilo solsikkefrø til sammen på våre fôringsplasser. Det er heller ikke lite havregryn som legges ut. Så snart solen har løftet seg over horisonten og alle spurveugler har sluttet sin jakt, kommer de andre fuglene. Spettmeisen dukker opp, husets egen flokk med «gråspurvaktige» pilfinker, deretter småflokker med dompapper, grønnfinker, gulspurver, en og annen hakkespett, storflaggspekk, og av og til en flokk med stiliss. Bjørkefinken kommer og drar sin vei, mens en annen gjest fra fjellbjørkeskogene, gråsisikkene, har blitt mer og mer sjeldne.

Midt på dagen kommer en svær fugl skridende, som om den holder en prosesjon bare for seg selv. Ingen er redd for den svære fuglen enda den har et majestetisk oppsyn: Metallglinsende blågrønn over issen, ildrød innramming av øynene, gult nebb og hvit ring rundt halsen. Ut fra den brunmønstrede kroppen strutter en lang hale som hele tiden føres høyt. Og så, det vakreste; brystet. Det er bronsefarget og skimrer som gull om våren. Dette er *fasanfar*. Den er foreløpig ganske ensom, men den har slått seg til her i forvisning om at *fasanmor* også oppdager det en dag; at dette er den beste av alle verdener. Fasanfar fører seg med den verdigheten som tilkommer den. Den ankommer i prosesjon, men glemmer sin rang i det den må flykte for den minste fredsforstyrrelse.

Fra øyeblikk til øyeblikk skjer det noe på fuglebrettet og på fôringsplassen under den store tunbjørka. Hvem klarer å følge med i denne fuglevirkeligheten? Hvem ser den? Hvem tolker den? Hvem har oppdaget at meise-

flokkens livsmot og utrettelige livlighet, ikke bare deles fra meise til meise, men de deler det villig også med oss. Suger vi inntrykkene inn, vil noe av oppdriften deres ikke bare være der, utenfor oss, men vi får del i den. Det er egentlig ikke noen annen måte å møte vinteren på enn gjennom meisenes munterhet og deres ignoranse mot død og tungsinn.

Hvis meisenes liv utspant seg for ingens øyne, ville noe mangle i verdens virkeliggjørelse av seg selv. Hvem iakttar? For en og annen pensjonist kunne det være en god adventsskikk å sette seg med en kopp kaffe ved et sydvendt vindu. Sneen dekker hverdagens landskap, pynter det som om noe stort skal skje: Er det i deg, er det i meg, eller i en annen at noe stort kan skje?

En tilårskommen pensjonist i nabolaget sa det slik en gang om sin vaktjeneste ved vinduet: «... du veit, en lyt følge med.»

Så lenge noen følger med og ser at det er noe stort i disse små tingene som skjer, så lever ikke den store naturpoesien seg ut helt forgyves. Det vi bivå-

ner er bare små fliker av virkeligheten. Når får vi vite resten?

Å bli eldre

Magne og Anna-Greta Skrede i sitt elskede Afrika for en god stund siden.

Tekst: Magne Skrede

For en tid siden var vi en gruppe på tur på Varaldsøy, den flotte øya midt i Hardangerfjord. Midt på øya fulgte vi et skilt som viste veien til det største og eldste treet av sitt slag i Norden, en kjempebarlind. Den skal ha nådd 5-600 år, kanskje enda eldre. Treet var vakkert og kraftig med friske, sterke grener og røtter selv om det noen steder var hulrom i barken med plass til småkryp. Ja, det var som om treet inviterte til å bli benyttet av skogens forskjellige livsvesener. Hva kunne det fortelle om hendelser og liv gjennom flere hundre år? Dramatiske begivenheter, skogmusikk og bærende stillhet, kjærlighetshistorier, møter mellom vandrende?

Å bli gammel med slik livskraft og minnepotensiale er beundringsverdig. Det måtte flere av oss til for å omringe treet med vennlig interesse.

Vi tobente som har nådd en høy anstendig alder, blir ofte minnet om og bekymret for våre røtter, og om våre gre-

ner har bærekraft nok fremover mot døden. Kan hoften og knærne fungere, kan hodet huske hva vi skal og må. Hva kan, om noe, hjelpe oss mot alderssvækkelse? Jeg vil bringe frem noen folkelige synspunkter om temaet – livsrefleksjoner uten krav på at de er allmenngyldige.

Etter at jeg ble pensjonist og livets oppgaver ikke mer er presserende nødvendige, er det viktig å finne daglige gjøremål å strekke seg etter, mål som i indre forpliktelse blir like nødvendig som tidligere plikter. «Friheten er proporsjonal med de knuter en binder for seg selv», var det en klok mann som sa. For hvert enkelt menneske gjelder det da å finne de oppgaver som passer.

Noen av oss eldre i Bergen har vært heldige og fått nytt bosted på Helgetun i Øvre Sædalen, i en bebyggelse med 30 leiligheter, hvor mennesker finner sammen om forskjellige fellesoppgaver og gjøremål eller fordyper seg i egen stue. Det er et levende miljø som stimulerer til mange og ulike interessefelter. Jeg tror det er svært viktig for oss eldre å finne balanse mellom å «puste inn» skjermen med underholdning og det å søke livskunnskap og forståelse for verdens gang og «ugang». Leve med i tiden, glede seg med, lide med, kjenne ansvar for den kloden vi har under beina.

Ved bostedet vårt kan vi trekke oss inn i egen aktivitet, men behøver aldri være omringet av ensomhet. De som ønsker det har fått sin egen parsell til dyrking av vekster, grønnsaker og bær. Der har vi mulighet til å følge det som spirer og gror i vår egen og andres hager. Sunnere ernæringsstilsudd er det vanskelig å tenke seg. Parsellhagen trekker. Hvor mye har salat og gulrot vokst, og hvor mange jordbær er blitt sommerrøde? Hvorfor har naboen fått opp rødbetene og ikke jeg? Glede over vekst og liv har overrasket flere av oss. Mest fordi man ser felles streben og beundrer hverandres grep og kunnen. Her drar man for å luke, rense, planere, snekre plantekasser eller bare spankulere og beundre fruktbarhetens mysterier. Har hjorten i løpet av natten forsøkt seg igjen?

Det finnes på tegnebrettet et verksted hvor ulike håndverk kan finne sted. I fellesstuen foregår regelmessig strikkevennskap. Blant damene finnes det visstnok også en mann!?

En glede er det at Helgeseter, et hjem for utviklingshem-

mede og handicappede, er nær nabo. Helgeseter driver gårdsbruk så vi blir naboer til griser, hester, kuer, sauer og samarbeider om kompost til vårt eget «jordbruk». I nabobarnehagen er det flere av oss eldre som med livserfaring trår til med hjelp, papirbretting, sangleker og fortellinger.

Vi bor øverst mot skog og fjellstier og har perioder med vidunderlig, vakker fuglesang. Vind og regn behøver vi ikke nevne. Naturen utfordrer til å gå turer på fjell og vandrestier, kanskje hver dag, også i regn og rusk. Noen

Baobabtrærne i det sørlige Afrika. Foto: Wikipedia

har besluttet seg for hver dag å gå sammen med dem det passer for. Noen tar et par turer i uken, kanskje over vidden. Ben og hofter må få lov å bestemme hastighet og utfordringer. Beboere kan melde seg til direkte kroppstrening sammen inne i Veksthuset en gang i uken ledet av instruktør. Våre muskelmasser krever stor oppmerksomhet for å unngå svinn. Balanseevnen må/bør utfordres daglig.

I veksthuset, vårt kultursted og konsertsted, er det ukentlig anledning til å delta i folkedans og i kor ledet av beboere. Det å bevege kropp rytmisk sammen, finne sine ben og armer i samklang, det å synge sammen, strebe

Magne Skrede og hans tidligere steinerskoleelev Tarjei Strøm.

med inn- og utånding, synge tonen rent og vakkert, det betyr helse i hver pust og åndedrett. Når man når opp i alder, tenker man gjerne at det å holde sangrøsten ved like overlates best til yngre. Det er galt tenkt. Det å finne sin melodi, sin lied, sin vise eller stev forfrisker ikke bare strupen. Man kan lytte så mye man vil på opptak, man får likevel ikke tak i det dypeste åndedrett og får ikke tømt lungene skikkelig for brakkluft.

Goethe, som verken var musiker eller danser i snever betydning, kom med dette uttrykket: «Den som ikke elsker musikk, fortjener ikke å bli kalt menneske. Den som kun elsker musikk, er et halvt menneske. Den som bedriver musikk (les: spiller, synger, komponerer eller danser), er først et helt menneske.»

Jeg ledes med tanken hen til en kollega. Han har som sunnhetsregel å lese litt poesi hver dag, gjerne lære et lite dikt utenat, og han pugger noen gloser fra et eller annet språk hver morgen før frokost. Det passer nok ikke alle, men det å belaste hjernen og erindringen, anstrenge seg ved indre liv i fordypende, gjerne meditativ aktivitet, er vesentlig og viktig.

Vi må harmonisere pendelens slag mellom ytre og indre aktivitet. Når vi eldre beskjeftiger oss med vår indre verden, tror jeg det vil være en hjelp å bli fortrolig med den realitet som ingen slipper unna. En av de få tingene vi alle vet er sann og reell, og som svært mange mennesker ikke vil tenke på: Døden! Mange dypttenkende mennesker har uttrykt at det moderne mennesker bærer på et dødskompleks.

James Dean, skuespilleren som bare rakk å spille i få filmer før han døde ganske ung i en bilulykke, sa (sitt fritt): «Tanken på døden er for meg det eneste store opphøyede. Det er gedigent og rent!» Mange av våre store lyrikere har stått med forventning overfor døden. Her er noen linjer fra Åsmund Olavsson Vinje i diktet Våren: «fedrenes ånder eg trudde det var som dansa og sukka, – eingong eg der vil meg finna ein heim og symjande lauga.» Jeg tipper at de færreste opplever disse strofene for annet enn vakker poesi, men de inneholder fortrostring. Noe av det siste Vinje skal ha sagt før han døde: «No gjeng eg inn i det store, kan hende?»

Olav Nygaard som var fra Modalen her vest, gjorde seg fortrolig med tanken på døden, døden som venn. Diktet, Til ljåmannen, åpner slik: «Attende i ditt fang eg hovud hallar og blundar av so eg kan betre sjå ...»

Det er en gave for mange av oss eldre som har etterkommere eller venner som vi kan bære med omtanke i vår bevissthet. Vår bevissthet og den utstrekning den kan få, har kanskje en større virkning og realitet enn vi selv erkjenner. Også mennesker uten slektninger kan omfatte annet og andre i bevisst kjærlighet og pleiende omtanke, det være seg også planter, dyr og natur.

Jeg begynte med å beskrive en barlind i sin store tidsverden av 5-600 år. Jeg har reist mye i det sørlige Afrika og elsker de store, merkelige baobabtrærne som det finnes mange av der. Noen trær når gedigen alder, og de aller største mål på stammens diameter er målt til 9 meter. Flere trær er hule nederst ved roten. Det finnes trær ved veier og stier som har huset overnattende vandrere. Der har man kunnet søke tilflukt i mørket eller i uvær gjennom tidene.

En slik baobab har noe jeg gjerne vil ligne nå som jeg er blitt eldre. En gave for de som er underveis. At vår bevissthet kan huse andre reisende på vår krevende jordiske planet. Det tror jeg har stor betydning.

Kong Charles III og «hjertets øye»

- og et møte på Emerson College i 1994

Tekst og foto: Will Browne

Storbritannia har fått en ny konge. Charles får endelig tre inn i den rollen som hans mor så trofast har båret i over 70 år. Bortgangen til Elizabeth II har fått enorm oppmerksomhet over hele verden. Hun var et symbol for stabilitet, trygghet og anstendighet. Spesielt i disse tider med politisk kaos og økonomisk nedgang, er savnet sårt etter en figur som kan gi nytt håp og virke samlende i en nasjon som fortsatt er dypt splittet etter Brexit-fiaskoen.

Forventningene til at Charles kan oppfylle denne rollen, har vært lave. Han er ikke spesielt populær og er mest kjent for sine eksentriske meninger, krasse utsagn og alle mest for sitt mislykkede forhold til Diana, noe som kan bli ytterligere styrket av Netflix-serien «The Crown». Han har regelmessig vært utsatt for sterk kritikk og latterliggjøring i media, og mange har tatt til orde for at kronen skulle hoppe over til hans eldste sønn William.

Nå som Charles likevel er blitt konge, kan det være interessant å se bak tabloidoverskriftene og den overdådige prakten i seremoniene. Hva tenker han egentlig? Hva er hans rare ideer som har vært så provoserende? Og hva har han drevet med mens han ventet så lenge på å bli kronet?

Her følger et forsøk på å beskrive noen andre sider ved Charles, som er relativ ukjente for de fleste. Blant annet var det forbausende for meg å se hvor mye av hans verdigrunnlag som ligner det vi streber etter på våre steder. Spørsmålet er om vi kan la oss inspirere av Charles? Og han av oss?

Årsaker til problemene

I en omfattende bok fra 2010, *Harmony – A New way of looking at the world*, beskriver Charles det som etter hans mening er årsakene til de store problemene menneskeheten i dag står ovenfor, samt hva som trengs for å skape en levelig fremtid. Han begynner boken med en appell til «revolusjon». Det er ikke så vanlig for en tronarving! Med det mener han en bærekraft-revolusjon, det vil si et helhetlig paradigmeskifte i hvordan vi tenker og handler i alt fra landbruk, medisin, arkitektur, undervisning, økonomi og forvaltning av naturen.

Prins Charles og Will Browne.

Han er overbevist om at alt henger sammen, og så lenge menneskene bare baserer seg på materialistiske, reduksjonistiske prinsipper – uten å ta hensyn til åndelige perspektiver –, vil vi fortsette på veien som uunngåelig leder frem til en katastrofe.

Harmoniens grammatikk

Charles etterlyser en fornyet forståelse for «harmoniens grammatikk» – lovmessigheter og proporsjoner som er til stede i alt som lever, i planetenes bevegelser og i de store sakrale byggverkene som er skapt gjennom årtusener. Harmoniens grammatikk er til stede i alt vi oppfatter som vakkert og som virker velgjørende.

For å kunne oppdage disse grunnleggende kvalitetene, legger Charles sterk vekt på å trene opp en intuitiv tilnærming hvor «hjertets øye» kan åpnes. Han mener at denne evnen er like viktig som hodets intellekt for å kunne finne nye løsninger, som skaper forbindelser isteden for å fragmentere. Den moderne vitenskapen må underbygges med forståelse for livets egne betingelser samt en beundring av naturens skjønne genialitet. Dette

er en tilnærming som kan minne om Goethe. Charles nevner selv inspirasjonskilder som Platon, Thomas Aquinas, Shakespeare, Rumi, Ghandi og Viktor Schauberg. I boken henviser han flere ganger til Rudolf Steiner som en profetisk stemme når det gjelder menneskets relasjon til naturverdenen.

Den biodynamiske bevegelsen

Etter mange år med økologisk dyrking, har Charles på sine egne gårder også gjort flere forsøk med å bruke biodynamiske metoder. Han har holdt taler for den internasjonale biodynamiske bevegelsen, og i 2017 åpnet han Landbruksseksjonens konferanse i Goetheanum i Sveits med en videotale. Da sa han følgende: «Rudolf Steiner var en av de første mennesker i vår tid som tydelig forsto samspeillet mellom landbruk, jordens fruktbarhet og helsen til planter, dyr og mennesker. Det er høyst bemerkelsesverdig at så mange av de prinsippene og metodene som Steiner la frem i Landsbrukskurset i 1924, fortsatt har så stor verdi. Hvis de visjonære perspektivene og rådene som han ga den gangen, var blitt anerkjent og satt ut i livet, ville mye av den skaden som intensivt landbruk har påført vår planet over en lang tidsperiode, kunne vært unngått.»

Originalsitatet på engelsk: «Indeed, Rudolf Steiner was one of the first people in our time today to clearly

Charles III - mannen og monarken

Se programmet *Charles - The Monarch And The Man* på NRK nett-tv. Her vises minneverdige øyeblikk fra livet han har levd i forberedelse til rollen han nå trer inn i som konge. Hva har formet Charles, og hvordan vil han utføre kongegjerningen? Hans behov for spiritualitet, helhet og harmoni. <https://tv.nrk.no/program/KOID23000322>

recognize the interplay between agriculture, soil fertility and the health of plants, animals and human beings. It is truly remarkable that so many of the agricultural principles and practices that Steiner made clear in the Agriculture Course of 1924 are still extremely valuable today. If his visionary view and the advice he gave at the time had been widely recognized and put into practice, much of the damage that intensive agriculture has done to our planet over a long period of time [...] might have been avoided.»

Møtte Charles på Emerson College

Jeg traff Charles i 1994 da han besøkte et biodynamisk hageprosjekt i byen Middlesbrough i Nord-England. Hagen ble etablert av Emerson College i samarbeid med Larchfield Camphill Village for å vise biodynamiske prinsipper i praksis. Samtidig skulle hagen gi arbeid og trening for arbeidsledige fra de nedlagte skipsverftene i området. Daværende kronprins Charles hadde åpnet senteret i 1989, og fem år senere kom han tilbake for å se hvordan det hele hadde utviklet seg.

Jeg var med på å bygge et damanlegg med Flowforms til rensing av kloakken fra stedet, slik vi har på Vidaråsen og i flere av landsbyene. Charles viste stor interesse for dette, og han fortalte om et lignende anlegg som han hadde fått bygget på landstedet Highgrove House av Uwe Burka fra Camphill Water, som holdt til i Grange Oaklands Camphill landsby i nærheten. Charles var stolt over å kunne kalle anlegget for sin «Sewage Garden» (kloakk-hage), og det er fortsatt i drift 30 år senere. Han virket meget empatisk og tilstedeværende da vi snakket sammen, til tross for at han på den tiden stod midt opp i det verste dramaet med Diana. Rett etterpå snakket han med elever fra en videregående skole hvor det akkurat hadde vært en forferdelig drapshendelse. Med dem delte Charles sin personlige smerte da hans egen onkel ble myrdet i et terrorangrep i Irland.

Fellesskapskapital

Charles har engasjert seg sterkt i prosjekter hvor mennesker får støtte til å utforme sine egne miljøer og livsgrunnlag. Om det er i fattigstrøk i Mumbai, nord i England, Amazonas eller Afrika, så lar han seg inspirere av hvordan folk klarer – med veldig begrensede ressurser – å finne måter å leve sammen hvor alle inngår som en viktig del av helheten. Han kaller dette for «community capital» (fellesskapskapital). Men som fort kan bli usynlig og visket bort når såkalte utviklingsprosjekter – som legger vekt på økonomisk vekst og er planlagt ovenfra og ned – blir satt ut i livet. Han har stor sans for det som skjer i Bhutan hvor «Gross National Happiness» (brutto nasjonal lykke) er samfunnets hovedmål og ikke brutto nasjonalprodukt, som er det vanlige.

Står i paradokser

Som konge er Charles formelt øverste leder for den engelske kirken. Han har også en dyp, personlig kristen tro. Likevel er han opptatt av det som forbinder de forskjellige religiøse retninger, og han snakker varmt for eksempel om visdommen innenfor Islam og har egen-erfarte åndelige opplevelser. Dette er bare ett av mange kompliserte paradoks som han står i. Det vil være en kunst for ham å finne balansen mellom å være en engasjert forkjemper for endring og samtidig være overhode for et kongehus som utvilsomt er en av verdens mest konservative institusjoner. Han har sterk medlidenhet med verdens fattige og er selv eier av en nesten ufattelig rikdom. Han vil utrette så mye, men hans symbolske makt er bundet i politisk maktesløshet.

Idealist

Kong Charles er i høyeste grad en idealist; han er «a man with a mission». At dette bringer ham i konflikt med mange faglig og folkelig instanser, er ikke vanskelig å forstå. Han har blitt så vant til å bli møtt med latterliggjøring når han uttrykker seg, at han tar det med humoristisk fatning. Han tar det også som en bekræf-

telse på at det som han sier, fortsatt er passe radikalt. I virkeligheten er mange av hans impulser som økologi og klima ikke lengre så radikale tema, som da han engasjerte seg i det for førti år siden. Og mye av dette ligger veldig nær det vi prøver å etterleve på våre steder.

Man kan håpe at kong Charles fortsatt vil ha mulighet til å inspirere og lytte til dem han møter i sin nye rolle, og at han etter hvert også blir respektert for sitt verdisyn. Han har virkelig hjertet på rett sted, og med kroningen får han også en krone på hode. Det kan bli en spennende kombinasjon. Her i Norge har kong Harald vist at mye godt kan utrettes også som konge! Vi ønsker kong Charles all mulig lykke og fremgang!

Will Browne i samtale med kronprins Charles i 1994.

Renseanlegget med flowforms i vinterskrud på Vidaråsen.

Evig barndom

Foredrag av Karl König

Dette er det tredje i rekken av i alt tre foredrag, holdt 18. oktober 1964. De to foregående foredragene er gjengitt i LandsByLiv 51 og 52. Det er oversatt av Verena Aalders, bearbeidet og noe forkortet av redaksjonen.

Jeg vil nok en gang til stille dette ledeordet frem for oss, som jeg nevnte i begynnelsen. Denne lignelsen i evangeliet hvor Kristus Jesus peker hen på barnet i fullstendig modernitet og passende for vår tid, – ikke tiden den gangen. Situasjonen er følgende: Disiplene spør hverandre hvem som er den største blant dem og den største i himmelriket, og Kristus Jesus peker hen på et barn og sier: «Uten at dere vender om og blir som barn («blir ydmyke og blir som barn heter det et annet sted), kommer dere ikke inn i himmelriket.» Med det blir veien vist for disiplene; ved «å bli som barn», kan de komme inn i himmelriket. Det betyr at de må skape «noe» i seg, at de må genererer noe som ligner dette «evige» å være barn. Det er ikke regresjon, men progresjon når menneskesjelen legger ut på veien «til den evige barndom».

Barnets tilværelse kan karakteriseres som den menneskelige tilstanden å være i evig forvandling, i evig metamorfose, ja, stadig tilblivelse. At det ut fra det indre – kommer frem og vokser i barnets krefter, noe strømmende som forvandler seg på nytt og på nytt, at det derved dannes noe nytt som samtidig er fullendt, slik jeg beskrev det i går (se LBL 52). Det er det ene.

Men det kun kan skje hvis barnet utenfra møtes av en elskende og medvirkende verden. En voksen kan trekke seg tilbake fra denne verden; ja, bestemme seg for å bli en einstøing. Det kan trekke seg tilbake i seg selv for uker eller måneder, kanskje flere år, for å fullføre det ene eller andre. Men det kan ikke barnet, fordi barnet er hengivent til sin evige vorden, den evige forvandlingen. Hos barnet er det nødvendig å bli stimulert fra utsiden. Barnets tilværelse skal ikke være statisk. Barnet er avhengig av at den voksne ikke holder noe tilbake, men at barnet blir stimulert. At faren ikke bare vil ha ro og at moren ikke «vil forstyrres». Tvert imot, barnet krever det ene og andre, det spør og vil vite noe; det peker på dette og hint, fordi det bare virkelig er barn når det er i kontinuerlig bevegelse. Det er grenseløst feil å

si til et barn: «Du må ikke snakke når du spiser». Eller: «Gi meg ro nå. Jeg må tenke». Det kan faren gjøre på et annet tidspunkt. Og hvis han virkelig trenger ro, gir han barnet noe stimulerende å holde på med. Å forhindre barnets væren gjennom å avvise det, gjør barnet sint, eller det resignerer. Det er en del av barnets liv å forvandle seg hele tiden, å bli til og å stille spørsmål i denne vorden.

Sammenfatter vi dette i et bilde, kunne vi si det slikt: Hver tilværelse av et barn og en ungdom, er tilsvarende en hage som begynner å vokse og gro, hvor det først blir grønt og senere blomstrende. Dette pågår uavbrutt. Fra det første tegnet på at vinteren sviner hen og til langt ut på sommeren. Den verden, den stimulering, som kommer til barnet fra menneskene, ligner vårt bilde av solen og månen og stjerneskinnet, som virker ned på denne hagen. Som lyser og varmer, frost og kulde, vind og regn, lyn og torden. Alt det flyter inn i jordplanetens vorden, og til slutt står alt i sin blomstring, når fargene kommer frem – da har barndommen og ungdommen kommet til ende.

Å være voksen er som svaret. Det er å bli til frukt gjennom modningen av det som først fikk vokse og utviklet seg. Som fedre og mødre, som lærere og oppdragere, har vi ikke som oppgave å beskytte barnets vordende for regn og vind og torden, hagel og lyn. Vi har heller ikke som oppgave å holde det tilbake i sin vekst. Vår oppgave er å gå rundt i dette for oss «fortrolige stykket av en hage», å lage en vei her, å luke litt ugress der, å klippe bort noe som gror for mye, og stimulere noe som ikke spirer nok.

Vi må derimot aldri prøve å forandre den art som vil bli til, som strever etter å bli til noe. Det er ikke vår oppgave!

Når vi ser på dette på rett måte, og erkjenner det som vi har forpliktet oss til å gjøre som foreldre og lærere, da vil det vokse opp en god hage rundt oss.

I dag skal si noe om barnets indre liv: Hvordan opplever barnet verden? Hvordan opplever det seg selv? Er det slikt vi opplever det selv, eller er det helt forskjellig? Også dette spørsmålet krever to svar. Fordi det i barndommen finnes to faser: Den ene fasen varer til det

Karl König og et barn malt av Julian Vincent Browne etter et fotografi.

tidspunktet hvor det barnet begynner å si «jeg» til seg selv. Den andre fasen følger deretter. Fra det øyeblikket når barnet erkjenner «jeg er et *jeg* – et selv». Det er en dyptgripende opplevelse for barnet, slik den tyske dikter Jean Paul beskriver det i sine barndomserindringer: «Jeg har trådt inn i mitt vesens innerste helligdom.»

Når barnet i sitt tredje år plutselig oppfatter at de ikke lenger er «Frans» eller «Marie» eller «Josef», men et «jeg». «Jeg er et *jeg*». Annerledes enn alt som er rundt meg. Jeg selv er dette egne vesenet, og dette vesenet heter «Jeg». Fra nå av er barnets indre liv til en viss grad sammenlignbart med det indre livet til den voksne.

Fra dette øyeblikket, når jeg opplever og oppfatter meg selv som et selvstendig menneske, oppstår hukommel-

sens kontinuitet. Inntil da har barnet kun minner. Erindring er noe annet enn å huske. Erindring betyr å kunne hente frem de forskjellige tingene man har opplevd. Erindring betyr å gjenoppleve. Man kan ha et minne om at man har vært i dette huset, i denne gaten. Eller at der er onkel, der er tante. De har jeg sett før. Men erindring er et kontinuerlig bånd der noe legges til dag for dag som perler på en snor i vår eksistens og som strekker seg helt frem til dødens port. Vi blir gjennomtrengt av en slags helhetsbevissthet fra det øyeblikket vi sier «Jeg» til oss selv. Men denne helhetsbevisstheten kan bli forstyrret av for eksempel en ulykke eller sykdom, som gir sorte hull i erindringen. Det er svært ubehagelig for den som opplever det. Da har noe mørkt og fremmed brutt seg inn i denne vår kontinuitet av vår egen eksistens, som en av grunn i vår egen erindring.

Denne kontinuerlige jeg-bevisstheten eksisterer fra vårt tredje leveår. Når vi prøver å huske dette – særlig når vi begynner å bli eldre – er det jo veldig merkelig å måtte si til seg selv: Hvorfor er jeg egentlig blitt så gammel allerede? For inni meg er jo fortsatt den samme som da løp rundt og var et barn. Jeg er den samme som gikk til skolen, eller den som arbeidet der og reist både hit og dit. Opplevelsen av seg selv som kontinuerlig er den samme i vår bevissthet hele tiden. Men før det tredje året, da var det fullstendig annerledes. Da hadde vi noe som vi tidligere har beskrevet som urtillit. Å fylle tiltens krukke, som skjer hos hvert nyfødte barn.

I det første året har spebarnet en fullstendig annen bevissthet enn etter det tredje året. Da er det intet «Jeg», har ingen selvbevissthet. Et «her» og «der», et «jeg» og et «du» eksisterer ikke. Alt er ett. Det er en almen bevissthet, som en gang er lys og en annen gang kommer til syne som bilde. En bevissthet som drømmer og sover igjen. Den vugger frem og tilbake, frem og tilbake. En farge, en finger, en smerte, en hunger, et lys, et menneskeansikt, men intet «Jeg» og «Du», for alt er ett.

Etter hvert, når barnet begynner å sitte og så å gå, etter det har gjort de første skrittene, opplever det fortsatt ikke et «Jeg» eller «Du», men dets egen kropp og verden begynner langsomt å skilles fra hverandre. Det ene er «her» og det andre «der». «Der» er fortsatt mitt, slik som «her» er mitt; fordi alt er det «å være» i tilværelsen.

Så begynner «der» å bli benevnt i løpet av språkutviklingen. «Der» blir kalt «mor», «tante», «skje», «fugl», «fluer», «himmel» osv. Samtidig blir det skjøvet bort. Det får form og blir tatt i eierskap. Bildet, vinduet, døra oppstår rundt barnet. Verden utfolder seg for barnet gjennom dets navngiving.

Så skjer det noe tredje som oppstår i slutten av det andre året eller begynnelsen av det tredje, og det vil fortsette kontinuerlig. Da utvikler tenkningen seg. Da begynner verden å ordnes, den verden som omgir barnet og som nå allerede har fått enkelte navn. Barnet begynner å oppfatte at noe er «i dag» og noe var «i går» og noe annet kommer til å være «i morgen». At det finnes et «oppe» og et «nede». At det andre barn også har far og mor. At det finnes hundevalper som tilhører en voksen hund, at det finnes kuer som får kalver. Slik oppstår den første orden gjennom tenkningen. Tankene griper skapende inn i det uendelige mangfoldet av delvis kjente hendelser. Men fremdeles er ikke et «Jeg» til stede.

La oss leve oss inn i et slikt lite barn, som tar imot alt med grenseløs urtillit, som benevner, ordner, og har alt,

og alt tilhører barnet. Så river det ned bordduken med porselensserviset, fordi det eier det; så hvorfor skulle det ikke gjøre det? Barnet har ikke enda noe sans for det hva som er tungt og hva som er lett. Å slå dette barnet som irettesettelse, vil være som å kutte av en livsgren for barnet. Det får man ikke gjøre. Man må avlede barnet. Hvis det ikke lykkes, fordi man var uoppmerksom, må man ta barnet med et rolig smil og fortelle at knust porselen alltid bringer med seg lykke.

For hvordan skal barnet forstå at porselensserviset kan knuses? Rudolf Steiner skal som barn ha knust tallerken sin etter å ha spist ferdig. Det var på en måte logisk. Det var ferdig, bort med det! Det er jo normalt. Det ville vært unormalt hvis det ikke var slikt. Man venner seg etter hvert til nødvendigheten av å beholde serviset helt. Men for den barnlige tankegang er det uforståelig i første omgang.

Nå begynner dere å se for dere disse tre trinnene i barnets utvikling. Det første trinnet fram til i utviklingen av å kunne gå. Det neste trinnet når man oppfatter og tar til seg språkets benevnelser. Så den oppvåkne tenkningen som det tredje trinnet, og man kan begynne å ordne tilværelsen gjennom ordene. Slik er det for barnet alltid noe nytt. Det kaster av seg det gamle skinnet og danner et nytt. Så kommer det tidspunktet vi har snakket om, når barnet sier «Jeg» til seg selv. I dette verdensøyeblikket – som skjer i livet til hvert menneske – oppstår et helt nytt element. Nå begynner den første trassalderen hos barnet.

Hvis man tror at et barn ikke skal være trassig, er det som om si at en blomst ikke skal blomstre. Barnet har ikke trass imot moren eller er trassig overfor faren. Barnet opplever bare trassen mot seg selv. For hva skjer i det øyeblikket som barnet sier «Jeg» til seg selv? I dette øyeblikket lukkes himmelen over barnet. Navlestrengen til den åndelige verden kuttet, det er ikke lenger direkte forbundet med åndens verden. Fra nå av oppstår sjelelige pustevansker gjennom den nye jeg-bevisstheten. Dette ytrer seg i trassen.

Det barnet som ikke er trassig, finner ikke veien inni livet på rett måte. Vi skal være glade når barnet begynner å bli trassig. Vi må lære å se det som skjer her. Barnet blir revet frem og tilbake fordi det plutselig begynner å ane makten i sin egen skjebne. Det kan ikke uttrykke det, men i grunnen er det slikt; en dør lukkes til min høyere eksistens i det øyeblikket som jeg sier «Jeg» til meg selv. Jeg er blitt fange av min jordiske eksistens. Nå har det virkelig fullbyrdet seg: Jeg er en som er født. Inntil nå var det ikke skjedd fullstendig. Inntil nå har

åndens krefter fulgt meg og gitt meg evnen til å gå, tale og tenke. Jeg var fylt av åndelige opplevelser som jeg hadde før fødselen. Men nå som jeg sier «Jeg» til meg selv, har jeg blitt fullt og helt et jordisk menneske! *Se Rudolf Steiners foredrag fra 1911 om «Menneskets og menneskehetens åndelige ledelse» (GA 15).*

Dette dreiepunktet i den menneskelige utviklingen er en av de vanskeligste hendelsene i et barns liv. Det er en korsvei hvor menneskebarnet stadig knuses. Et stort antall barn med psykotiske og autistiske trekk, er blitt knust ved dette punktet. De blir forskrekket og trekker seg tilbake i seg selv og slutter å kommunisere med omverdenen. De går bakover i sin utvikling og begynner ufrivillig å tisse og bæsje på seg igjen. De slutter å leke og å snakke. Det er en tilstand som kan oppstå i det øyeblikk hvor spørsmålet: «Hvem er jeg?» ubevisst gjennomtrenger barnets tilværelse, som ryster det dypt. Kan vi alle huske dette, så vil vi også vite, at vi som lykkelig har overstått denne reisen mellom Skylla og Karybdis, hadde drømmer i denne tiden som var våre veivisere og ga oss en anelse, et forblikk på hele vår skjebne.

Noen mennesker husker dette. For eksempel den betydningsfulle psykologen Carl Gustav Jung, som beskriver en drøm han hadde som treåring. I denne drømmen blir han ført ned noen trappetrinn i hagen til foreldrene; han trer inn i et kultisk rom, ser et alter og på dette alteret er et mektig, levende bilde. Han vet med en gang at dette er hans skjebne. Dette skjer med hvert enkelt menneske. Tilværelsens skygger faller over oss, skjebnens last og det vi må bære av nød i vår eksistens. I denne tiden trenger barnet spesielt mye forståelse, veiledning og ledelse.

Når dette vesentligste dreiepunktet i barnets liv er gjennomlevd, og jeget har klart reisen mellom Skylla og Karybdis, så begynner den virkelige småbarnsalderen. Først da er vi virkelig småbarn. Hva betyr det å være et lite barn? Det kan ikke likestilles med bevisstheten til den voksne, selv om barnet har oppnådd jeg-bevisstheten. Det lille barnet er fortsatt et sansevesen tvers gjennom – jeg beskriver dette som i fremstillingene til Rudolf Steiner.

Barnet ser og hører og lukter og smaker og kjenner og gjør ditt og datt ut av gledens fylde, ut av mangfoldet i denne uopphørlige sanseverdenen. Der er ditt, der er datt; her synger en fugl, der flyr en sommerfugl, der svever en sky forbi, der passerer små båter; her er en stol og her en lenestol. Der er mor, der er bror. Barnet kan ikke få sett nok, ikke tatt nok på alt det beundrer. Det lever helt og holdent i sine sansers verden. Men nå opplever det ikke sansenes rike som et spebarn. Fordi barnet nå

sier «Jeg» til seg selv, tar det dette jeget med seg inn i verdens ting og gjør dem til sine egne, liksom en tyv. De former det ut ifra sin egen ide, gjennomtrenger tingene med sin egen fantasi; forvandler en stol til en trikk, et bord til en bil. Så går barnet på tur og opplever dette og hint, før det kommer tilbake og kan fortelle om alt det har sett, engler og mennesker, sauer og kuer midt i byenes gater. Ja, hvorfor ikke? Alt det er jo der! Alt det er realitet, fordi det er levende i sansene til barnet. Det vokser stadig og blomstrer frem nye ting i dets egen verden. Et uendelig mangfold som bare kan komme i orden – noe som er nødvendig – når mor og far hver dag forholder seg på en fast, bestemt måte. At de hver morgen spiser frokost sammen og alt utføres på en ordentlig måte – da bringes det orden inn i denne lysende verden av forestilling og fantasi, av bilder, sagaer og vesener. Da kan barnet forholde seg til det at det må legge seg om kvelden. At det står opp igjen om morgenen, at det leker og går i barnehagen. For i dette finner barnet sin trygghet. I familiens faste rutiner. Det er det barnet trenger. I tiden mellom det tredje og det sjette året, alt det som gjentar seg. Nå sender barnet jeg-kraften inn i sansene og på den måten gjør det sanseverdenen til sin egen.

Så skjer den første forvandlingen av den fysiske skikkelsen. Det store hodet, som bærer sanseorganisasjonen og er så typisk hos det lille barnet, blir snart annerledes. Barnet begynner å strekke seg og legemet harmonisere seg. Hodet mister sin fremragende størrelse og makt og blir forholdsmessig mindre, fordi legemet – særlig brystet og magen – blir større. Et helt nytt element opptrer nå i barnet; både sosialt og i det indre. Skolen kommer nå i tillegg til hjemmet. Barnet trer inn i en ny verden. Det oppstår en spenning mellom skole og hjem, mellom det ytre og det indre i det sosiale rommet.

I barnet selv oppstår en ny rytme: det griper fatt i områdene hvor pust, hjerteslag og puls foregår. Alt som er rytmisk, blir nå sentrum og midtpunkt. Det har å gjøre med noe spesielt. For mellom det syvende og tiende året – som en gjentakelse av det andre året da barnet lærte å tale – tar barnet på nytt fatt i ordet. Ut av ordforståelsen kommer det å kunne lese, og ut fra talen kommer det å kunne skrive. Talen trekker seg nedover i hånden og blir til skrift og skriving. Å høre og forstå det talte ordet, stiger opp til øynene og blir til lesing.

Tenk hvordan hele organismen, hånd og hjerte og øyne og øre, gripes av ordet! Hele barnet blir «gjennomordet», så gjennomordet at det kan helle ordene ut i sin skrift og oppta i seg det som er skrevet.

Men også nå oppstår utfordringer. Barnet vil ikke lengre stadig noe nytt. I stedet forlanger det gjentakelser ut ifra rytmen. Det vil skrive igjen og igjen. Det vil lese igjen og igjen. Slik som fantasien virket i sammenheng med sansene, oppstår nå den første kunstneriske skaperkraften i sammenheng med rytmen. Barnet fargelegger og tegner linjer. Det vil synge, utfolde seg og bli bekreftet i det sosiale. De første nære vennskapene oppstår. Det dannes flokker. Alt dette trer frem og blir noe selv-gjentagende, noe som skaper seg selv, blir som vesen gjennomtrengt av ordet.

Og slikt som orden skjer hos det lille barnet gjennom etterligningen, opptrer orden mellom det syvende og tiende året fra forbilde og autoritet. Mennesket i alderen fra 7 til 14 år bør oppleve og etterligne myter på en skapende måte. Legender, mytologier, mektige forbilder som Siegfried og Odin og andre store skikkelser som man kan se opp til. Det er nødvendig for skolebarnet.

Når det tiende, ellefte, tolvte året nærmer seg, gjentar det seg, det som skjedde i det tredje året. Tenkningen våkner opp igjen til et nytt nivå. Tenkningen blir nå til et instrument for den vordende personligheten.

Når jeget senere, rundt 13. og 14. års alder gjør hele legemet til sitt eget, oppleves det som noe voldsomt. Barnet skal nå gjennomgå den andre store krisen, å lære å si «Jeg» til seg selv på et nytt nivå. Det som fremsto anende i det tredje året: «Hvem er jeg?» og «Hvor er jeg?», vil i puberteten, når modningen begynner, fremstå for det unge mennesket som: «Hvorfor? Hva skal jeg her? Jeg er slik. Vil dere ikke ha meg, kast meg bare bort». Men også: «Hvorfor er dere slik? Jeg er annerledes». Alt dette er jo en selvanklage. Nå oppstår bevissheten: «Jeg må mestre livet». «Hvordan skal jeg gjøre dette?» «Vil jeg egentlig dette her?»

Opplevelsen begynner: «Jeg er en mann, hva skal jeg gjøre med det?» Eller: «Jeg er jo en kvinne, hvordan skal det bli?». Alt dette kan vise seg på en grotesk, rar, fryktelig eller vakker måte. Mennesket blir nå bevisst sin skjebne som det er spent inne i, det er innestengt i skjebnen. Men vet ikke at det selv har forberedt dette. Det unge mennesket merker; jeg er som en fange i lenker. Jeg vil rive meg fri fra disse lenkene. Men de er for sterke.

Nå er den tiden kommet hvor far må tie og mor må holde ut. Begge må være stille! Men ikke i resignasjon eller «la ungdommen gjøre som den vil». Man må stille være et vitne til nøden og prøvingen og skjebnen, som prøver å bryte seg frem. Begge foreldrene må være villige å si til sitt barn: «Når du trenger meg, er jeg der. Men jeg verken vil eller kan gripe inn. I hvert fall vil jeg ikke bestemme over deg eller fortelle deg hva du skal gjøre eller ikke gjøre. Hvis du vil ramle ned i avgrunnen, så gjør det.» Denne storheten må man oppnå som foreldre. Det unge mennesket kommer da til å vite for alltid, at det selv tenker sitt eget vesen, at det skaper og opplever seg selv. Samtidig vil det vite at det kan komme tilbake, uansett hvilken situasjon det har havnet i.

Alt blir ødelagt, knust ut av nøden i erkjennelsen: «Jeg må ta på meg skjebnen som jeg selv har tilberedt.»

Når man trinnvis prøver å se inkarnasjonen av individualiteten av hvert enkelt menneske på denne måten – er med og lider med – så kommer det til å utvikle seg en bevissthet, først i hundrede og så i tusener av mennesker, som vet: «Hvert menneske er et evig vesen». Det skal komme mennesker som vet noe om evigheten av ens egen eksistens, og om barnets evighet i hvert enkelt menneske. Når reinkarnasjon og karma blir som det daglige brød, som man ikke lenger kan leve foruten, så begynner dette å oppstå i en, som Jesus Kristus sa til sine disipler: «Uten at dere vender om og blir som barn, kommer dere ikke inn i himmelriket.» Det betyr: Bare hvis dere blir slik at dere ser hele barnets tilværelse på den måten, at dets vesen kommer fra Fader Gud, at det blir gjennomtrengt av ordet og streber mot ånden. Når denne trefoldigheten erkjennes i hvert enkelt menneske, da kan himmelriket oppfylles.

Det er det vi kan kalle den «Evide barndommen». Det som Kristus viser hen til er ikke noe annet enn lignelsen om den fortapte sønn. Sønnen er barnet. Vi alle er fortapte sønner, som har gått oss vill blant grisene. Men i hvert barn våkner en ny følgesvenn, som vil lede oss tilbake til himmelriket, som vi har kommet fra og som vi lengter tilbake til.

Om det å være menneske i vår tid

Kaspar-Hauser-stevnet i Oslo 9.-11. september 2022

Tilfredshet utfører de største underer

Den forvandler vann til vin, sandkorn til perler, regndråper til balsam, fattigdom til rikdom, det minste til det største, det ringeste til det edleste, jorden til et paradys.

Skjønt er hjertet som forblir i den reneste samklang med seg selv i alt det gjør. Skjønt er livet hvis gjerninger stemmer fullkomment overens med hverandre.

Zufriedenheit ist die größte Wundertäterin

Sie verwandelt Wasser in Wein, Sandkörner in Perlen, Regentropfen in Balsam, die Armut in Reichtum, das Kleinste ins Größte, das Gemeinste ins Edelste, die Erde in ein Paradies.

Schön ist das Herz, das mit all seinen Regungen mit sich selbst im reinsten Einklang bleibt, schön ist das Leben, dessen Taten untereinander vollkommen übereinstimmen.

Tekst: Verena Aalders

På Kaspar-Hauser-stevnet var vi rundt 20 deltagere, som kom fra flere steder i landet og med mange forskjellige bakgrunner. En av foredragsholderne, Richard Steel, sa at Kaspar Hauser nettopp har denne kvaliteten å bringe mennesker sammen for å samles rundt hans biografi og til å bli berørt av denne individualiteten, – hvem han enn var. Dette kom også frem i tilbakemeldingene etter stevnet, som vi bringer flere av.

Om stevnet

Under stevnet ønsker vi å jobbe med spørsmål rundt personligheten og livet til Kaspar Hauser, og hans betydning for dagens mennesker, som medmennesker, pedagoger og kunstnere. Filmen «Gåten Kaspar Hauser» av Werner Herzog ble også vist.

Richard Steel, fra Karl König Institut i Berlin, snakket i sitt første foredrag om Kaspar Hauser som en gåte av sin tid og et barn av vår tid; at vi alle er litt Kaspar. I det

andre foredraget tok han for seg Kaspar Hauser og Karl König, og om det å overvinne darwinismen i dag. Den andre foredragsholderen var Eckart Böhmer fra Kaspar-Hauser-Forschungskreis i Ansbach. Sammen med Richard Steel grunnla han Kaspar Hauser Research Circle, som har spredt sine aktiviteter i Europa og USA. Eckart Böhmer snakket i sitt foredrag om Kaspar Hauser og spørsmålet omkring menneskets identitet.

I tillegg til foredragene hadde vi samtalegrupper om forskjellige aspekter ved Kaspar Hauser. Peter Bruckner fra USA fortalte at Kaspar ble konfirmert i Svaneridderkapellet, og om forholdet mellom Ludwig II som medlem av Svaneridderordenen og misjonen til Kaspar Hauser.

Minnestein for drapet på Kaspar Hauser i Hofgarten. Foto: Wikipedia

Kaspar Hauser 1829. Minnesmerket i Ansbach, Tyskland.

Til avslutning samlet vi oss i plenum til å utveksle tanker og temaer fra samtalegruppene.

TILBAKEMELDINGER FRA STEVNEDELTAKERE

Björg Snerting

Det er 33 år siden jeg hørte navnet Kaspar Hauser første gang. Det var som om et lys skinte rundt navnet når det ble sagt. Så gikk årene helt til Verena spurte om jeg ville være med på Kaspar Hauser-stevnet i september. Det var en stor befrielse å være til stede denne helgen; det var som om Kaspar Hauser lærte meg: «Du lever riktig, sans som du er.»

På stevnet hadde jeg lovet Verena å lese Hausers tekst om «Tilfredshet» hver morgen (se øverst). Inni meg måtte jeg prøve å forstå hvordan Tilfredshet kunne forvandle sandkorn til perler, som det står i teksten. Det var som å klatre opp en trapp eller stige. Eller som å være en fisk som forvandlet seg i vannet. Jeg tenkte også på to godt voksne mennesker jeg kjenner, som har det bra fordi de er tilfredse. Mens jeg leste teksten, lurte jeg på om de som hørte på, også forvandlet seg.

Vilnis Neimanis

Fra den gang jeg ble grepet av historien om Kaspar Hauser, lever det i meg et ønske om at flere og flere mennesker blir oppmerksomt på dette vesenet, og at erkjennelsen av det som skjedde for nesten to hundre år siden, blir fordypet og vil lede til forståelse for det som

KASPAR HAUSER

Tidlig pinsedagsmorgen i året 1828 kommer en ung gutt vaklende inn på torget i Nürnbergs med en liten seddel i hånden der det stod: «... jeg vil bli en ridder som min far.» Han kunne ikke snakke ordentlig, knapt nok gå og ingen visste hvem han var, hvor han kom fra og hva han ville. Han fikk navnet Kaspar Hauser. Det viste seg etter hvert at gutten hadde sittet i et mørkt kjellerrom uten kontakt med andre mennesker i barndommen. Han måtte lære seg alt. Han hadde evnene i behold, men de var skjult og måtte vekkes opp igjen.

Kaspar Hauser hadde allerede som barn mistet sitt hjem og fant først trygghet som ungdom hos noen få gode voksne som tok hånd om ham og veiledet ham den første tiden. Samtidig ble han utsatt for mye hat, uforstand og offer for flere drapsforsøk, og til slutt døde han etter et attentat mot ham i 1833.

Siden den gang har det pågått forskning omkring Kaspar Hausers identitet og opprinnelse. Særlig framtrepende er at han var arveprinsen av Baden. Og likevel er Kaspar Hauser mest av alt blitt et sinnbilde på spørsmålene om menneskets verdighet, integritet og bestemmelse; hvem er vi, hvor kommer vi fra og hva gjør vi her? Karl König så på Kaspar Hauser som en viktig skikkelse i forhold til arbeidet med barn og unge voksne med særlige utfordringer i livet og skriver: «Vi kan erfare underet og verdigheten av vår egen barndom, når vi leser om hans liv og død, og vi kan minnes, at vi ikke bare er av dødelig materie, men en udødelig og integert del av hele skapelsen. Barn med funksjonsnedsettelse beveger også vårt hjerte på lignende måte når de minner oss om vårt høyere og bedre jeg. Deres skytshelgen er prinsen av Baden; Kaspar Hauser, Europas barn, og som en bevarer av mennesket som Guds bilde.»

Tekst: Dag Balavoine

Skulptur Kaspar Hauser i Platenstrasse, Ansbach.
Foto: Wikipedia

skjer i menneskeheten og i meg i dag.

Jeg ble veldig glad da jeg ble spurt om å være med og forberede Kaspar Hauser-stevnet i Oslo. Tusen takk Verena for initiativet! Eckart Böhmer og Richard Steel kom for å dele med oss sin forskning om og rundt Kaspar Hauser. I tillegg ble dagene ledsaget av sterke kunstneriske innslag: Eurytmi med Saskia Barnes, musikk med Morten Stene, og opplesning med Bjørg Snerting.

I løpet av disse dager ble det klarere for meg hvorfor

Rudolf Steiner kunne si følgende: Om Kaspar Hauser ikke hadde levd og dødd slik som han gjorde, ville forbindelse mellom det jordiske og den åndelige verden være fullstendig brutt. Tilgivelse, medfølelse og tilfredshet er de krefter som kan bringe frem det åndelige i menneskeheten. Kaspars liv og død var en enestående bekræftelse på dette!

Da Kaspar første gang dukket opp for verden i Nürnberg andre pinsedag 1828, trodde de fleste som møtte ham, at de hadde møtt en engel. Først senere, da han hadde lært de tingene som mennesker lærer, forsvant en god del av det ekstraordinære ved Kaspar.

Vi har alle noe av Kaspar Hauser i oss. Det minnet stevnet oss om. Det er nettopp det ekstraordinære i hver og en av oss, som har størst betydning for livene våre og for hele menneskehetens fremtid. Jeg tror at det er viktig at vi fortsetter å fordype oss i Kaspar Hauser.

Caroline v.d. Bijl

Kaspar Hauser var et varmt og omtenkstomt menneske til tross for all motgang han fikk i livet. Han fant seg i å bli latterliggjort av de rundt seg. Allikevel ble han et så fint menneske med troen på kjærligheten og troen på Gud ... og det var jo det som gjorde han så spesiell.

Rigmor Skålholt

Kaspar Hausers liv og skjebne har jeg «kjent» og vært sterkt berørt av hele mitt antroposofiske liv. Vi finner hus, kultursaler og sosiale impulser oppkalt etter ham.

Karl König, som grunnla Camphillbevegelsen, så Kaspar Hauser som en ledestjerne for arbeidet og livet med det handikappede barnet, og han uttalte: «Kommer ikke hvert såkalt utviklingshemmet barn inn i livet på lignende vis som Kaspar Hauser? Fattig, ukjent, en gåte og likevel et barn som gir velsignelse der hvor de blir møtt med åpne hjerter?»

Stevnet om Kaspar Hauser ble for meg en påminnelse om dette. En særlig takk til Verena Aalders som tok initiativ til dette stevnet.

Mer info om Kaspar Hauser

Det er tidligere holdt et stevne i Camphill i USA der foredragene ble lagt ut online. De kan mottas etter et økonomisk bidrag til Karl Koenig Institut. Kontakt: Verena Aalders, m 958 53 646, verenaoslo@gmail.com.

Sitatene fra Karl König er hentet fra Hans Müller Wiedemanns biografi: *Karl König - en mellom europeisk biografi i det 20. århundre*. Antropos 2011.

Síde ved síde

Elena Potapchuk

Det finnes ikke nok våpen i verden
for å vinne denne krigen.
Det finnes ikke nok panser
for å beskytte oss fra å falle.
Det finnes ikke nok rømningskorridorer til å føre
oss til sikkerhet
for fra oss selv, finnes det ingen flukt.
Du som gjemmer deg i bunkerene din
mens barna dine dør for dine løgner.
Du, høyt over alt, som slipper bomber på uskyldige
liv du ikke kan se.
Du, pansret og bevæpnet med kuler og batonger,
som stuper inn i demonstranter som om deres nakne
kropper var tatovert med hvert mareritt du har
gjemt fra barndommen.
Hva blir din seier?
Nok en generasjon tapte sjeler,
herjede ødemarker,
tomme vinduer?

Vil du føle deg sterk da,
alene i din ødeleggelse?
Så lenge det finnes mennesker, vil det være konflikt.
Det er slik vi lærer å se den andre siden.
Så la våre våpen ikke være kuler eller missiler, men
våre bare kropper som står sammen for å stoppe en
tank. La vår rustning være våre åpne armer som
ønsker fiendens barn velkommen hjem.
La vår flukt være inn i det neste livet, for vi har
valgt å stå ved siden av hverandre til slutten.
Når du kaster bort våpnene dine
innenfor fiendens grenser,
innser at dette ikke er din krig,
først da vil du kjenne ekte styrke.
Du ser klart for første gang
at vi er på samme side,
kjempende for en verden
der frihet er forening
i sårbarhet
og smerte og glede finnes
side ved side.

Elena Potapchuk er medarbeider på Vidaråsen.

50 år siden etableringen av Hogganvik Landsby

Tekst: Arild Smeby. Foto: Hogganvik

Storgården Hogganvik ble overtatt av Landsbystiftelsen i 1972. Det var familien Hedetoft som først ankom Hogganvik, og snart fulgt flere etter, både beboere og medarbeidere.

Før Hogganvik ble landsby

Men først litt om Hogganviks tilblivelse. Familien von Krogh eide Hogganvik på 1700-tallet. Major von Krogh fikk gården for sin innsats i den dansk-tyske krigen. Sønnen hans, Søren de Fine von Krogh (1725-1795), flyttet hovedhuset opp til tunet og plantet bøkealléen. Osmundstova ble flyttet hit fra Åsmundstykket på 1840-tallet.

Gården forble i von Krogh og Magnus-slekten. Brødrene Fredrik og Morten Andreas Magnus startet skipsbygging nede ved fjorden og bygde store seilskuter i kravellteknikk. Men skipsverftet gikk konkurs, og en annen bror, Georg, overtok gården. Hans sønn, Georg Washington Magnus (1863-1971) som var komponist og dirigent, solgte storgården ut av familiens eie, til urmaker Hansen i Stavanger.

Sønnen Hans B. Hansen giftet seg med Anna Bergitte Lovise Eide, og ekteparet Anna og Hans Hansen overtok Hogganvik på begynnelsen av 1900-tallet. Hansen drev med avl av travhester og gikk nesten konkurs. Da tok kona Anna affære, hun gikk rundt og lånte dynetrekk og putevar og startet et feriested for fiffen i Stavanger på Hogganvik. Naturen og omgivelsene var storslagne, og folk strømmet til. Men det var så som så med «hotellbequemmelighetene». Når Anna svarte på en bestilling, la hun til at de måtte ta et bad før de kom, for sånne bequemmeligheter fantes ikke på stedet.

Julaften 1940 brant hovedhuset ned. Et nytt bolighus kom raskt på plass, det som i dag er Fartein Valen hus, men selve hovedhuset ble først bygget opp igjen i 1948. Med det kunne pensjonatvirksomheten til Anna fortsette. Hun var sosialt engasjert og stiftet Norske Kvinners Sanitetsforening i Vikedal. Hun fikk også anlagt et folkebad i Vikedal, og tilbød slitne husmødre fra Stavanger opphold i Hogganvik. For dette engasjementet mottok hun Kongens fortjenestemedalje i 1957.

Da Hans B. Hansen døde i 1958, forpaktet Anna bort gården og fortsatte å ta imot gjester i sommerpensionatet. De hadde ingen kjødelige barn. Deres adoptivdatter døde i Paris der hun tok hotelfagsutdannelse.

Hogganvik blir Camphill-landsby

Anna Hansen drev sommerpensionatet fram til hun var 86 år gammel i 1972. Da ble hun uventet syk og kom på sykehus. Hun forsto at det gikk mot slutten og fikk tilkalt lederen for Pedagogisk psykologisk tjeneste i Vindafjord og en skolepsykolog fra Karmøy. Til dem ga hun et muntlig testamente om at Hogganvik gård skulle gå til et sosialt formål. Skolepsykologen hadde en sønn på Vidaråsen, og han ønsket at et liknende foretak skulle komme til Vestlandet. Dermed begynte eventyret!

Tilfeldighetene ville det slik at Margit Engel, Lars Henrik Nesheim, Ivan Jacobsen og Eric de Haan hadde reist over fjellet for å se på en annen gård i Sveio. Men den viste seg å være uegnet. Da de stoppet i et veikryss, kom en bil kjørende, stanset og spurte om det var dem som så etter en gård? Det var skolepsykologen som spurte. Han fortalte at han hadde en annen gård på hånda, inne

i Vikedal. Dermed reiste følget dit. Det var en av vårens fineste dager, og få steder er vel vakrere enn Hogganvik om våren!

På den tiden var det Anna Hansens bror, Hans Eide som satt med denne gården og ikke visste hva de skulle gjøre med den. Han og kona var ute og raket i hagen da bilen med de interesserte kom kjørende ned på gårds-plassen. Fru Eide fortalte meg mange år senere at hun var overbevist om at det var «en sendelse fra oven». Begravelsen til Anna Hansen hadde nettopp funnet sted, og blomstene sto fortsatt inne i stuen.

Folkene fra Vidaråsen var fasinert av beliggenheten ved sjøen, utsikten og den fantastiske vestlandsnaturen. Det endte med at Landsbystiftelsen fikk gården mot å overta forpliktelsene på et lån på 400 000 kroner. Gården var de første årene forpaktet bort, før den ble overtatt og gårdsarbeidet ble den del av landsbyens arbeidsliv.

Vanskelighetene de første årene

Det ble Helge og Reidun Hedetoft og deres barn, samt Brynhild Herzberg, som tok reisen over fjellet høsten 1972. De dro i en folkevogn og flyttet inn i det gamle hovedhuset som egentlig ikke var vinterisolert. Dermed begynte en annen side av den fascinerende vestlandsnaturen å vise seg; det var råkaldt i det trekkfulle huset.

Samtidig oppstod andre problemer. De var «austlendinger» som ifølge bygdefolket ikke hadde noe der å gjøre! Disse rare menneskene, som attpåtil var antroposofer, hadde fått den største og viktigste hovedgården i den vesle bygda. Vestlandets perle. En gård som mange hadde ønsket seg. Også landsbynavnet var forstyrrende. Det var uvanlige folk og utlendinger med en gal tro, og det ble sagt at de hadde Buddha-statuer i hagen. I et avisutklipp sto det svart på hvitt at bare rettroende mennesker skulle gjøre sånt arbeid med utviklingshemmede mennesker. Fiendtlighetene og rampestrekene som fulgte, var ikke alltid morsomme. Men, Helge og Reidun sto han av.

Etter hvert kom det flere flyttende til Hogganvik Landsby, både beboere og medarbeidere. Terje og Birgit Hammer, Anne og Nils Langeland, Inger og Terje Syrstad

sammen med sine små barn. Gustav Koot var med som den første gartneren. Bjørn Seljestad kom fra Vikedal som en av de første, nye landsbyboerne.

Men på et lite sted kan også andre vanskeligheter vokse seg store og ødeleggende, og flere av medarbeidere valgte å flytte. I denne tiden kom både Scott og Kirsti Hills-Johnes og John og Angela Rawcliffe for å tre støtte til. Også Ivan og Phyllis Jacobsen var på Hogganvik en periode. Phyllis' pragmatiske varme og Ivans erfaring med å få «ting til å ordne seg», sørget for at Hogganvik ble rodd i land. Samtidig virket det som landsbyboerne trivdes og hadde det bra. Vår egen familie, som den gang var seks, flyttet til Hogganvik i 1979, og vi ble værende der til 2005.

Etter hvert roet vanskelighetene med naboene seg ned, men kunne flamme opp igjen hvis noe skulle skje, som ved konsesjonssaken og hver gang et nytt hus skulle

bygges. Men å leve med ytre vanskeligheter kan også styrke det indre samholdet. Nevnes må også at flere ga sin støtte til stedet, ikke minst «Post-Guri» fra Imsland, som var den lokale postdamen. Hun bidro både med postlevering og omsorg for stedet.

De fysiske utfordringene

Det var noe ved Hogganvik som utfordret menneskene som bodde der. Min erfaring var at det ved visse værforhold var som om en «strøm» kom nedover åssidene og truet med å vaske folk på sjøen. Det var en utfordring som ikke virket støttende, og man måtte sette inn alt man hadde av krefter for å stå imot denne følelsen av å bli skyllet til havs. For noen av beboerne virket det som om denne kampen med naturkreftene hjalp dem å finne seg til rette og delta i det krevende arbeidet på gården, gartneriet og i skogen.

De unge medarbeidere som kom fra ulike kanter av verden, måtte lære seg å håndmelke. Det mange av dem husker best fra sitt opphold på Hogganvik, er det nære forhold de fikk til et sånt stort dyr når de satt og melket. Arbeid i skogen var også en utfordring som virket terapeutisk. Ei gammel klok fjordingsmerr, Lenda, lærte unge selvopptatte brushoder å tenke mer på hesten som gikk foran i det utfordrende terrenget, istedenfor kun å tenke på seg selv.

Hogganvik var i disse første årene preget av pionerånd. Alle stod opp kl 6.00 om morgenen, enten de var i fjøset, gjorde husarbeid, gravde andedam bak Fartein Valen hus eller lagde frokost. Senere ble det mer «normale tilstander», og de unge medarbeiderne som ikke skulle i fjøset, kunne studere antroposofi med Phyllis og Ivan før frokost.

Sang til Hogganvik Landsbys femtiårsjubileum

Melodi: Blåbærvisa. Diktet av Elisabeth Husebø

Det var en deilig sommerdag at Reidunn sa til Helge;
Nå pakker vi full bilen og drar over dal og fjell,
Til Vikedal i Rogaland og starter opp en landsby,
Det trenger de på Vestlandet, for det er ingen landsby der.
Og gården heter Hogganvik, og den er fin og stor,
Med flere store huser, helt nede ved en fjord.
Der blir det bra for oss og barn og mange flere til,
Og har vi ikke mat, kan vi i fjorden fiske sild.

Og snart var gården full av liv, i hver en krik og krok
Der sto en seng med noen i, eller en hylle med en bok.
Og noen kom, og noen dro, og noen ble der lenge,
Og arbeid var det nok av for alle som var der;
Det ble laget mat og melket kyr og dyrket grønnsakær,
I skogen holdt Bjørn Thure til og hugget mange trær;
En vevstue kom også til, og så et snekkeri,
Der ble det laget mye fint, å ja, du store ti'!

Og som om ikke det var nok, så sang vi óg i kor,
Og spilte spill med roller for hver liten og hver stor.
Det var spill til jul og påske, til St.Hans og Mikkelmess
Så vi fikk prøve ut om vi til sku'spill var no tess.
Ja høytider blir feiret, det holder vi i hevd,
Det er en viktig del av det livet som blir levd,
Det binder oss i sammen og det minner oss på
At det fins mer i livet enn det som vi kan sjå.

Det fjøs som stod på Hogganvik var gammelt og helt
slitt ned

Så det ble bygd et nytt et så fort som bare det,
Med rom for kyr og sauer, og for griser, høy og silo,
Men også for en vakker sal i etasje nummer to.
Men fjøset det fikk bare stå et tiår eller tre,
I nitten fem og nitti så brant det hele ned.
Men nytt ble bygget opp igjen, på en litt annen plass;
På branntomta kom kulturhus med vinduer av glass.

Ja, bygging var det mye av i landsby'ns femti år
Og det er ikke mangel på de bygninger som står
Fra utedass i skogen og til Anna Hansen Hus
Nå har vi mye plass og kan bo i sus og dus.
I skogen er et sagverk: vi kan lage planker sjøl
Og snekre hele dagen til vi er stiv og støl
Og er det ikke folk, så er det dyr som trenger plass;
Det siste som er snekret er et andehuspalass!

Og mye mer har skjedd på femti år som nå er gått,
Mye som er stort, og enda mer som er litt smått.
Og noe har blitt nevnt og enda mer er utelatt,
Men vi kan jo ikke sitte her og synge en hel natt.
Så nå avslutter vi visa med et kjempestort hurra,
For selv om no' var vanskelig så gikk det meste bra!
Så vi løfter glass og stemmer for den landsby'n som er
vår:
Det er Hogganvik som landsby som fyller femti år!

Foto: Sissel Jenseth

For barna som vokste opp på Hogganvik, var det aldri kjedelig. På gården var det alltid nok å finne på, i fjellet fantes spennende huler og utpå fjorden i båt for å fiske, når de hadde lært å svømme skikkelig.

Navn etter vestlandskunstnere

I 1979-80 ble det bygget en driftsbygning med store rom i sidefløyen som blant annet ble benyttet til å lysbehandle potetene før de skulle settes ut. Ganske fort ble det bestemt at det var større behov for en forsamlingshall, og rommet ble bygget om til en sal. Med lettelse kunne da de forskjellige aktivitetene flyttes ut av det gamle hovedhuset. Da Johannes Hertzberg kom til Hogganvik, ble det regelmessig holdt Menneskevielsens handling og etter hvert også Søndagshandling for barn. Der deltok også flere fra Haugaland, noe som økte Hogganviks «vennekrets».

Vi bestemte at husene skulle få navn etter kjente

vestlandskunstnere. Det gamle hovedhuset het Lars Hertervig Hus. Annekset ble døpt Fartein Valen Hus, og det nybygde huset fikk navnet Arne Garborg Hus. Osmundstova forble Åsmundstua. Christopher Bruun Hus stod ferdig i 1989, og det sist bygget i 2013 ble oppkalt etter den tidligere eiersken; Anna Hansen Hus, og det med slektningenes samtykke. Å gi huset hennes navn var et bevisst ønske om å ære hennes virksomhet og vekke interesse for stedet.

I 1995 brant driftsbygningen ned til grunnen. Etter en del frem og tilbake ble den nye driftsbygningen bygget i en myrlendt skråning som var blitt drenert og lå like nedenfor der den gamle låven hadde stått. Dermed ble det noe trange tunet utvidet og ga plass til et nytt forsamlingslokale. Iduna stod ferdig i 2002 med en terapiavdeling og gartneri i kjelleren. Vedverkstedet som var bygget i grindabygg-teknikk, ble flyttet opp i skogen for å gi plass til den nye driftsbygningen, og det

ble anlagt en ny vei for å komme dit med traktor. Det ble også anskaffet en material-sag. På gårdsplassen ble det bygget et flott garasjeanlegg. I 2012 fikk Hogganvik eget vanningsanlegg, noe som letter arbeidet i det store drivhuset.

Osteproduksjon

På et tidspunkt besluttet Rosemarie og Heiner Bühler at istedenfor å sende melken fra kuer som ble foret med biologiskdynamisk fôr til et anonymt meieri, så skulle vi lage ost. Anne Dore, en tidligere medarbeider fra Nederland, som kunne ysting, ble budsendt. Også utstyret til ystingen ble hentet fra Nederland. Så kunne osteproduksjonen starte. Ganske snart overtok Karin Keller og Roy Victor Hansen ansvaret for ystingen. Etter en del fram og tilbake med Mattilsynet og med god hjelp av Pascal i Hardanger som kjempet for sin geitost, fikk Hogganviks lille ysteri godkjenning i 1987.

Hogganvikosten ble snart en suksess, og den selger bra, også til de andre Camphillstedene i Norge. I Norgesmesterskapet for lokalprodusert ost i 2015 fikk Hogganvik to sølv og en bronse for fem av sine oster. Han som fikk gull, hadde vært på Hogganvik og lært ysting. Ysteriet er i dag en hjørnestensbedrift i arbeidet på gården.

Det har vært en liten trofast kjerne av medarbeidere som har sørget for å holde flagget oppe på Hogganvik. Det må også nevnes at uten styret og særlig styrelederne, hadde vi nok ikke klart å stå i stormen. En særskilt takk i forbindelse med 50-årsjubileet bør rettes til Lis Tokheim, Svanhild Myrvang, Torkel Myklebust, Dag Eirik Eikeland og Reidar Håvås. De sto opp for oss i møter med myndighetspersoner og andre utfordrere, og de var viktige når det skulle skaffes byggetillatelse. De hjalp oss også å holde orden på økonomien og andre formaliteter som er nødvendig på et slikt sted.

Først fylke så stat

Hogganvik Landsby var den første avleggeren i Camphills utvikling her i Norge. I de første årene sorterte landsbyene under sosialdepartementet, før de ble overført til sine respektive fylker, både i forhold til penger, tilsyn og nye beboere. Takket være Rogaland fylke, fikk medarbeiderne på Hogganvik som det første av camphillstedene en godkjent pensjonsordning. Senere klarte Margit Engel med god hjelp av Øistein Parmann, Nils Christie og Rigmor Skålholt å få i stand en egen avtale med staten. Camphill fikk sin egen status og post på statsbudsjettet og aksept for sine særskilte formålsparagrafer. Dette skjedde før HVPU-reformen, og derfor kunne landsbyene fortsetter med sin alternative «omvendt integreringsprosjekt».

Tilbake der det starta

Reidun Hedetoft var 46 år då ho kom til Hogganvik med mann og to barn i 1972. I helga var 96-åringen med på open dag 50 år etter etableringa av Hogganvik Landsby.

NILS KUNNEM

Det er line som er typisk Vindafjord i Hogganvik Landsby. Ein býer mange slike dialektar og aksentar. På ein måte heng dette saman med det som har skjedd i Hogganvik dei 250 siste åra. Det kom hitbyggjarar og folk med økonomiske ressurser frå andre stader i Noreg og utlandet. Namna var ikkje typisk lokale under hitbyggjara. Ein finna namn som von Krogh og de Flaa, og seinare Magnus då son av presten i Skjold med amar frå Holland gifta seg til garden. Sittesemnde namn lever ennå i garden, og etterkomarar av dei andre namna finn ein òg. På same måte som helsefikk og ledesfikk frå den tida framleis står.

Det var ikkje så enkelt i starten

— Den kvelden me kom til Hogganvik hadde husa stert tomme ei tid. Det var tusen fuger på soverromma, liggjar Reidun Hedetoft eller «stamma» Reidsun som ho for det meste vert kalla både i Hogganvik og i Vikedal kor ho bor.

Reidun er ei frivillig dame både innre og ytre sett. Det var mykje arbeidsting i josta som vaks opp i Drammen, og i sju år var det opphald i mange ulike land. På eit frivillig tilreisnings utdanninga hennar, byrde ho den økonomiske henningsen Karl Eknig som hadde starta ein organisasjon like utanfor Akershus i Skarvland basert på antroposofiske tankar og levemåte. Den hadde fått namnet Campbell. Den sjettejande opplevinga vart bestemmende for det vidare livet til Reidun.

Hogganvik var den andre etableringa av Campbell i Noreg av dei seks lokasjonane ein no finn. Det var enka Anna Hansen, utan-direkte livsarvingar, som mot slutten av livet hadde bedt hennar røvere siktninga å opna for at Hogganvik garden vart seil til ein helseorientert organisasjon. Dermed var det mange lokale interesser som ikkje kom i posisjon til å få kjempa den attraktive garden som både har strandflora og skog. Slik kom den antroposofiske Campbell-landbysgriftinga til Vindafjord, og Hogganvik Landsby vart eit begrep.

Den kvelden me kom til Hogganvik hadde husa stert tomme ei tid. Det var tusen fuger på soverromma

NILS KUNNEM
SAVET ARNEM

Reidun Hedetoft (96) fortel engasjert frå starten av Hogganvik Landsby 50 år og Guri Revath.

FOTO NILS KUNNEM

Engasjerte og helse er høyrte å stå på for for August Bekkedal-tenkemy og mamma Marianne Bekkedal på Vikedal.

Hogganvikarkivet speier framover på Hogganvik.

Her er det godt å vesa

Under den opne dagen hadde alle bebuarar og tilsette slike oppgaver. Dagen starta med at Hogganvikarkivet spelte spilelege «brucman» frå Vefsn under kjendling av Hogganvik-engasjerte Monica Haugen og Kjell Revath.

Det vart servert mat ulike stader på eigedomen. Bebuar Cecilie Moanes sørge for å servere god suppe i hagen nedanfor korvudhuset, eller Lars Herrerighuset errossom alle bygningane har namn etter markante rogaleidingar, lokkardt Anna Hansen.

— Eg har bodd og arbeida i Hogganvik i flei år no. For det var eg tolv år i Campbell Rotvoll på Rindheim like utanfor Trondheim. Eg har oppgaver både i fjor, vesten og i skogen. Eg likar det gode, og eg trivst veldig gode her, seier Cecilie

Moanes som vaks opp på Byåsen i Trondheim.

Det er ein flat organisasjon i Hogganvik, men det er Karin Kellier som har det formelle ansvaret. Ho kom til Hogganvik ut tidlig som i 1987. Ho undpasse at drifta går godt, men dei meklar og dei aukande strømpensone.

— Me forsøker i størst mogleg grad å vesa sjølvberga gjennom det biodynamiske og økologiske landbruket vårt, men eige kraftverk har me ikkje. Kjøt, ost og vef produsere me det me trøst, og det er store bidrag innan frukt og grønnsaker. Drivstas byggingmateriar sidan me har eiga sag, seier Karin Kellier.

Det viktigaste understrekar ho at er å oppretthalde det inkluderande miljøet for vakone menneske som har særlig behov for støtte og hjelp.

Bebuar Cecilie Moanes serverer suppe brett på staver frå garden.

I liknande ordlag uttrykte Ene-ordførar og Hogganvik-engasjerte Mette Heidi Bergsøg Ekheim seg under opninga av dagen.

— Livet her skal vera

meningsfullt og godt for individ og samfunn, så ho då ho opna dagen saman med tidlegare Vindafjord-politikar Reidar Håvik som lik Ekheim er engasjert i styreinga av staden.

Opplevelser på urteverkstedet – praksisopphold på Vidaråsen

Tekst og illustrasjon/foto: Hege Hoen

Som student på Sosialpedagogstudiet på Steinerhøgskolen er det vanlig med en praksisperiode i et bofellesskap. Siden jeg arbeider på Steinerskolen i Vestfold stod Vidaråsen frem som et egnet sted for praksisoppholdet. Planen er å være med Karin på Urteverkstedet på dagtid, spise middag i et av husene og sove på gjestehuset.

Oppholdet på Vidaråsen er satt til slutten av skoleåret. Dagene i klasserommet går unna, som de alltid gjør før skoleferien, men plutselig er dagen der hvor stressfulle sommerdager i klasserommet skal byttes ut med skog, urter - og ikke minst nye mennesker.

Jeg har fått beskjed om å møte opp til morgensamling på tunet, med sang og andakt. Heldigvis er flere av sangene og kjente for meg, det er også noen av menneskene. Rundt meg ser jeg på de nye ansiktene. Her er mennesker i alle aldre og fremtoninger, det er mennesker med ulike utviklingshemninger og funksjonshemninger og medarbeidere fra ulike land og med ulik bakgrunn. Mange av dem som jobber her, bor her, mange bor ikke her og noen er her for en kortere periode – som meg. Noen er spesielt interessert i den antroposofiske tilnærmingen til arbeidet og har en tilknytning til Camphill-bevegelsen, noen ønsker å leve og arbeide i et alternativt fellesskap, mens andre ønsker å lære om biodynamisk jordbruk. Mange er unge, men det er også flere eldre, og det er noen familier med barn som bor her. Det er et mangfold utenom det vanlige. Det er også et sted utenom det vanlige. Her finnes boliger, snekkerverksted, veveri, toveverksted, gjestehus, bakeri, kafé, forsamlingshus, urteverksted, fjøs, kontor og et lite tun, for å nevne noe. Noe så vanlig og naturlig som en landsby, men som i det moderne samfunnet verken er vanlig eller naturlig lenger.

Norges eldste landsby

Vidaråsen er Norges eldste landsby for mennesker med utviklingshemninger eller funksjonshemninger. Stedet ble grunnlagt av ekteparet Ivan og Phyllis Jacobsen, Margit Engel og Trygve Thornæs i 1966 på det som da het Bakke gård i Andebu. Pionergruppen var drevet av

litt ulike interesser, men overordnet kan det sies å ha handlet om et engasjement for sosiale problemstillinger og spørsmålene rundt hva som var en meningsfull eksistens. Engasjementet resulterte i et landsbyprosjekt bestående av landsbyboere og medarbeidere i sameksistens hvor et felles kulturliv, sosialt liv og arbeidsliv var bærende bjelker. Denne sameksistensen skulle ikke, slik Margit Engel beskriver det i en av tekstene sine, forstås som «idyll», men som et sted man lærer hverandre å kjenne; som «en oppvåkningsprosess». Her tenkte kanskje Engel på den mulige oppvåknende og terapeutiske virkningen av å fungere sammen i et sosialt fellesskap med meningsfylt innhold.

Det sosiale bestod den gang av landsbymøter, husmøter, huskvelder, teater, dans og bibelaften, for å nevne noe, mens det kulturelle bestod av skuespill, sang, folkedans, maling, foredrag og eurytmi. Arbeidsplassen var som arbeidsplasser i grunnen bør være, et sted man gjør og bidrar til noe som oppleves som gledefylt og nyttig. «På Vidaråsen er ingen arbeidsledige», skriver Niels Christie, «det finnes flere oppgaver enn hender.»

Beskrivelsene som Engel og Christie gir, ligner også dagens landsbysamfunn. Det oppleves som meningsfylt når vi på urteverkstedet produserer en vare som det er etterspørsel etter. Vi vet vi må produsere en viss mengde for at butikken skal kunne møte etterspørselen fra kunder utenfor landsbyen. Vi merker det også fordi det stadig kommer noen innom oss på verkstedet og ber om en spesiell te eller urtesalt til husholdningen eller de trenger en gave til en søster som skal komme på besøk.

Bevegelsens utspring

Camphill-bevegelsen har sitt utspring i den antroposofiske forståelsen av mennesket og med det hele mennesket – det såkalte normale og det hemmede – og Rudolf Steiners arbeid med dette. Det oppstod etter hvert et eget miljø som først startet med barna. Sommeren 1924 holdt Steiner en serie foredrag om temaet for en mindre gruppe bestående av nære medarbeidere og folk som arbeidet med barn med utfordringer i Waldorfskolen i Stuttgart, ved barnehjemmet i Jena og behandlingssklinikken i Arlesheim. Tilnærmingen til arbeidet med

barna, som etter hvert fikk navnet heilpedagogikk¹, bygget på waldorfpedagogikken, antroposofisk medisin og det Steiner kalte «barn i behov av sjele-pleie». Arbeidet med de «ufullstendig utviklede barna», som Steiner også kalte dem, førte først til opprettelsen av egne hjelpeklasser i waldorfskolen og så etter hvert egne institusjoner for barna.

Etter hvert som nasjonalsosialismen vokste frem i Tyskland, fikk disse institusjonene det stadig vanskeligere. Mange måtte stenge. Den jødiske legen Karl König fra Wien klarte i 1938 å flykte til England, og så til Skottland der flere av hans medarbeidere også samlet seg. I Skottland fikk de overta et område med navnet Camphill

.....
¹ På norsk helsepedagogikk og svensk läkepedagogikk.

Estate. Etter hvert som Camphill-barna vokste opp, ble det tydelig at barna trengte noe annet, noe som passet bedre for livet som voksen. Dette førte til utviklingen av landsbyene – et sosialt fellesskap hvor man kunne leve og virke.

Innenfor den antroposofiske tilnærmingen til utviklings- og funksjonshemninger skiller man mellom helsepedagogikken og sosialterapien. Helsepedagogikken retter seg mot barnet og innehar en tanke om mulig utvikling eller forbedring. Helsepedagogens mål er å «få en riktig oppfatning av hemmingen og finne en vei til bedring». Sosialterapien handler om den voksne. Sosialterapien skal ikke forstås som en legende pedagogikk, men mer som et «instrument for voksne med funksjonshemninger å finne sosiale sammenheng som virker terapeutisk på

kropp, sjel og ånd». Med sosial sammenheng menes her arbeid, kultur og boform, slik vi kjenner det fra de ulike Camphill-landsbyene den dag i dag.

Utviklingen på Vidaråsen

Også Vidaråsen har utviklet seg, spesielt de siste tjue årene. Lenge var det ikke noe økonomisk eller sosialt skille mellom medarbeidere og landsbyboere. Det var også et sterkt sosialt og åndelig fellesskap med store forventninger til deltagelse – både for medarbeidere og landsbyboere. Alle var forventet å delta i det sosiale, det kulturelle og i arbeidslivet. Nils Christie beskriver i

en tekst hvordan matlagning, arbeid med egne budsjett, og fravær av oppvaskmaskin i husene bidro til viktig arbeid, læring og erfaring for beboerne. Fortsatt lages det egne budsjetter i husene og beboerne er med å lage mat, men graden av delaktighet må nok sies å være mindre enn den var i «gamle dager».

Lenge var det også vanlig at medarbeiderne på Vidaråsen delte hus og omsorg for landsbyboere og egne barn. Naturlig nok kunne denne organiseringen by på ulike utfordringer. På 2000-tallet endret dette seg, spesielt ble det markert et sterkere skille mellom arbeidstid og familietid. Det ble tydelig at flere endringer måtte iverksettes, og en omfattende gjennomgang av kulturen på alle plan ble gjort, både innenfor ledelse, økonomi og organisasjon. En tilpasning til tiden var nødvendig, for å holde på medarbeiderne og for å sørge for nyrekruttering.

Resultatet ble blant annet mer frihet. Frihet i forhold til hvordan det praktiske ble løst innenfor de enkelte husene i landsbyen og i forhold til deltagelse på ulike kulturelle arrangementer. Vidaråsen gikk fra å være et sterkt sosialt fellesskap til å bli mer individorientert, både i forhold til landsbyboere og medarbeidere. Ikke alle var begeistret, mange kjente på motstand og uttrykte skepsis i forhold til den økte friheten. For er en slik frihet nødvendigvis alltid en gode? Eller er det viktig og riktig med en viss «form» og stabilitet? Flertallet i landsbyen opplevde imidlertid at endringene var nødvendige for å møte både nåtid og fremtid.

Vidaråsen er i stor grad det samme. Fortsatt lever ideene om et sosialt fellesskap, kulturlivet, det åndelige og det meningsfulle arbeidet side om side. Sameksistensen mellom boere og ansatte er fortsatt der, om enn kanskje ikke like sammenvevd som den var i begynnelsen.

Opplevelsene på urteverkstedet

Urteverkstedet ligger vakkert til rett ved tunet. I samme bygningen finnes også et toveverksted og et felles kjøkken hvor de som er tilknyttet de to verkstedene møtes til te/kaffepause og lunsjpause. På urteverkstedet arbeider Karin og Anna Maria. Anna Maria holder stort sett på ute, mens Karin styrer inne.

På urteverkstedet vaskes, renses, sorteres og tørkes friske urter fra urtehagen. Når urtene er tørket ferdig, blir de blandet til te, krydder, urtesalt eller medisiner. Ingen dager er like. Innholdet bestemmes av natur, vær og årstid. Er basilikumen plutselig helt klar, ja så skal og må den plukkes. Når den først er plukket, må den tørkes,

og når den er tørket ferdig, skal den ut av tørkeskapet for å gi plass til nye «gjester». Det er rader med tørkeskap i et eget rom innenfor verkstedet. De er til enhver tid fulle, i alle fall på denne tiden av året. Vi må tenke og planlegge hvordan urtene skal få plass og tid til å tørke. Noen urter tørker fort, så da går det jo greit, andre må ha dager på å finne den rette formen. Urtene er i bunn og grunn som alle oss som jobber der – de har sine særegenheter.

Alle disse særegenhetene, hos urtene, i arbeidsstokken og i oss selv, det står vi gjerne og funderer på eller snakker om når vi har en liten pause. Hva kan passe og hva kan gå. Hvordan fungerer og trives urter eller mennesker best, slik at de kan yte sitt beste for seg selv og andre. Noen urter liker ikke lukten av andre. Den sterke løpstikke-lukten må ikke blande seg med kamilleblomstene i tørkeskapet.

Når urtesaltet skal lages, settes vi alle inn i en voldsom aktivitet. Det er som om en hel produksjonsenhet flytter inn i verkstedet, salt og urter skal males sammen, legges på glass, lokk skal på og datolapp, økosertifisering og merkelapp skal klistres på rett sted. Men når rosebladene kommer inn, da fryder vi oss over bugnende fat fylt av de vakreste farger og lukter. Det er blomster og urter som bestemmer når vi kan puste inn og når vi kan puste ut, det blir en ganske fin harmoni. Når urter og te er ferdige på glass, setter vi på merkelapper før de plasseres i esker som skal lagres oppe på loftet. Noen ganger fargelegges merkelappene pent med bivoks-farger; lys gul til sitronmelissen og kanskje grønn til basilikumglasset.

Noen dager blir jeg sendt ut for å hente urter eller blomster. Jeg vandrer rundt på smale stier som snirkler seg rundt landsbyen og finner ut at det er veldig mange katter, og at de fineste rosebladene vokser nedover en skrent ved Andreas-kapellet. En annen dag blir jeg satt til å plukke kamilleblomster. De tar avsinndig lang tid, og blomstene kan i tillegg forveksles med en annen som er nesten helt lik, men som absolutt ikke er en kamilleblomst. Men etter noen timer i kamilleåkeren er det overhodet ikke noe problem å skille de ekte fra de falske. På disse turene får jeg tid til å falle til ro og reflektere over arbeidet mitt, egne utfordringer og andres. For hver dag kjenner jeg at energien og livsstyrken vokser. Roen, naturen og menneskene hjelper meg.

Et «terapeutisk samfunn»

Hver morgen, under morgensamlingen, blir jeg minnet på at det ikke er meningen å tenke så mye på seg selv, men heller på andre. Vi leser en bønn av Frans av Asissi

hver morgen. Særlig noe i det siste verset treffer meg i hjertet, «la meg ikke søke så meget å bli trøstet som å trøste» og «ikke så meget å bli elsket som å elske». I arbeidsstunden på urteverkstedet er det stadig noen som sier at det jo ikke er meningen at det skal være perfekt. «Vi skal ikke rekke noe tog», er det en annen som sier. «Vi gjør så godt vi kan», sier en tredje. «La meg ikke søke så mye å bli elsket som å elske», tenker jeg der jeg står.

Øistein Parmann beskriver i en tekst livet på Vidaråsen som et «terapeutisk samfunn» også for dem som er på besøk. Margit Engel snakker i en annen tekst om åndeligheten hos landsbybeboerne. Det er som om «deres åndelige forbindelse til det annet menneskes vesen ikke er neddempet av intellektuell bedømmelse, som vår teknisk-materialistiske trosbekjennelse til den grad tilber». Jeg tror jeg forstår hva Engel beskriver. Det er dette jeg opplever etter bare en kort tid i landsbyen. Stillheten, roen, atmosfæren og arbeidet som tar bort noen lag hos meg, som får meg litt mer i kontakt – kanskje med egen åndelighet. Flere tekster jeg leser, viser til åndeligheten hos landsbybeboerne. Rudolf Steiner beskriver hvordan man i den oversanselige åndelige verden forstår begreper som «heslig» og «skjønn» på en helt annen måte enn man gjør i den sanselige verden. I den oversanselige verden er et menneske «skjønt» når det er

helt oppriktig om sitt innvendige liv. Heslig er man når man holder noe tilbake og skjuler egenskaper og opplevelser for andre. Kanskje er det denne åndeligheten jeg opplever sammen med disse menneskene på Vidaråsen, en uforbeholden og vakker oppriktighet og ærlighet som jeg så får kontakt med i meg selv. Den kan nok kalles terapeutisk, denne åndeligheten. Margit Engel viser til det forstemmende i at utviklingshemmede kalles for åndssvake, og hun skriver at «du må tåle å tenke at du kanskje er mindre enn ham eller henne, at du i alle fall ikke er mere».

Bønn av Frans av Asissi

Herre gjør meg til redskap for din fred!
 La meg bringe kjærlighet der hatet rår.
 La meg bringe forlatelse der urett er begått.
 La meg skape enighet der uenighet rår.
 La meg bringe tro der tvilen rår.
 La meg bringe sannhet der villfarelse rår.
 La meg bringe lys der mørket ruger.
 La meg bringe glede der sorg og tyngsel rår!
 Å Mester!
 La meg ikke søke så meget å bli trøstet som å trøste.
 Ikke så meget å bli forstått som å forstå.
 Ikke så meget å bli elsket som å elske!
 For det er gjennom at man gir at man får.
 Det er ved å glemme seg selv at man finner seg selv.
 Det er ved å tilgi andre at man selv får tilgivelse!
 Det er ved å dø at man oppstår til det evige liv!
 Amen

Mitt prosjekt i urteverkstedet

Karin har tenkt ut at mitt prosjekt på urteverkstedet er å skulle mestre gruppen på egen hånd. Jeg får noen dager til å bli kjent med arbeidet og gruppen, før hun lar meg ta over mer av ansvaret. En dag finner jeg meg selv helt alene med fire personer rundt bordet som alle ser på meg og venter, ja ... hva venter de på, spør jeg meg selv. I dette svaret ligger essensen av min oppgave disse ukene. På den ene siden skal jeg holde styr på det praktiske rundt urtene, hvilke urter som skal hvor, hvor mye og i hvilke skap, mens jeg på den annen siden skal sørge for at arbeidsgruppen mestrer oppgavene sine og har det bra.

Min oppgave blir å virkelig se de ulike personene. Hvem er de, hvor kommer de fra, hva liker de best å gjøre og hva får de til? Det skal være glede og mestring i arbeidet, men også noen utfordringer. Jeg opplever at noen lett favner om for mye, det kan jeg kjenne meg igjen i, mens andre trenger å bli dyttet litt i gang. Balanse, tenker jeg, er noe vi skal forsøke å få til - ikke bære for mye og ikke bære for lite. Det handler ikke bare om oppgavene, men også om stemningen. Noen liker å skravle og le, mens andre trenger å ha det litt mere rolig. Vi er alle ulike, med ulike evner, men sammen blir vi et godt team som leverer. Jeg opplever også mye uventet hjelp i mitt arbeid med "å styre". Hele veien har jeg en ved min side som hvet akkurat hva som skal gjøres og som passer på meg innimellom slagene.

Relasjoner som bygges

Relasjoner bygges i rommet mens vi arbeider sammen. De oppstår ved at vi utfører et arbeid sammen. Vi har mening, mål og utfordringer sammen. Ofte har vi også

en tidsfrist. Vi må få ferdig noen bunter med urter før arbeidsdagen er slutt. De kan ikke ligge over natten, for vi vil jo ikke at Karin skal stå med det alene utover kvelden. Vi blir bedre kjent når vi må arbeide hardt sammen og når vi har ett felles mål. Relasjonene vokser også utenfor arbeidsrommet. Jeg blir en del av et større fellesskap. Jeg er med på landsbymøtet, jeg spiser middag i et av husene og spiser lunsj med de jeg arbeider sammen med og andre fra landsbyen som kommer innom urteverkstedet i lunsjpausen.

Når jeg er ute og sanker roseblader, møter jeg noen av skolebarna fra klassen min på Steinerskolen. De hjelper meg med å sanke rosebladene, mens de prater på inn- og utpust om livet sitt på Vidaråsen. Under samlingen om morgenen, hilser jeg på de jeg har blitt kjent med og deltar i sang og andakt. Alle de små møtene, i kaffepauser, på butikken, på stier mellom husene og i stua i huset der jeg bor, skaper relasjoner. Det blir tydelig for meg at det å være en del av miljøet har stor betydning for min arbeidsglede og arbeidsevne, men også for de jeg arbeider med, som føler seg tryggere på meg fordi de møter meg på forskjellige arenaer.

«Ikke gjør en doktor»

Kunnskap om hva et menneske er, er av uvurderlig betydning når man arbeider med mennesker med ulike utfordringer. Mitt arbeid i gruppen på urteverkstedet handler mye om at jeg allerede har erfaring med og kunnskap om mennesker med utfordringer. I tillegg handler det om å ha kunnskap om meg selv. Er jeg på plass i meg selv eller er jeg utrygg? Hva skal til for at jeg skal kjenne meg trygg og rolig, slik at jeg kan romme de rundt meg? En ting jeg måtte passe spesielt på, er min hang til perfektjon. «Ikke gjør en doktor», formante Karin meg bestemt, og mente med det at man ikke måtte holde på for lenge og for detaljert med urtene. «Vi skal ikke arbeide kirurgisk», sa hun.

For meg ble dette førende for hele oppholdet på Vidaråsen, i arbeidet mitt på urteverkstedet, både i forhold til meg selv og i forhold til andre. I forlengelsen av det fant jeg frem til min indre arbeidsglede gjennom å legge sjelen min i noe, uten perfektjon. «Ikke så meget å bli elsket som å elske!»

Teksten er utdrag fra en praksisrapport av Hege Hoen skrevet etter et praksisopphold på Urteverkstedet i 2022 i forbindelse med utdannelse i sosialpedagogikk på Steinerhøyskolen.

Kilder:

Øistein Parmann (red.), *Vidaråsen landsby, Idéer dag-*

ligliv bakgrunn. Dreyer, 1980

Bente Edlund, *Fire pionerer med en allsidig kulturell kapital*. LandsByLiv, 2016

Albert Eman, *Rudolf Steiner Pedagogik for hæmmede. Hverdag billeder fra Marjatta*. Hilmar Pedersen's Bogtryk, 1978.

Werner Pache, *Uppostran och undervisning av barn som behöver själslig vård*. Telleby, 1981

Sara Sörgärde Siegers, *Möjlighet til ett rikt liv. En introduktion till antroposofisk socialterapi*. Wrå, 2020

Rudolf Steiner, *En vei til selverkjennelse i åtte meditasjoner*. Vidarforlaget, 1948

Christian Texier, *En filosofisk betraktelse av Rudolf Steiners föredragsserie Läkepedagogisk kurs*. Kosmos, 2021

Hvordan organiseres ledelsen på Vidaråsen

Et bearbejdet utdrag fra intervjuet med Will Browne i boken *Menneske først og fremst. Innblikk i Camphill-landsbyene i Norge* (Kagge, 2016) av Christian Egge. Will Browne var koordinator på Vidaråsen fra 2007-2016. I dag har Ruben Khachatryan den rollen.

Koordinatorrollen

Will Browne: Offisielt heter det koordinator for ledergruppen. Det er en funksjon som tilsvarer daglig leder, da dette er en person som er tilgjengelig for å formidle informasjon utad – men hovedsakelig handler det om å være kontaktperson til lokalstyret. Koordinatorrollen gir ikke i seg selv noe mer status eller makt enn det de andre medlemmene av ledergruppen har.

Prinsippet om likeverd

I Camphills tidlige dager var det et sterkt ønske fra Karl König å gjøre et forsøk på å skape et modellsamfunn, eller et samfunn som var bygget på menneskelige verdier. Hovedinspirasjonen var Rudolf Steiners antroposofi. Fra begynnelsen var dette en sosial impuls, like mye som det var en terapeutisk eller en helbredende impuls.

Prinsippet om likeverd var helt grunnleggende – fra begynnelsen. For alle var med på å skape dette lille samfunnet. De hadde nesten ingenting, materielt sett. Men det de kunne få til sammen, i fellesskap, var det avgjørende. Det var disse barnas behov som var utgangspunktet for det samfunnet som skulle skapes.

På Vidaråsen har vi akkurat den samme hensikten: Å skape et samfunn som er bra for alle, for dem med spesielle behov, men også i aller høyeste grad for de andre som er her. Dette er hovedoppgaven vi ser for oss, også sett i forhold til det man kan oppleve ellers ute i verden. I det større samfunnet blir det trangere og trangere, stadig vanskeligere å lykkes, å stå i livet med alt press og alle påkjenninger. Det er veldig mange mennesker som faller utenfor, flere og flere klarer ikke å henge med. Og da blir samfunnet nokså fattig. Derfor ønsker vi å være en slags motstrøm. Camphill ønsket helt fra begynnelsen av, også her i Norge fra 1960-tallet, å være et alternativ, en motstrømsimpuls.

Å kunne gi et bidrag

Det er en kjempeoppgave i vår tid å skape et samfunn der alle som er her, har sin plass, alle kan bidra og

alle blir verdsatt. Dette er vårt fokus. Jeg vil prøve å forklare: Motivet for å jobbe er å kunne gi et bidrag som kommer de andre til gode. Det er ekte, nødvendige oppgaver vi snakker om, ikke konstruerte. Ingen gjør en jobb bare for å ha noe å gjøre. Vi driver ikke med «selssettingsterapi». Alt handler om saker som hører til vårt livsopphold. Og i en menneskelig skala. Industri er ikke et begrep som hører til i vår landsbymodell. Vi har produksjonsverksteder, men det er ikke maskiner som dominerer. Det er mennesket som er i sentrum. Der vi bruker maskiner, er det for å støtte opp under den menneskelige aktiviteten som pågår. Maskiner er redskaper, men de preger ikke arbeidsprosessen i stor grad. Dette gjelder både i landbruket vårt og i verkstedene. Vi har ingen fasitløsninger eller metoder; det handler om en bestrebelse. Og vi prøver igjen og igjen å forstå hva som ligger i disse begrepene.

Selvforvaltning

Dette med organisasjon er spennende. Som hovedbegrep kan man nevne selvforvaltning. I det begrepet ligger ønsket om at flest mulig føler at de har innflytelse og kan påvirke sitt eget liv og helheten. Organiseringen av Vidaråsen bygger på fri vilje. Det er en frivillig impuls å være med i en slik landsby. Det handler om motivasjonen. At man ønsker å gjøre noe godt sammen med andre. At man føler at man kan forbinde seg med det man gjør helt og holdent, hver dag. At man kjenner meningen med det man gjør, og at man kan påvirke det. At man kan skape endring om man ikke er fornøyd. De ideene og de impulser som man selv lever med, må kunne komme frem.

Man må da skape en organisasjon som tar vare på den energien, de impulsene, denne gode viljen. Det må virkelig være mulig at dette kommer frem hele veien, fra grasrota og gjennom organisasjonen. At det ikke blir satt et lokk på, eller tråkket ned, og at det må strømme. Så man kan si at selvforvaltning betyr at vi føler at vi tjener våre egne evner. Og at det ikke er noen som dikterer oss hva vi skal gjøre. Det er hovedimpulsen, samtidig som vi må klare å vise at det vi gjør er i tråd med de lovene som gjelder i dette landet, med de forventningene som myndighetene har, forventninger fra pårørende, forventninger fra hele Landsbystiftelsen – og at det er økonomisk forsvarlig. At alle er ivaretatt, at de er trygge.

Struktur

Det betyr at vi må ha en struktur, slik at man så godt som mulig kan legge til rette for disse aspektene, og at de fungerer. Så det vi gjør er at vi passer på at de som har makt i organisasjonen, om man vil bruke det ordet (og det er ikke et ord som vi pleier å bruke) er de som har oppgaven å sørge for at de viktige prioriteringene og verdiene, som jeg har nevnt, kan bestå. For å få dette til, har vi en struktur der vi velger noen representanter fra medarbeiderkretsen som da har et verv i et antall år. De representerer da det man har bestemt i utgangspunktet som felles mål. En mindre krets får så oppgaven å gjennomføre dette. Denne lille kretsen må hele tiden ta imot tilbakemeldinger fra den større kretsen. Slik ser det ut kortfattet.

Ledergruppen

Ledergruppen som blir valgt, består av tre personer, og fungerer i tre år. Hvert år står en av dem på valg. Dette sikrer en viss kontinuitet. Ledergruppen har det faglige ansvaret og må sørge for å tilegne seg nødvendig kunnskap og kompetanse.

For at myndigheter og lokalstyret skal kunne være trygge på at den nødvendige kompetansen er til stede, sørger vi for at det finnes kompetanse med hensyn til økonomi og lovverk, samt faglig omsorgskompetanse omkring den oppgaven vi har fått fra staten. Men økonomien er ikke styrende, den er underlagt selve impulsen og ideene bak virksomheten.

Representantskapet

Det samme gjelder for hele stiftelsen på landsbasis. Der har vi det vi kaller Representantskapet, en valgt krets av mennesker fra Camphill internt, men også fra det øvrige samfunn. Det er det høyeste organet. De skal garantere for ideene og verdiene. Videre har vi Hovedstyret som mer har funksjonen å se til at alt er økonomisk forsvarlig, og at lover følges. De velges, og kan avsettes, av Representantskapet. Så man sørger for at ingen som ivaretar økonomi eller mer formelle saker, har makt. Dette gjelder i den store Landsbystiftelsen så vel som innad i landsbyene.

Landsbymøtet

Helt fra begynnelsen har Landsbymøtet vært et av de viktigste organene på Vidaråsen. Landsbymøtet er et slags «storting» der alle kan komme med det de har på hjertet. Det avholdes en gang i uken i Kristofferhallen. Det er der

man tar opp ting som skal skje, og der alle kan komme med innspill om hvordan en vil ha det her i landsbyen. Det er opplagt at det er her beboerne er mest involvert. Selv om det ikke er en del av den formelle strukturen, så er det betydningsfullt det som skjer der. Når det er byggeprosjekter eller andre ting på gang, så prøver vi alltid å inkludere alle, å få frem meninger og ideer.

I Representantskapet er det beboerrepresentanter til stede, så de har en viss mulighet til innflytelse der. Tidligere har vi også hatt beboere i flere funksjoner i landsbyen. For tiden har vi mindre grupper hvor beboere er med. For eksempel, når vi planlegger en ny badstue eller trimrom, så er beboere med i slike komiteer. Vi har en beboer som kom nylig, som har vært veldig aktiv med å bygge opp et nytt verksted og har vært med på å legge opp hvordan dette skal fungere. Og i forbindelse med initiativet som vi har rundt de unge voksne, har vi skapt en gruppe som er veldig aktiv. De er absolutt i stand til å si fra, å ha meninger og å få frem ideer. De bidrar med 17. mai-taler, kommer med forslag om å starte en kafé – og andre aktiviteter som er veldig synlige i bildet her. Vi har diskutert å ha et formelt råd med beboere, men det har vi foreløpig ikke realisert. Vi er veldig nøye med ikke å skape noe som virker kunstig, og vi vil ikke gjennomføre noe bare «for å ha gjort det». Men vi er stadig på søken etter hvordan vi kan gjøre det som vi kaller for likeverd mer gjennomført.

Idealer vi kan ha felles

De ideene som vi ledes av, inspireres av, er mye mer differensierte, individualiserte. Men vi søker å finne frem til idealer som vi kan ha felles. For det handler om å leve ut den samfunnsimpulsen som Karl König kom med. Og at man studerer og lærer hva det vil si å være menneske – med alle dets ulike dimensjoner. Det handler om menneskebildet og menneskelig utvikling. Videre skal vi ivareta disse områdene: Leve og (helst) bo sammen, være tett integrerte med hverandre, være sammen i arbeid og kulturliv. Dette var limet i impulsen. Vi skal ha et sterkt, fritt åndsliv – som ikke alltid var så fritt i Camphill; tidligere det har vært så enormt store forventninger til at alle skal være med på alt. Slik er det ikke lenger, og kan ikke være det. Nå er det viktigere at de som brenner for noe som de føler de kan stå for, lever ut fra dette. Mer innenfra. Da kan vi heller inspirere hverandre enn å forvente, vi kan utøve mer interesse og toleranse for hverandre.

Skolen – en virksomhet innenfor åndslivet

Tekst: Gunn Winther

En skole er en levende virksomhet som stadig forandres; den vokser, nye mennesker kommer til og det oppstår nye stadier av modenhet. Samtidig stiller samfunnet stadig strengere krav til driften av skolen, og vi har et omfattende lovverk og byråkrati å forholde oss til. Det er derfor ingen enkel oppgave å drive en skole i dag. Vi står i spennet mellom ulike krav og forventninger som kommer fra flere hold.

Skolen må forstås som en virksomhet innenfor åndslivet, og det rådende prinsippet må ifølge tregreningstanken være frihet. Samtidig må skolen balansere de delene som inngår under næringsliv og rettsliv. Utordringen ligger i hvordan vi ivaretar det å opptre broderlig i næringslivet (økonomi) og å sikre likhet i rettslivet (forvaltning av offentlige tilskudd, elever og læreres rettigheter), samtidig som selve åndskjernen i virksomheten forblir skapende og fri.

Å pleie og utvikle skolens åndsliv setter oss i stand til å drive en kreativ pedagogikk som nærer livskraftene i elevene og oss selv. Men i dette spennet mellom næringsliv, rettsliv, i tillegg til mangel på ferdig utdannede steinerpedagoger, kan man miste åndslivet og den kreative steinerpedagogikken av syne. Risikoen er at skolen ender opp med å utfører metoder i stedet for å skape ut ifra pedagogikk.

Vår mest sentrale oppgave i en steinerskole er å utøve 'mysterie'-pedagogikk og 'mysterie'-helsepedagogikk, som Geert Mulder så fint benevner det i boken *Antroposofiske virksomheter inom kulturlivet*. At vi som lærere er inspirerte og begeistret nok til å kunne utføre en intuitiv og kreativ pedagogikk som nærer og styrker livskraftene til elevene. Dette i motsetning til en metodeundervisning som både kan læres og praktiseres, men som er død og uten livskraft. I en slik kontekst kan læring fort bli til innlæring, og dermed gjøre både elever og lærere livstrette og kraftløse.

Mulder hevder at kreativt arbeid avhenger av at det kan skapes ut fra et overskudd. Før en time, en forelesning eller oppgave, anbefaler han oss å forberede oss

120 prosent, selv om vi bare kommer til å anvende 50 prosent av dette i situasjonen. Hvilke 50 prosent som benyttes, vet man ikke på forhånd, men først når man står foran elevene og kjenner hva som trengs der og da. I klassen må vi gi en skapende respons ut ifra spørsmål som dukker opp, en stemning eller spesiell situasjon. Vi må også være villige til å gi avkall på mye av det vi har forberedt. Men disse cirka 70 prosentene som 'gjenstår', er ikke bortkastet. De er åndelig kapital og virksomme i timen. Alt som er forberedt, gjør at vi kan utstråle trygghet og sikkerhet i situasjonen. De er overskuddskrefter som vi trenger i undervisningssituasjonen for å kunne være kreative og handle intuitivt.

En slik streben etter det kreative gjelder kun mennesker. Kreativiteten kommer fra jeget, og der lever den takket være overskuddsprinsippet, som også er et Vidar-prinsipp. Vi må gjøre mer enn det som er nødvendig for å kunne nå våre mål. Å lære seg mer enn det som trengs, både faglig og spirituelt i arbeidet på vår egen utvikling, er grunnlaget for undervisningen i en steinerskole og i antroposofiske virksomheter.

Åndslivet er alltid bundet til en person – det oppstår i mennesket. Men i Norge snakker vi sjelden om åndsliv, det er noe fremmed, et ord vi ikke lett tar i vår munn. Vi som arbeider i en antroposofisk virksomhet, kan beskrive det menneskelige ved å snakke om at mennesket består av legeme, sjel og ånd, ånde-mennesket. Legemet er lett å begripe – vår fysiske kropp som gjør at vi kan virke på jorden. Sjelen er litt verre å erkjenne, men den knyttes gjerne til vårt følelsesliv, hvordan vi har det, det vil si følelsesmennesket. Ånden derimot er det vanskeligere å sette ord på. Den er vanskelig å erkjenne. Tyskerne snakker om Geisteswissenschaft – åndsvitenskap. Ut fra det tyske ordet 'Geist' har vi fått det norske ordet 'begeistring', å være begeistret eller beåndet. Fra det engelske språket har vi fått 'spirit' – ånd, det spirituelle.

Med dette utgangspunktet er det lettere for meg å kunne begripe og erkjenne det åndelige i meg. Når jeg kjenner begeistrings glød, oppstår det kreative i meg, – da er jeg i kontakt med det spirituelle og åndelige i meg – da trer åndsmennesket frem. Som et resultat av Vidar-prinsippet får jeg lettere tilgang til dette når jeg forbereder

Edvard Munch, Historien, 1911-1916. Universitetet i Oslo. Foto: UiO/Terje Heiestad.

meg 120 prosent faglig og spirituelt. Da kan jeg virke kreativt og intuitivt ut fra ånden og være med å skape en mysteriepedagogikk. Min begeistring kan også vekke åndslivet i andre mennesker.

En virksomhet innenfor åndslivet lever takket være medarbeidernes kreativitet. Gjennom kreativiteten utstråler vi lys og varme. Slik blir kreativiteten en positiv kulturfaktor i skolen og virksomhetene.

Som medarbeidere må vi være villige til å ofre noe til fordel for en høyere oppgave – et mål om å drive mysteriepedagogikk. Da må vi yte mer enn bare metodisk å gjennomføre en skoledag. Vi må være villige til å gå en indre utviklingsvei og søke inspirasjon blant annet fra steinerpedagogikken og antroposofien. I tillegg må vi være med og bære den felles åndelige impulsen som skolen eller virksomheten er tuftet på.

Det å leve kreativt spirituelt krever mot til å følge egen intuisjon og ikke bare være opptatt av metode og læringsmål. Mot til å undre seg, til stille spørsmål til det etablerte og å gå nye veier. Mot til å arbeide med seg selv, – et meditativt indre arbeid.

Mikaels oppfordring til en mysterieskole er at heretter skal alt gjøres annerledes, det er en streben etter en ny pedagogikk. Mikael taler til viljen i oss, men viljen må gå gjennom hjertet, med en entusiasme som bæres av inspirasjon og spiritualitet til å handle intuitivt ut fra Vidarprinsippet.

I den tidsalder vi inngår i, bevissthetssjelens tidsalder, står vi som individer alene i verden, og det egoistiske er nokså fremtredende. I denne Mikaeli-tiden er vår

fremste oppgave å arbeide på det sosiale oss mennesker imellom – å vise hverandre kjærlighet, øve medmenneskelighet, bli mer sosiale og å øve på å overvinne egoismen i oss. Det er ikke *dem* og *oss*, det er *vi*, hele verden er et stort *vi*. I denne åndelige striden der luciferiske, ahrimanske og mikaeliske krefter er sammenvevd, finnes det ikke enkle løsninger på våre utfordringer. Det merker vi godt i skolen og alle sakene, små og store, som vi må håndtere i løpet av hverdagen. De er ganske komplekse, og det finnes ingen enkle fasitsvar. Alt er komplekst og sammensatt. Hvert spørsmål krever refleksjon og at vi kommer i kontakt med det menneskelige i oss – det er en stor utfordring.

Rudolf Steiner bruker navnet Lucifer på en av de to åndskreftene som forsøker å friste mennesket bort fra den rette vei. For Steiner er Lucifer den karismatiske kraften som fører mennesket vekk fra det materielle; mens motstykket er Ahriman som fører mennesket dypere ned i materien, i det kalde, effektive, logiske, det som er fruktbarhetens og livets fiende.

Å skolere medarbeidere i steinerpedagogikk og antroposofi, er den viktigste oppgaven til en virksomhet innenfor åndslivet, fordi det fører til at den spirituelle kapitalen vokser. Utdannelse av medarbeidere innebærer en fremtidig, individuell, åndelig kapital for våre virksomheter – så vi må sørge for at det foregår en stadig fortløpende skolering. Dette kan være med å virkeliggjøre et mysteriefellesskap som kan bære skolen inn i fremtiden.

Kilde:

Geert Mulder *Antroposofiska verksamheter inom kulturlivet*, Telleby, 1988

Den internasjonale konferansen 5.-9. oktober

På søken etter helse: kjærlighet – sårbarhet – balanse

Tekst: Ulrike Panhorst. Foto: InclusiveSocial.org

Det var en spesiell opplevelse å samles med 450 mennesker fra hele verden i fem dager, for å arbeide sammen, ha møter og samtaler med hverandre om hvem vi er, hvor vi er på vei, og å få høre om hvilke omstendigheter som råder i de ulike landene vi lever og arbeider i.

Det bruser i Goetheanums store sal. Mange har møtt hverandre før og gleder seg over gjensynet etter koronårene. Andre er her for første gang, mange er unge.

Konferansen ble åpnet med Grunnstensmeditasjonen fremført av Goetheanum Eurythmy Ensemble. Hvert vers av meditasjonen som Rudolf Steiner ga under julestevnet i 1923/24 avsluttes med ordene: «Det hører åndene i øst, vest, nord, syd: Måtte mennesker høre det.» Disse gjentatte ordene, som eurytmisk understrekes med et skikkelig tråkk i gulvet, førte oss sammen og vekket oss til øyeblikket.

Hvordan kan vi sammen gå et stykke vei mot en utvidet og fordypet forståelse av vår søken etter helse? Hvordan snakke om helbredelse?

I uketidsskriftet *Das Goetheanum* skrev Christine Gruwez 30. september 2022: «Det er sammenhengen mellom alle levende vesener som danner det potensielle grunnlaget for vår historie på jorden. En historie som bare eksisterer hvis vi kan dele den med hverandre i en slik forstand. En levende kontekst er ikke noe forhåndsbestemt eller en forhåndsformet sammenheng der tilknytningsvariantene er pålagt. Det er ikke noe system. Sammenhengen blir dannet. Igjen og igjen, i hvert øyeblikk. Det er en gjerning. Bare individet kan skape en forbindelse ut fra seg selv ...»

Dette var etter min opplevelse det mest begeistrende ved konferansen, at så mye av det som ble delt, inngikk

Goetheanum over og side 75. Foto: Steffi Hagedorn

i en sammenheng, som en vev hvor trådene og bildene bringer det ene inn i det neste. Denne individuelle viligheten, både fra deltakere og foredragsholdere, til å veve det sammen til en levende helhet, var for meg dypt berørende og ga en sterk opplevelse av å være delaktig i en skapende sammenheng. Vi er alle på en vei til helbredelse.

Klovnen Dawn Nilo bidro sterkt til denne sammenflettingen. Gjennom sine daglige refleksjoner fra scenen tok hun opp både store og små hendelser fra dagen før, til stor latter fra salen. Alt ble virvlet opp og knyttet sammen igjen. Vi fikk nye perspektiver, nye spørsmål og så nye sammenhenger.

Jan Göschels foredrag den første kveldens handlet om hvordan polariteter kan føre til en dynamisk prosess som virker helbredende. Han gav oss flere bilder som i de kommende dagene skulle tas med i de andres presentasjoner. Et var fra Nord-Amerikas urbefolkning og handlet om de to ulvene som uavlatelig lever i kamp i menneskets indre. Den ene er lys og står for det gode. Den andre er mørk i skikkelsen og representerer det onde. Hvem av dem vinner kampen? Begge vil vinne om du gir dem den riktige næringen. Da kan kampen forvandles til dans!

Vi fikk også høre historien om hvordan Merkurstaven ble til. Tiresias, som var blind, fikk fra gudene tre gaver:

1) Han kunne holde bevisstheten våken under drømmene. 2) Han kunne forstå fuglenes sang. 3) Han fikk en stav som kunne lede ham både på jorden og i den åndelige verden. Fortellingen handlet om Tiresias møte med slangene, som retter seg opp rundt staven og danner en harmonisert helhet.

Det siste motivet i Jans innlegg var punkt-omkrets-meditasjonen som Steiner ga i det Helsepedagogiske kurset, både med ord og som tavletegning (5.7.1924, GA 317). På morgenen mediteres «Jeg er i Gud» og på kvelden «Gud er i meg».

De tre følgende formiddagene, etter å ha sunget sammen med 450 mennesker i salen, var vi med på noe nytt. I stedet for foredrag var det podiumssamtaler og presentasjoner til temaet: kjærlighet – sårbarhet – balanse. Hver morgen delte fire mennesker erfaringer fra sitt ytre og indre arbeid i forhold til temaet. Disse presentasjoner var verdensreiser i seg selv; fra Georgia, Tyskland, Argentina, Taiwan og USA. I korte hviskesamtaler kunne vi dele inntrykkene og tankene våre med naboen i salen.

Deretter var det arbeidsgrupper både på formiddagen og ettermiddagen, midt på dagen et vidt spektrum av «kontemplative rom». Til disse spredte den store gruppen seg over hele Goetheanum, for igjen å samles på kveldstid til folkedans, pantomime og eurytmi, før dagen ble avrundet på nattkafé.

I foredraget «Saktmodighet – en evne for fremtiden?» delte Christine Gruwez sine tanker der hun pekte på at i erkennelsen ligger det en balanse mellom to grunnprinsipper: *Livets prinsipper* som utgjør det ubegrenset potensiale alle mennesker kommer til jorden med. Det innebærer skaperkraft og begrunner menneskets verdighet. Men skaperkraften har ingen retning i seg selv, ingen egen skjebne, så for å gi den retning, trengs *formens prinsipper*, og med den oppstår motstand. Gjennom motstanden kan potensialet bli til en realitet og inkarnere i verden. Det er en uhyre smertefull prosess. Rudolf Steiner forbinder smerte med bevissthet.

Så her står vi mennesker med vårt potensiale og med det ur-opprinnelige såret som oppstod i forbindelse med prosessen å bli født på jorden. Vi er ikke lenger ubegrenset og ikke hele, men vi kan be hverandre om hjelp, hjelpe hverandre til helbredelse. Rudolf Steiner sier i *Samaritaner-kurset* 13.-16. august 1914 at «... mennesket må være såret for å kunne helbrede. I fremtiden vil mennesker kunne helbrede ut fra sin egen bevissthet».

Inntrykk fra konferansen i Goetheanum

Tekst: Steffi Hagedorn

I år fikk jeg for første gang mulighet til å reise til Goetheanum i Dornach for å delta på den helsepedagogiske og sosialterapeutiske konferansen. Jeg var fylt

med forventning og lurte veldig på hvordan dette skulle bli når så mange mennesker fra hele verden samles rundt et felles tema, på den ærverdige plassen som har en så sterk historie.

Fra salen under konferansen for helsepedagogikk og sosialterapi i Goetheanum høsten 2022.

Mitt første inntrykk var vel mer imponerende enn inviterende; det store betongbygget, så mange mennesker, den alvorlige stemningen når man først kom opp bakken til Goetheanum og inn gjennom portalen.

Men raskt dukket også andre inntrykk opp; latter og varme, menneskemøter og inspirasjon, kunst, arkitektur og natur. Jeg opplevde konferansen som veldig spennende og dynamisk, med mange arbeidsgrupper, «contemplative spaces» og foredrag som opptakt og avrunding. Det

var fellessang hver morgen, som fort ble firstemt i den store salen. Det var en fin opplevelse. Så fikk vi praktisk informasjon, før klovnene gjorde sin éntre og med kom med unike synpunkt på det vi hadde opplevd dagen før.

Helsepedagogikk og sosialterapi er et stort og mangfoldig felt, og det var noen ganger nesten umulig å velge hva man skulle være med på! Og etter noen dager gikk også det vakre og fine i de upussede betongveggene til Goetheanumbygget mer og mer opp for meg.

Blagoe Delo: - Prosjektet 'Sociopolis'

Tekst: Petter Holm. Foto: Blagoe Delo

I samarbeid med Nordiska Forbundet/NFLS fikk vi i 2021 støtte til et nytt utviklingsprosjekt i Russland – Sociopolis – ledet av Blagoe Delo. Stiftelsen Software AG bidro med støtte til etablering av et bofellesskap for 7 beboere. Renoveringen av eiendommen og eksisterende bolig, samt planer for en utvidelse av bygget er blitt forsinket, men vi håper å kunne ta den i bruk i løpet av 2022-23. Kultursenteret er nå ferdig renoverert og i daglig bruk.

Det planlagte bofellesskapet er en del av prosjektet «Sociopolis» som er vårt arbeid med å skape et inkluderende småbyfellesskap innenfor rammen av landsbyområdet – bofellesskaper, kultursenter, tilpasset utdanning, kunstneriske aktiviteter og arbeid i verksteder med barrierefri tilgang. Prosjektet har vakt en betydelig interesse i Sverdlovsk region, og Blagoe Delo har mottatt støtte fra flere russiske stiftelser og fond også på føderalt nivå – Presidentens fond i Moskva, en arbeidsgiverforening i Ekaterinburg og andre mindre russiske stiftelser. Dette har gjort det mulig å dokumentere modellen i en 280 siders russisk-språklig rapport i bokform, i sam-

arbeid med og publisert av Ural Statlige Pedagogiske Universitet.

Mye av aktivitetene til Blagoe Delo siste året har vært å spre Sociopolis-modellen til andre regioner i Russland. Dette prosjektet ble støttet av det tyske utenriksdepartementet med det antroposofiske forbundet for sosialterapi i Tyskland, Anthropol, som partner «PIRR-Promoting Inclusion in Russian Regions». Prosjektet ble avsluttet i desember 2021.

Krigen i Ukraina har til nå ikke hatt noen vesentlig innvirkning på den daglige driften av Blagoe Delo, men det er en uklar situasjon for noen av våre medarbeidere. Vi vil uansett utfallet av denne konflikten arbeide videre for å fremme rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne i Russland og tidligere sovjet-land, og i den grad det er mulig, utvikle vår modell for inkludering og fortsette vårt samarbeid med europeiske partnere og støttespillere.

Les mer om Blagoe Delo: <https://en.delonablago.ru> og <https://www.facebook.com/delonablago/>

Den sprukne krukken

Etter en hinduistisk fortelling

Tilrettelagt og gjenfortalt av Karin Keller
Illustrasjon: Elisabeth Husebø

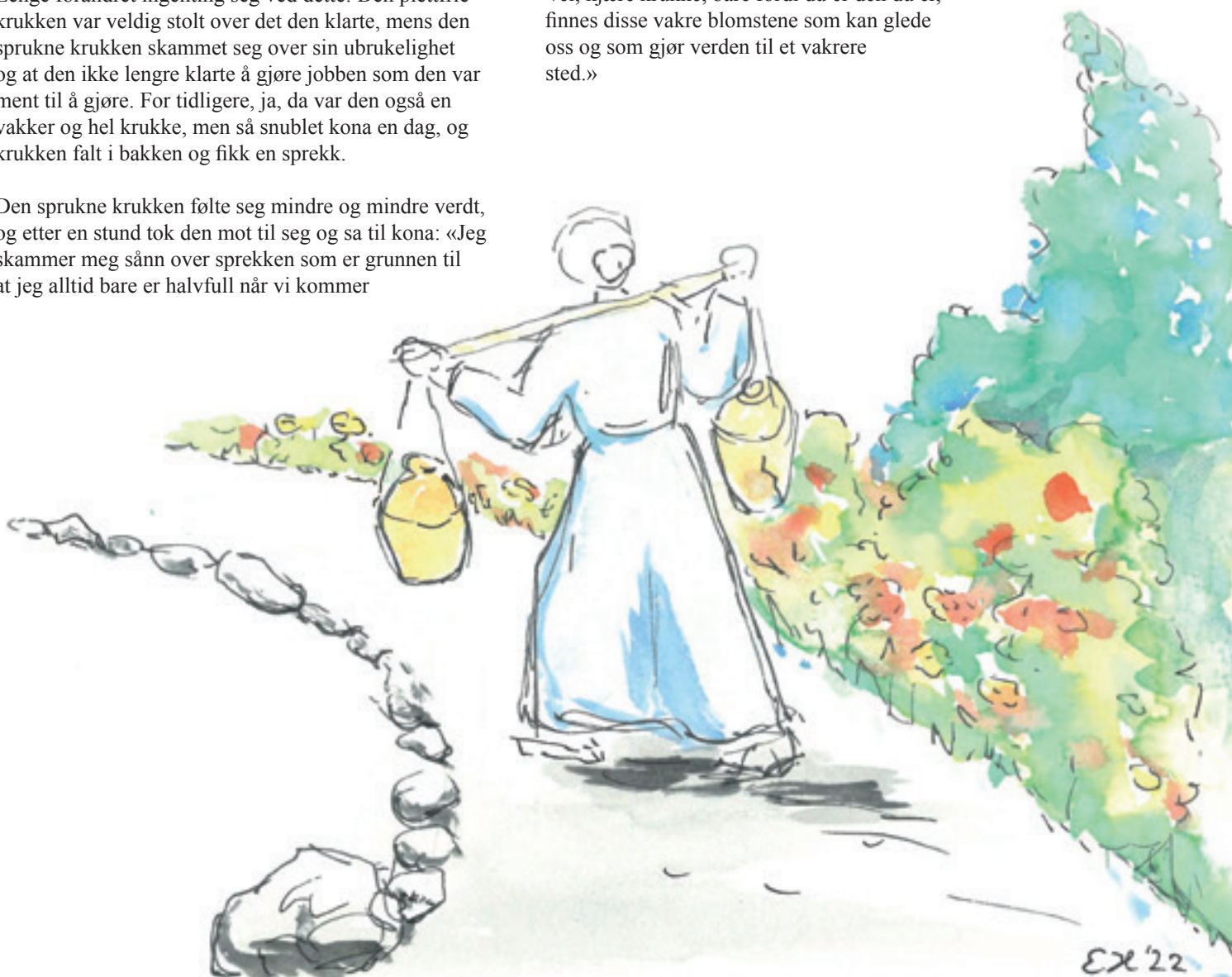
I et fjernt land levde det engang en gammel kone som hver dag måtte hente vann fra elven langt borte. Til dette la hun et åk over skuldrene sine og på hver side var det en leirkrukke. En av krukkene hadde en sprekk, mens den andre var hel og fin. Etter hver tur fra elven når kona kom hjem, var den sprukne krukken bare halvfull. Likevel brukte kona denne krukken hver dag og alltid hang den sprukne krukken på samme side.

Lenge forandret ingenting seg ved dette: Den plettfriske krukken var veldig stolt over det den klarte, mens den sprukne krukken skammet seg over sin ubrukelighet og at den ikke lengre klarte å gjøre jobben som den var ment til å gjøre. For tidligere, ja, da var den også en vakker og hel krukke, men så snublet kona en dag, og krukken falt i bakken og fikk en sprekk.

Den sprukne krukken følte seg mindre og mindre verdt, og etter en stund tok den mot til seg og sa til kona: «Jeg skammer meg sånn over sprekken som er grunnen til at jeg alltid bare er halvfull når vi kommer

hjem. Er det ikke bedre at du kaster meg og skaffer deg en hel krukke?»

Men kona smilte og sa til krukken: «Har du ikke lagt merke til at det bare er på din side som de vakreste blomster vokser, mens det på den andre siden, hvor den perfekte krukken henger, ikke vokser noe? Jeg har selvfølgelig lagt merke til din lille feil og derfor har jeg sådd blomster på din side. Og nå vanner du dem hver gang vi går hjem fra elven. Mange mennesker gleder seg over denne blomsterprakten, og jeg kan plukke blomster og pynte det lille hjemmet mitt. Vel, kjære krukke, bare fordi du er den du er, finnes disse vakre blomstene som kan glede oss og som gjør verden til et vakrere sted.»

Om Madonna

Tekst: Roy Victor Hansen

Jeg liker Madonna. Jeg begynte å høre henne for omtrent femten år siden. Jeg har veldig mange plater av henne. Hun lagde en sang om å overvinne en pytonslange. Det er en veldig berømt sang. Den er med på samle-platene hennes.

Hun synger veldig pent. Og så er hun veldig åpen. Hun er litt som Neil Young; hun har noen alvorlige sanger og noen tullesanger.

Jeg forstår ikke alltid alt hun synger, siden hun synger på engelsk, men jeg forstår det meste. Hun synger om kjærighet og mye annet.

Til å begynne med kledde hun seg veldig rart, men nå har hun lært å kle seg mer riktig. Jeg syns veldig synd på henne, for jeg forstår at hun har det ikke alltid så lett. Jeg drømmer ofte om henne om natten, at hun står på scenen og synger

Lese dikt om morgenen?

Hvorfor ikke?
Hvem har sagt at poesi hører blåtimen til?
Eller kveldsstunden med ost og rødvin?

Nei, gi meg et dikt i daggryet
som setter kaffen fast i halsen på meg,
som vekker meg opp av søvnens
trygge slummer!

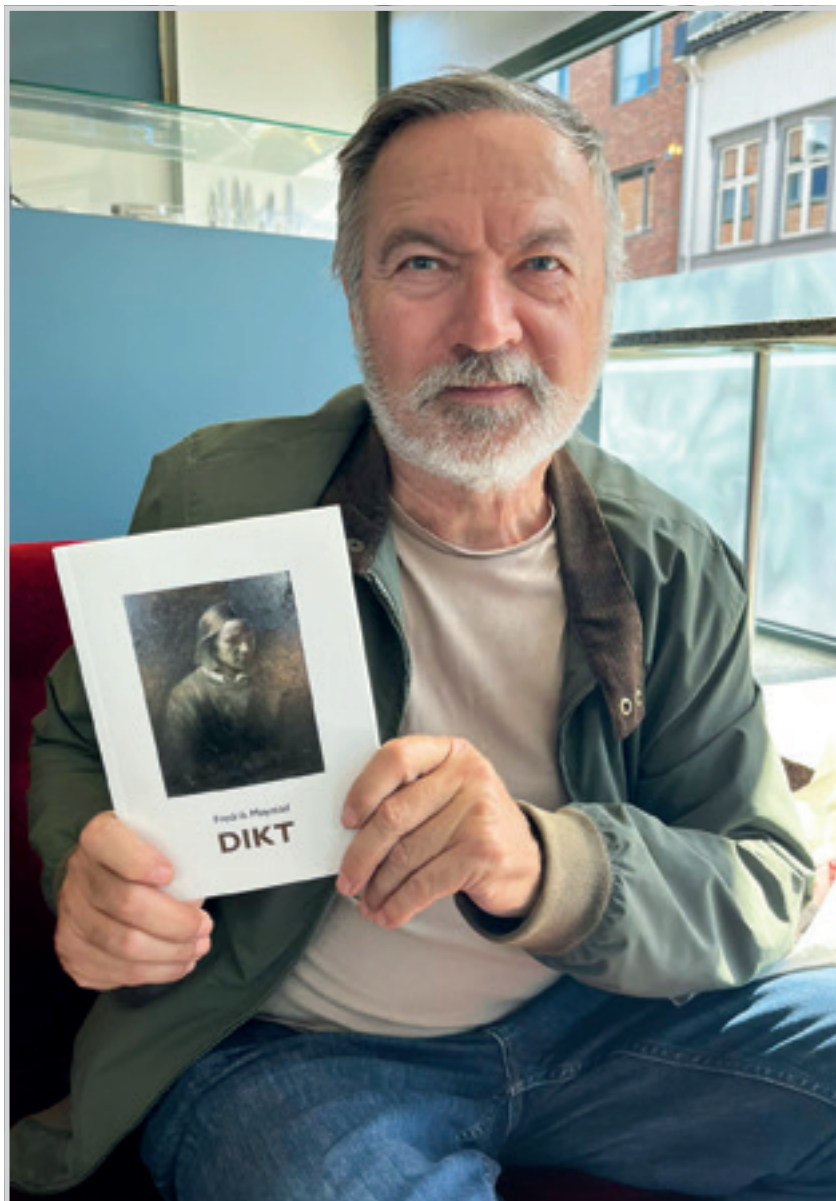
Fredrik Møystad

Tekst: Anne Langeland

Denne høsten fikk vi en liten, vakker bok mellom hendene, *Dikt* heter den ganske enkelt. Forfatter er Vidaråsenmedarbeider Fredrik Møystad. Fredrik er også billedkunstner og har vært steinerskolelærer. Han har alltid skrevet skjønnlitterære tekster, men det er første gang han gir ut diktene sine. Disse har han samlet gjennom mange år. Her er morsomme og stemningsfulle barndomserindringer, men også beskrivelser fra levd voksenliv, om kjærlighet, om angst, om forholdet til Gud.

Fredrik skriver med varme og ømhet, åpent og ærlig. De fleste diktene må leses i daggryet, så vekkes vi opp av søvnens trygge slummer. Menneskesinnet rommer så mye vi ofte ikke legger merke til.

Boken kan blant annet kjøpes gjennom butikken på Vidaråsen.

Ljabruskolen - Steinerskole for elever med spesielle behov

Skolen gir et tilbud for elever med spesielle behov i grunn- og videregående skole. Høsten 2009 flyttet skolen inn i nybygget hus på Ljabru. Undervisningen bygges på Steinerskolens læreplan, tilrettelagt i forhold til elevenes behov og forutsetninger.

Henverdelse:

Ljabrubakken 50
1165 OSLO
Tlf: +47 22 62 98 90
E-post: ljabruskolen@steinerskolen.no
www.ljabruskolen.no

Foto: Ljabruskolen

Helsepedagogisk Steinerskole på Hedemarken

Helsepedagogisk Steinerskole er del av Steinerskolen på Hedemarken med tilbud til elever med spesielle behov fra grunnskolen 1. klasse til og med videregående trinn. Et helhetlig og sosialt tilbud, teori, kunstnerisk og håndverksfag, friluftsliv, gårdsbesøk, svømming, skolekjøkken.

Henverdelse:

Postboks 100, 2313 OTTESTAD
Rudolf Steiners veg 26, 2312 OTTESTAD
Tlf: +47 62 58 89 04
E-post: hps.hedemarken@steinerskolen.no
<https://hedemarken-steinerskolen.com/helsepedagogisk-skole>

Foto: Sabine Niebuhr

Steinerskolen på Skjold

Helsepedagogisk skole er en integrert del av Steinerskolen på Skjold og gir et tilbud til elever som av ulike årsaker har behov for undervisning i mindre grupper fra 1. til 10. klasse. Et eget videregående retter seg mot ungdom som ikke finner seg til rette i det tradisjonelle opplæringstilbudet. Skolen har ulike verksteder for betong, tre, kunst, metall og musikk.

Henverdelse:

Harald Skjolds veg 32
5236 RÅDAL
Tlf: +47 55 11 23 80 og +47 55 13 76 00
E-post: skjold@steinerskolen.no,
E-post: skjold-vgt@steinerskolen.no
www.skjold.steinerskolen.no
www.steinerskolen-skjold-vgt.no

Foto: Steinerskolen på Skjold

Stiftelsen Grobunn

Stiftelsen Grobunn på gården Frenning Vestre tilbyr et unikt konsept for ungdommer med spesielle behov. Her får de oppleve en spennende ungdomstid på linje med andre unge, og forberede seg på å bli voksen og ta mest mulig ansvar for eget liv. Botrening for de som går på videregående skole, og bo- og arbeidstrening for de som er ferdige med videregående.

Henverdelse:

Adresse: Frenningvegen 102, 2344 Ilseng
Tlf: +47 481 60 541
E-post: drift@grobunn.no
www.grobunn.no
facebook.com/Grobunn

Foto: Lene Hagen

Granly

På Mjøsas vestsida, 15 km sør for Gjøvik, ligger Granly Stiftelse i tettbebyggelsen Kapp. Her bor 21 voksne personer med utviklingshemming i 5 boliger og en hybel-leilighet, spredt på et parklignende område. Granly ble etablert i 1938 og er dermed det eldste antroposofiske sosialterapeutiske stedet i Norge. Aktivitetene er hovedsaklig sentrert rundt håndverk, kunst og hagebruk.

Henverdelse:

Mjøsvegen 498
2849 KAPP
Tlf: 61143660
E-post: granly@granly-stiftelse.no
www.granly-stiftelse.no
facebook.com/granlystiftelse
Instagram@granlystiftelse

Foto: Granly arkiv

Klostergården livsfellesskap

Klostergårdens sosialterapeutiske fellesskap ligger idyllisk til på Tjøme. Her bor og arbeider mennesker med varierende behov for omsorg og tilrettelegging. Arbeidstilbud: jordbruk, gårdsdrift, snekkerverksted, bakeri, kafé, kulturhus. Alternativ opplæring tilbys skoleelever, og samtalerterapi for familier, par og barn.

Henverdelse:

Barkevikveien 44
3145 TJØME
tlf 33303410 m 95456033/ 47465054
E-post: post@klostergaarden.no
www.klostergaarden.no

Foto: Klostergården

Rostadheimen bofellesskap

Rostadheimen ligger i vakre omgivelser på Garnes rett utenfor Bergen. Her bor det åtte personer i forskjellig alder. Stedet har også et dagtilbud for fem av beboerne.

Henverdelse:

Garnesveien 166
5264 GARNES
Tlf: +47 55 53 78 80
Mob: +47 97 69 49 65
E-post: post@rostadheimen.no
www.rostadheimen.no

Foto: Borgny Berglund

Helgeseter

Virksomheten Helgeseter åpnet i 1954 og tilbyr i dag tilrettelagte leiligheter i 6 bofellesskap til 30 voksne personer med spesielle behov. Alle 30 beboerne samt 5 arbeidstakere som bor i kommunale bofellesskap har også arbeidstilbud på gården, i bakeriet, i verkstedene, eller i kulturarbeidet på Helgeseter.

Henvendelse:

Øvre Sædalsvei 257
5099 BERGEN
E-post: geir@helgeseter.no
Tlf: +47 55 27 38 99
www.helgeseter.org

Foto: Frode Helleland

Hogganvik Landsby - Camphill

Hogganvik Landsby ligg i eit typisk vestlandslandskap ved Vindafjorden i Ryfylke, med utsyn mot fjord og fjell. Gard og gartneri, skogsdrift og ysteri, og vevstøve, pluss fire familiehus gjev arbeid til alle. Det bur om lag 30 menneske i Hogganvik Landsby, og i tillegg kjem det fem - seks inn på arbeid her.

Henvendelse:

Hogganvikvegen 28
5583 Vikedal
TLF: +47 52 76 01 11
E-post: hogganvik@camphill.no
www.hogganvik.camphill.no

Foto: Borgny Berglund

Camphill Rotvoll

Camphill Rotvoll ligger landlig til ved fjorden i Trondheim kommune og består av Kristoffertunet levefellesskap og Rotvoll verksteder og gartneri. Vi tar imot mennesker med spesielle behov i levefellesskapet og gir også dagtilbud for folk som ikke bor på stedet.

Henvendelse:

Arkitekt Ebbells Vei 11, 7053 Ranheim
Tlf: +47 73 82 68 50
E-post: velkommen@camphill-rotvoll.no
Søknad: applications@camphill-rotvoll.no
www.rotvoll.camphill.no

Foto: Nils Langeland

Vallersund Gård og Framskolen - Camphill

Vallersund Gård på Fosenhalvøya er et bo- og arbeidsmiljø for voksne mennesker med behov for hjelp i det daglige. 35-40 mennesker bor på stedet. Det drives gårdsbruk, bakeri, veveri, gartneri, bilverksted og butikk. FRAMskolen er en del av landsbyen. Skolen har et 2-årig folkehøgskolelignende og 3 år yrkesforberedende undervisning for unge voksne med behov for oppfølging i overgangen til et aktivt yrkesliv.

Henvendelse:

Valsøyveien 145
7167 VALLERSUND
Tlf: (man-fre 9-14.30) +47 72 52 70 80
E-post: vallersund-gaard@camphill.no
www.vallersund.camphill.no
www.framskolen.no
E-post: framskolen@camphill.no

Foto: Dag Balawhne

Solborg - Camphill Landsby

Solborg er et leve- og arbeidsfellesskap for mennesker med utviklingshemning, medarbeidere og deres barn. Landsby Solborg ligger mellom Hønefoss og Jevnaker, med utsyn mot Norefjell og grenser mot Nordmarka i øst. Landsbyen har gård, gartneri, urteverksted, veveri, bakeri, syltegruppe, matforedlingsverksted og en gruppe som arbeider i skogen. Det bor cirka 50 mennesker her.

Henvendelse:

Solborgveien 21, 3520 JEVNAKER
(man-tor 9.30-13.30, fre 09.30-12)
Tlf kontor: +47 32 13 24 80
E-post: solborg@camphill.no
<http://solborg.camphill.no>

Foto: Anuj Kumar

Jøssåsen - Camphill Landsby

Jøssåsen ligger i Malvik Kommune i Trøndelag. Vi er et bo- og arbeidsfellesskap med gårdsdrift, gartneri, urteverksted, veveri, bokverksted, vedgruppe og et kulturhus. Det bor 45 mennesker på stedet. I tillegg kommer 10-12 personer på dagtid som deltar i arbeid.

Henvendelse:

Jøssåsvegen 161, 7550 HOMMELVIK
Tlf: (man-fre 9-13) +47 73 97 12 22
E-post: office@jossasen.no
Søknad medarb.: application@jossasen.no
www.jossasen.no
Facebook: Camphill Jøssåsen Landsby

Foto: Eric de Haan

Vidaråsen - Camphill Landsby

Vidaråsen, med omkring 140 mennesker, ligger i Andebu i Vestfold. Det drives gård, gartneri, meieri, toveverksted, snekkerverksted, veveri, urteverksted, maleverksted, bakeri og en butikk. Vi holder konserter, teaterforestillinger, foredrag og allmøter, og har også et terapihus for mennesker som trenger ekstra pleie.

Henvendelse:

Landsbyveien 34
3158 ANDEBU
Tlf: (man-fre 9-15) +47 33 44 41 00
E-post: office@vidaraasen.no
www.vidaraasen.no

Foto: Will Browne

Returadresse: LandsByLiv, Oscars gt 10, 0352 Oslo

LandsByLiv